

T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÖZEL HUKUK ANA BİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

**HATIR SENETLERİNDE ÜÇÜNCÜ
KİŞİLERİN KORUNMASI**

Ekin ÇETİNER

2501211478

Tez Danışmanı

Prof. Dr. İlhan HELVACI

İstanbul – 2025

ÖZ

HATIR SENETLERİNDE ÜÇÜNCÜ KİŞİLERİN KORUNMASI

EKİN ÇETİNER

Ticari hayatta sıkça kullanılan hatır senetleri, likit para ihtiyacının karşılanması veya mali durumun iyi görünmesi için tanzim edilirler. Hatır senedini tanzim eden kişiler, piyasada borcuna sadık kalacağına güvenilen, itibarlı kişilerdir. Bu kişiler, likit paraya veya mali durumunun iyi görünmesine ihtiyacı olan kişilerin “*hatırı için*” bir hatır senedi düzenleyerek kendilerini borçlu (hatır borçlusuna) olarak gösterirler. Hatır senedine ihtiyacı olan kişi ise alacaklı (hatır alacaklısı) olarak bu senedi, tarafların anlaştığı amacın gerçekleştirilmesi doğrultusunda kullanır. Ardından ya senet tutarını hatır borçlusuna öder ya da senedi hatır borçlusuna iade eder.

Hatır senetleri bazen kötüye kullanılabilir. Örneğin, hatır alacaklısı hatır senedinde görünen alacağı, senedin hatır senedi olduğunu bilmiyormuş gibi, üçüncü kişilere devredebilir veya bu alacağı hatır borçlusundan talep edebilir. Bu durumda hatır borçlusunun ileri sürebileceği defiler söz konusu olabilir. Fakat hatır senedinde görünen alacağı devralan üçüncü kişilerin niyetine (veya kastına) göre bu defilerin ileri sürülebilmesi mümkün olmayabilir. Bu çalışmada hatır senetlerinde üçüncü kişilerin korunması Türk Borçlar Hukuku ve Türk Ticaret Hukuku çerçevesinde incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hatır anlaşması, hatır senedi, kambiyo senedi, devir, muvazaa, inançlı işlem, defi, iyiniyet, bile bile borçlu zararına hareket.

ABSTRACT

PROTECTION OF THIRD PARTIES IN ACCOMMODATION BILLS

EKİN ÇETİNER

Accommodation bills, which are frequently used in commercial life, are issued to meet liquidity needs or to present a favourable financial position. The individuals who issue accommodation bills are reputable and trusted parties in the market, known for their reliability in fulfilling obligations. These individuals, acting “*for the sake of those in need*”, issue an accommodation bill that designates themselves as the debtor (accommodation debtor). The party requiring the accommodation bill is designated as the creditor (accommodation creditor) and uses the bill to achieve the agreed-upon objective. Subsequently, the accommodation creditor either repays the bill’s amount to the accommodation debtor or returns the bill to the accommodation debtor.

Accommodation bills may occasionally be subject to misuse. For instance, the accommodation creditor may transfer the apparent claim in the accommodation bill to third parties as if unaware of its nature or may demand payment from the accommodation debtor. In such cases, the accommodation debtor may be able to assert certain defences. However, depending on the intention (or bad faith) of the third parties acquiring the claim, the accommodation debtor may be unable to assert these defences. This thesis examines the protection of third parties in accommodation bills within the context of Turkish Contract Law and Turkish Commercial Law.

Keywords: Accommodation agreement, accommodation bill, bill of exchange, assignment, simulation, fiduciary transaction, defence, good faith, knowingly acting to the debtor's detriment.

ÖNSÖZ

Hatır senetlerinin amacı dışında kullanımı sonucunda gerek hatır borçlusuna gerekse üçüncü kişilere karşı birtakım aleyhe durumlar söz konusu olabilmektedir. Bu çalışmada üçüncü kişilerin hangi durumlarda korunabileceği incelenmektedir. Çalışmamızın öğreti ve uygulamaya katkı sağlamasını temenni ediyoruz.

Tez konusunun seçimi, tezin yazımı ve diğer pek çok konuda değerli görüşlerini ve emeğini esirgemeyen tez danışmanım Prof. Dr. İlhan Helvacı'ya ve teze sağladığı değerli katkılarıyla bana destek olan Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Fatih Arıcı'ya teşekkürlerimi içtenlikle sunarım.

Ekin ÇETİNER

İstanbul, 2025

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

HATIR SENEDİ KAVRAMI

I. Hatır İlişkisi.....	3
II. Hatır Anlaşması.....	4
III. Senetler.....	7
IV. Borç Senetleri.....	9
V. Borcun Sebebinin İçerip İçermemesine Göre Borç Senetleri	11
A. Hukuki Sebebe Bağlı Borç Senetleri.....	12
B. Hukuki Sebepten Soyut Borç Senetleri.....	13
VI. Kıymetli Evrak	16
A. Kıymetli Evrakın Unsurları.....	16
1. Yazılılık.....	17
2. Devredilebilir Bir Hak İçerme	19
3. Hak ve Senet Birlikteliği.....	19
B. Kıymetli Evrak Türleri	20

1.	Hakkın Senetten Önce Mevcut Olup Olmamasına Göre	21
a.	Kurucu Kıymetli Evrak	21
b.	Açıklayıcı Kıymetli Evrak	22
2.	Borcun Sebebini İçerip İçermemesine Göre	22
a.	Hukuki Sebebe Bağlı Kıymetli Evrak	22
b.	Hukuki Sebepten Soyut Kıymetli Evrak	23
3.	Kamu Güvenine Mazhar Olup Olmamasına Göre	24
4.	Devir Şekline Göre	25
a.	Nama Yazılı Senetler	26
b.	Emre Yazılı Senetler	26
c.	Hamiline Yazılı Senetler	27
C.	Kambiyo Senetleri	28
1.	Polіçe	29
2.	Bono	31
3.	Çek	33
D.	Hatır Senetleri	36
1.	Hatır Poliçesi	37
2.	Hatır Bonosu	37
3.	Hatır Çeki	38

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK BORÇLAR HUKUKUNA GÖRE

HATIR SENEDİNDE ÜÇÜNCÜ KİŞİLERİN KORUNMASI

I. Hatır Senetlerinden Doğan Alacağın Devri	40
II. Alacağın (İradi) Devri	41
A. Devir Engelleri	43
1. Devrin Kanun ile Engellenmesi	43
2. Devrin Sözleşme ile Engellenmesi.....	44
3. Devrin İşin Niteliği Nedeniyle Engellenmesi	44
B. Devrin Hükümleri	45
C. Devir Yasağı Sözleşmesinin İstisnası	46
III. Alacağın Devrinin Hatır Senetleri Bakımından Sonuçları.....	47
A. Muvazaa	47
1. Muvazaanın Unsurları	48
2. Muvazaanın Türleri	49
3. Muvazaanın Hükümleri.....	50
B. İnançlı İşlem.....	51
1. İnançlı İşlemin Unsurları.....	51
2. İnançlı İşlemin Türleri.....	53
3. İnançlı İşlemin Hükümleri	54
C. Hatır Senedinde Muvazaa	55
IV. Hatır Senetlerinden Doğan Alacağı Devralan Üçüncü Kişinin Güveni mi Korunur İyiniyeti mi?.....	57

A. İyiniyet	57
B. İyiniyetin Güven ile Bağlantısı	60

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK TİCARET HUKUKUNA GÖRE

HATIR SENEDİNDE ÜÇÜNCÜ KİŞİLERİN KORUNMASI

I. Hatır Senetlerinde Tedavül Gayesi	62
A. Tedavül Gayesi Olan Hatır Senetleri	63
B. Tedavül Gayesi Olmayan Hatır Senetleri	64
C. Hatır Senetlerinde Tedavül Gayesinin Önemi	64
D. Üçüncü Kişilere Etkisi	65
II. Defiler	66
A. Defilerin İleri Sürülmesi	67
1. Nama Yazılı Senetlerde.....	68
2. Emre Yazılı Senetlerde	68
3. Hamiline Yazılı Senetlerde	69
B. Defi Türleri.....	69
1. Senetten Anlaşılan Defiler	70
2. Borçlunun Taahhüdünün Geçersizliğine İlişkin Defiler	71
3. Şahsi Defiler.....	72
a. Temel Borç İlişkisinden Kaynaklanan Şahsi Defiler	72

b. Özel Bir Anlaşmadan Kaynaklanan Şahsi Defiler	73
i. Bedelsizlik Defi.....	73
ii. Hatır Defi	76
c. Bağımsız bir İlişkiden Kaynaklanan Şahsi Defiler	77
III. Hatır ve Bedelsizlik Defilerinin İleri Sürülmesinde Bile Bile Borçlu Zararına Hareket İstisnası.....	77
SONUÇ.....	83
KAYNAKÇA	87

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
ABD	: Ankara Barosu Dergisi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AvK	: 1136 sayılı Avukatlık Kanunu
b.	: Bent
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BK	: 818 sayılı mülga Borçlar Kanunu
Bkz. / bkz.	: Bakınız
bs.	: Baskı
BTHAE Yayınları	: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları
C.	: Cilt
ÇekK	: 5941 sayılı Çek Kanunu
Çev.	: Çeviren

dn.	: Dipnot
E.	: Esas
EİK	: 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu
eWpG	: Elektronik Menkul Kıymetlerin Devreye Girmesine İlişkin Kanun (<i>das Gesetz über Elektronische Wertpapiere</i>)
f.	: Fıkra
HD	: Hukuk Dairesi
İBD	: İstanbul Barosu Dergisi
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
İsvBK	: İsviçre Borçlar Kanunu (<i>Obligationenrecht</i>)
K.	: Karar
Karş.	: Karşılaştırınız
m.	: Madde

MK	: 743 sayılı mülga Türk Kanunu Medenisî
MÜHFHAD	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
RG.	: Resmî Gazete
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
SPK	: 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu
T.	: Tarih
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TDK Yayınları	: Türk Dil Kurumu Yayınları
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
vd.	: Ve devamı
Y.	: Yıl
yay. haz.	: Yayına hazırlayan

YHGK

: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

YİBK

: Yargıtay İçtihatları Birleştirme
Kararı

GİRİŞ

Hatır senetleri, bir kişinin kredi alabilmesi veya mali durumunun iyi görünmesi amaçlarıyla tanzim edilir. Piyasada borcuna sadık ve güvenilir olarak tanınan başka bir kişi, bu senedi tanzim ederek senette görünen bedelin (hatır) borçlusu olmayı taahhüt etmektedir. Hatır senedine ihtiyacı olan taraf ise senette yazan bedelin (hatır) alacaklısı olur. Fakat taraflar arasında senette görünen borç kapsamında bir borç ilişkisi yoktur. Taraflar, bu senedin tanzimi ve kullanımına dair bir hatır anlaşması akdeder. Bu sözleşme ile hatır borçlusu, senedi tanzim etme; hatır alacaklısı ise senedin bedelini vadeye kadar hatır borçlusuna ödemeyi taahhüt eder. Hatır alacaklısının amacına göre senedin tedavüle konup konmayacağı belirlenir. Bu şartlar altında hatır senedi hatır alacaklısına teslim edilir. Fakat bazen hatır alacaklısı, hatır anlaşması ile kararlaştırılan yükümlülüklerine aykırı davranır. Bunun sonucunda gerek hatır borçlusu gerekse üçüncü kişiler aleyhine sonuçlar doğabilir.

Çalışmamızın birinci bölümünde hatır senedi kavramı açıklanacaktır. Bu kapsamda ilk olarak senet kavramı, ardından senedin Türk Borçlar Hukuku çerçevesinde türleri ele alınacaktır. İkinci olarak Türk Ticaret Hukuku bakımından kıymetli evrak ve kıymetli evrakın bir türü olan kambiyo senetleri incelenecektir. Nihayet üçüncü olarak hatır ilişkisi, hatır anlaşması ve hatır senedi kavramları, bu tanımlar çerçevesinde açıklanacaktır. Ayrıca kambiyo senetleri çerçevesinde hatır poliçesi, hatır bonosu ve hatır çeki ele alınmıştır.

İkinci bölümde bir hatır senedinin devrinin Türk Borçlar Hukuku bakımından hukuki niteliği açıklanacaktır. Bu kapsamda alacağın devri, inançlı işlem, alacağın devrinin üçüncü kişiler bakımından sonuçları ve üçüncü kişilerin korunacağı durumlar iyi niyet çerçevesinde incelenecektir.

Üçüncü bölümde bir kambiyo senedi olarak düzenlenen hatır senedinin devrinin Türk Ticaret Hukuku bakımından hukuki niteliği açıklanacaktır. Bu devrin üçüncü kişiler bakımından sonuçları, hatır borçlusunun üçüncü kişiye karşı ileri sürebileceği defiler kapsamında ele alınacaktır. İkinci bölümde 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu¹ hükümleri kapsamında açıklanan kuralların bir kısmı, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu² m. 1 atfıyla, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu³ m. 5 uyarınca ve incelenen diğer atıflar çerçevesinde üçüncü bölümde uygulama alanı bulacaktır. Son olarak bu bölümde üçüncü kişiler bakımından açıklanan “*bile bile borçlu zararına hareket*” istisnası, ikinci bölümde açıklanan iyiniyet istisnası ile karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır.

¹ RG T. 04.02.2011, S. 27836.

² RG. T. 14.02.2011, S. 27846.

³ RG. T. 08.12.2001, S. 24607.

BİRİNCİ BÖLÜM

HATIR SENEDİ KAVRAMI

I. Hatır İlişkisi

Fedakârlık, dostluk, meslektaşlık veya komşuluk gibi bağlardan doğan hatır ilişkisine dayanır⁴. Bir ilişkinin hatır ilişkisi olup olmadığı somut olayın şartlarına göre belirlenmelidir⁵. Taraf iradelerinin bu yönde olup olmadığı güven ilkesi çerçevesinde değerlendirilmelidir⁶. Örneğin bir avukat, meslektaşı olan bir arkadaşının bulunamayacağı bir duruşmada vekaleten bulunmayı teklif edebilir. Teklif edenin bu iyiliği arkadaşının “*hatırı için*” mi yoksa bir ücret karşılığında mı yaptığı; duruşma için sarf edilen emek, üstlenilen sorumluluk ve bu teklifin bir ücret beklentisiyle yöneltilmiş olduğunun anlaşılıp anlaşılmadığı çerçevesinde tespit edilmelidir⁷. Diğer

⁴ Rona Serozan, **Medeni Hukuk Genel Bölüm**, 8. bs., İstanbul, Vedat, 2018, s. 315; Pierre Tercier, Pascal Pichonnaz, H. Murat Develioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, İstanbul, On İki Levha, 2016, s. 57.

⁵ Andreas Furrer, Markus Müller-Chen, Bilgehan Çetiner, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 2. bs., İstanbul, On İki Levha, 2022, s. 43; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 57.

⁶ Hüseyin Hatemi, K. Emre Gökyayla, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm**, 5. bs., İstanbul, Filiz, 2021, s. 20; Ahmet M. Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 28. bs., Ankara, Turhan, 2024, s. 58; Özlem Karlı, **Sebebi Gösterilmeyen Borç Tanıması (Mücerret Borç İkrarı) BK. mad. 17**, İstanbul, Vedat, 2008, s. 40; Furrer, Müller-Chen, Çetiner, **a.g.e.**, s. 40; Serozan, **Medeni Hukuk**, s. 315.

⁷ Aksine sözleşme veya teamül olmadıkça vekalet sözleşmesinde ücret unsuru zorunlu bir unsur değildir (TBK m. 502/f. 3). Fakat 1136 sayılı Avukatlık Kanunu (RG. T. 07.04.1969, 13168) m. 163 uyarınca avukatlık sözleşmesi kural olarak ücrete tabidir. Fakat işin görülmesi ücretsiz olarak da kararlaştırılabilir (AvK m. 164/f. 4). Bkz. Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 11. bs., Ankara, Legem, 2023, s. 731; Aydın Zevkliler, K. Emre Gökyayla, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, 19. bs., İstanbul, Vedat, 2019, s. 605; Ahmet M. Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, 3. bs., Ankara, Turhan, 2021, s. 545, 553; Mustafa Alper Gümüş, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, C. 2, 2. bs., İstanbul, Vedat, 2012, s. 123-124. Öğretide ivazsız iş görme sözleşmelerinin malvarlığında bir artışa neden

tarafından örneğin ücretsiz elektronik posta hizmeti sunan sağlayıcılar ile kullanıcıları arasındaki ilişki, her ne kadar karşılıksız olsa da bir hatır ilişkisi olarak kabul edilemez⁸. Zira bir kişiye ait duygu, düşünce ve sır niteliğindeki ifadelerin gereği gibi iletilmesini üstlenmek, sağlayıcının bir karşılık beklentisinde olmasını haklı göstermektedir⁹.

II. Hatır Anlaşması

Hatır anlaşması, hatır senetlerinin hukuki sebebidir¹⁰. Hatır anlaşması, hatır borçlusuna bir hatır senedi düzenlemesi ve hatır alacaklısına teslim etmesi; hatır alacaklısına ise hatır senedinden doğan alacağını hatır

olmamasından ötürü bağışlama olmadığı genel olarak kabul edilmektedir. Ancak bu görüşteki yazarlar, bu nitelikteki sözleşmelerin hatır ilişkisi ile bağlantısına değinmemişlerdir. Bkz. Halûk Tandoğan, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, C. 1, 6. bs., İstanbul, Vedat, 2008, s. 346; Kenan Tunçomağ, **Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, C. 2, İstanbul, Sermet Matbaası, 1977, s. 381; Rona Serozan, **Borçlar Hukuku Özel Bölüm**, yay. haz. Başak Baysal, Kerem Cem Sanlı, 4. bs., İstanbul, On İki Levha, 2019, s. 292; Cevdet Yavuz, **Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, C. 1, 11. bs., yay. haz.: Cevdet Yavuz, Faruk Acar, Burak Özen, İstanbul, Beta, 2022, s. 393; Mustafa Alper Gümüş, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, C. 1, 3. bs., İstanbul, Vedat, 2013, s. 204; Gülşah Vardar Hamamcıoğlu, **Taşınır ve Taşınmaz Mülkiyetini Konu Alan Bağışlama Sözleşmesi**, 2. bs., Ankara, Adalet, 2020, s. 208-209; Eren, **Özel Hükümler**, 288; Zevkliler, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 166. Aksi yönde bkz. Ferih Bedî Tongsir, **Bağışlama**, İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, 1953, s. 43; Ezgi Kutluay, **Bağışlama Sözleşmeleri**, Ankara, Turhan, 2016, s. 23-24.

⁸ Mustafa Fadıl Yıldırım, Tekin Memiş, “Elektronik Posta Kutusu Kullanımı ile İlgili Karşılaşılan Hukuki Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, **Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 9, S. 3-4, 2005, s. 343.

⁹ Yıldırım, Memiş, **a.g.m.**, s. 343.

¹⁰ Nurkut İnan, **Türk Hukukunda Hatır Senetleri ve Özellikle Hatır Bonoları**, Ankara, BTHAE Yayınları, 1969, s. 75-76; Fehiman Tekil, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 2. bs., İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1994, s. 92; Burak Adıgüzel, “Yargıtay Kararları Işığında Kambiyo Senetlerinde Bile Bile Borçlu Zararına Hareket”, **Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi**, C. 4, S. 2, Ankara, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Yayınları, 2018, s. 138. Aynı yönde bkz. Yargıtay 11. HD, T: 11.11.2014, E: 2014/10204, K: 2014/17355: “... hatır senetlerinin hukuki sebeplerini teşkil eden hatır anlaşmasının iki tarafa borç yükleyen bir borçlar hukuku akdi olmasına ... göre, ...” (Çevrimiçi) www.lexpera.com.tr, 01.08.2023.

borçlusundan talep etmemesi borcunu yükler¹¹. Hatır anlaşması, atipik bir sözleşmedir. Herhangi bir şekil şartına tabi değildir¹². Kural olarak eksik iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir¹³. Zira tarafların borçları aynı anda doğmaz ve birbirinin karşılığı değildir.

Hatır anlaşmasının hukuki niteliği öğretide oldukça tartışmalıdır. Hatır anlaşmasının ilk olarak bir bağışlama sözleşmesi (TBK m. 285-298) olup olmadığı tartışılmıştır. Bir görüşe göre hatır anlaşması, bağışlama sebebine dayandığından bağışlama sözleşmesidir¹⁴. Karşı görüşte olan yazarlar, farklı gerekçelerle hatır anlaşmasının bir bağışlama sözleşmesi olmadığını savunmuştur. Bunlardan bir görüşe göre hatır anlaşması, bağışlamaya nazaran “daha hafif” bir kazandırma amacı güttüğünden bağışlama sözleşmesi değildir¹⁵. Diğer bir görüşe göre hatır anlaşması “*ahlaki bir ödevin yerine getirilmesi*” kapsamına girer¹⁶. Bu nedenle hatır senetlerinin hukuki sebebi,

¹¹ Faik Şevket Rumelli, “Hatır Senetleri”, **İBD**, C. 4, S. 24, 1950, s. 450-451; Naci Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 5. bs., Ankara, Nobel, 1999, s. 97; Hüseyin Ülgen, Mehmet Helvacı, Arslan Kaya, Füsün Nomer Ertan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 14. bs., İstanbul, Vedat, 2021, s. 161; Abuzer Kendigelen, İsmail Kırca, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 8. bs., İstanbul, On İki Levha, 2024, s. 117; A. Lerzan Yılmaz, **Kambiyo Senetlerinde Def'iler**, 2. bs., İstanbul, Aristo, 2017, s. 473-474; Aybüke Demir Yeşilbağ, “Yargıtay Kararları Işığında Hatır Senetlerinde Bedelsizlik İddiası ve Bu İddianın İleri Sürülmesinde Öne Çıkan Sorunlar”, **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 27, S. 1, 2023, s. 176-177; Tekil, **a.g.e.**, s. 93; İnan, **Hatır Senetleri**, s. 65, 79-85; Adıgüzel, **a.g.m.**, s. 138.

¹² Reha Poroy, Ünal Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, 24. bs., İstanbul, Vedat, 2021, s. 276; İnan, **Hatır Senetleri**, s. 77.

¹³ İnan, **Hatır Senetleri**, s. 75; Demir Yeşilbağ, **a.g.m.**, s. 182; Yargıtay 11. HD, T: 11.11.2014, E: 2014/10204, K: 2014/17355, (Çevrimiçi) www.lexpera.com.tr, 16.11.2024.

¹⁴ Kutluay, **a.g.e.**, s. 35.

¹⁵ Tunçomağ, **Özel Hükümler**, s. 379.

¹⁶ Gümüş, **Özel Hükümler Cilt 1**, s. 205; Zevkliler, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 167. Bu görüşteki yazarlardan yalnızca Zevkliler/Gökyayla ve Gümüş alışılagelmiş ivazsız kazandırmaların hatır ilişkisine dayandığını ifade etmiştir. Tandoğan ise ahlaki ödevin geniş yorumlanması gerektiğini savunmakla yetinmiştir. Bkz. Tandoğan, **a.g.e.**, s. 348. İsviçre Federal Mahkemesi, soyut borç ikrarında bağışlama sebebi yer almadığından bu ikrarın bir bağışlama

bağışlama sebebi (*causa donandi*) ile değil ifa sebebidir (*causa solvendi*). Dolayısıyla TBK m. 285/f. 3 uyarınca bir bağışlama değildir. Başka bir görüşe göre hatır anlaşması, edim yükümünden bağımsız bir borç ilişkisi olduğundan güven sorumluluğuna tabidir¹⁷. Başka bir görüşe göre tüketim ödöncü sözleşmesidir¹⁸. Zira hatır alacaklısı, hatır borçlusunun “itibarını ödöncü alarak” mali durumunu iyi göstermeye çalışmaktadır¹⁹. Bir diğer görüşe göre ise vekalet sözleşmesi hükümlerine (TBK m. 502-514) tabidir²⁰.

Kanaatimizce bu sorun, hatır anlaşmasının nasıl bir borç doğurduğunu tespit ettikten sonra çözümlmelidir. Zira hatır anlaşması; verme borcu, yapma borcu veya yapmama borcu doğurabilir. Hatır borçlusu, bir vekalet

teşkil etmediği yönünde karar vermiştir. Mahkemenin vardığı bu sonuç esasen bağışlama sözü vermede aranan şekil şartından kaynaklanmaktadır (TBK m. 288/f. 1). Mahkemenin ve öğretinin bu yöndeki görüşü için bkz. Tandoğan, **a.g.e.**, s. 357.

¹⁷ Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 58; Furrer, Müller-Chen, Çetiner, **a.g.e.**, 40; Serozan, **Medeni Hukuk**, s. 316. Fakat Serozan’a göre taraflar arasındaki menfaat dengesi hukuki korumaya muhtaç ise hatır ilişkisinin artık bir bağışlama olarak kabul edilmesi gerekir. Bkz. Serozan, **Medeni Hukuk**, s. 291. Serozan, bir başka eserinde de edim yükümünden bağımsız borç ilişkisine konu olan davranış yükümünün ne olduğuna dikkat çekmek adına şu örneği kullanmıştır: “*Klasik müzikten pek hoşlanan komşusuna ‘allegro – vivace’ piyano çalmaya söz vermede, bir borç ilişkisinin kurulmuş sayılmasına yeter ciddi ve hukuken korunmaya değer ve fiilen korunabilir bir çıkar var mıdır?* (Yoktur)” Yazarın davranış yükümü için kullandığı bu örneğin bir hatır ilişkisi olduğu kanaatindeyiz. Bkz. Rona Serozan, “‘Culpa in Contrahendo’, ‘Akden Müsbet İhlali’ ve ‘Üçüncü Kişiyi Koruyucu Etkili Sözleşme’ Kurumlarının Ortak Temeli: Edim Yükümlerinden Bağımsız Borç İlişkisi”, **İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C. 2, S. 3, 1968, s. 125.

¹⁸ Hayri Domaniç, **Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması: TTK Şerhi-IV**, C. 4, İstanbul, Temel, 1990, s. 11.

¹⁹ Domaniç, **a.g.e.**, s. 11. Benzer yönde bkz. Fatih Buğra Erdem, Furkan Şahin, “Güncel Yargıtay Kararları Çerçevesinde Hatır Senetleri: Hatır Def’i ve Bedel (Malen/Nakden) Kaydı”, **Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 5, S. 1, 2024, s. 47; İnan, **Hatır Senetleri**, s. 8.

²⁰ A. Hulûsi Gürbüz, “Ticarî Senetlerde (Kambiyo Senetlerinde) Bedelsizlik Sorunu ve Tartışmalar”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu**, Ankara, BTHAE Yayınları, 1984, s. 326; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 280; Tekil, **a.g.e.**, s. 93; İnan, **Hatır Senetleri**, s. 78; Eren, **Özel Hükümler**, s. 548-549; Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 20-21.

sözleşmesinde olduğu gibi, hatır alacaklısının menfaatine olan bir borcu (senedi düzenleme ve teslim etme borcunu) üstlenmiştir (TBK m. 506/f. 2)²¹. İnsan emeğini konu alan bu sözleşme, bir bağışlama olarak nitelendirilmez²². Bu nedenle hatır anlaşması, vekalet sözleşmesi hükümlerine tabi olmalıdır. Hatır anlaşması vekalet sözleşmesi ile bire bir uyuşmasa da TBK m. 502/f. 3'e göre "*vekâlete ilişkin hükümler, niteliklerine uygun düştükleri ölçüde, bu Kanunda düzenlenmemiş olan işgörme sözleşmelerine de uygulanır.*" Bu çerçevede bir hatır anlaşmasında iş görenin (vekilin) hatır borçlusu, iş sahibinin (vekalet verenin) ise hatır alacaklısı olarak nitelendirilebileceği kanaatindeyiz.

Hatır anlaşması hukuki sebebine istinaden kurulan hatır senetlerini açıklamadan önce, senet kavramının açıklanmasının gerekli olduğu kanaatindeyiz. Senet, birçok hukuk dalında farklı anlamlara gelmektedir. Senedin Özel Hukuk bakımından anlamı ise çalışma konumuz açısından önemlidir. Bu nedenle senedin Borçlar Hukukundaki anlamına geçmeden önce, Medeni Usul Hukukundaki tarifini inceleyeceğiz. Bu sayede iki hukuk dalındaki kullanım birbiriyle karışmayacaktır.

III. Senetler

Medeni Usul Hukuku anlamında senet, bir irade beyanı içeren ve bir hukuki işlemin ispatına yarayan belgedir²³. Belge ise "*vakıaları ispata*

²¹ İnan, **Hatır Senetleri**, s. 78; Demir Yeşilbağ, **a.g.m.**, s. 183.

²² Vardar Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 208-209.

²³ Baki Kuru, Burak Aydın, **Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı**, 8. bs., Ankara, Yetkin, 2023, s. 262; Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay, Muhammet Özekes, **Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı**, 9. bs., İstanbul, On İki Levha, 2021, s. 379; Ejder Yılmaz, Sema Taşpınar Ayvaz, Emel Hanağası, **Medenî Usul Hukuku**, 8. bs., Ankara, Yetkin, 2022, s. 446; Ramazan Arslan, Murat Atalı, İbrahim Ermenek, Ersin Erdoğan, **Medenî Usûl Hukuku**, 5.

elverişli yazılı veya basılı metin, senet, çizim, plan, kroki, fotoğraf, film, görüntü veya ses kaydı gibi veriler ile elektronik ortamdaki veriler ve bunlara benzer bilgi taşıyıcıları” olarak tanımlanmaktadır (6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu²⁴ m. 199). Görüldüğü üzere belge, bir senet gibi hukuki işlemleri ispat edemez²⁵. Ancak vakıaları ispat edebilir²⁶. Ayrıca belgede irade beyanını yansıtan bir imzanın bulunması da zorunlu değildir. Bu nedenle her senet bir belgedir ancak her belge bir senet değildir²⁷.

bs., Ankara, Yetkin, 2022, s. 502; Ali Cem Budak, Varol Karaaslan, **Medenî Usul Hukuku**, 4. bs., Ankara, Adalet, 2020, s. 262; Evren Koç, **Medeni Usul Hukukunda Belge Kavramı**, İstanbul, Sümer, 2021, s. 31.

²⁴ RG. T. 04.02.2011, S. 27836.

²⁵ Kuru, Aydın, **a.g.e.**, s. 261; Koç, **a.g.e.**, s. 32.

²⁶ Kuru, Aydın, **a.g.e.**, s. 261; Koç, **a.g.e.**, s. 24, 32.

²⁷ Yılmaz, Taşpınar Ayvaz, Hanağası, **a.g.e.**, s. 446; Budak, Karaaslan, **a.g.e.**, s. 262; Koç, **a.g.e.**, s. 30-31. Ayrıca bkz. Türkiye Büyük Millet Meclisi, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/574)**, s. 6: “... Burada ilk defa hukukumuzda belge kavramı ile senet kavramı birbirinden ayrılmış, belge, senet kavramını da içine alacak şekilde bir üst kavram olarak kabul edilmiştir. ...” (Çevrimiçi) <https://www5.tbmm.gov.tr/>, 11.10.2023.

Senette aranan yazılılık, bir geçerlilik şartı (TBK m. 12/f. 2)²⁸ değildir²⁹. Senedin ispata elverişli olup olmadığını belirlemek için aranan bir şarttır. Bir geçerlilik şartına bağlanan bir hukuki işlem bu geçerlilik şartını sağlamıyorsa bu işlemin ispat şartını da sağlamasının bir anlamı yoktur³⁰.

IV. Borç Senetleri

²⁸ Bir hukuki işlem öngörülen şekil şartına uymadığı takdirde kesin hükümsüzdür. Bu bakımdan şekil şartı, bir geçerlilik şartıdır. Bkz. Andreas von Tuhr, **Borçlar Hukukunun Umumi Kısım**, 2. bs., Çev.: Cevat Edege, Ankara, Olgaç, 1983, s. 232; Selahâttin Sulhi Tekinay, Sermet Akman, Halûk Burcuoğlu, Atillâ Altop, **Tekinay Borçlar Genel Hükümler**, 7. bs., İstanbul, Filiz, 1993, s. 102; M. Kemal Oğuzman, M. Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C. 1, 22. bs., İstanbul, Vedat, 2024, s. 162-163; Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 29. bs., İstanbul, Legem, 2024, s. 332-333; İlhan Helvacı, **Turkish Contract Law**, Springer, 2017, s. 24-25; Safa Reisoğlu, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 25. bs., Ankara, Beta, 2014, s. 81-82; Mustafa Alper Gümüş, **Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri**, Ankara, Yetkin, 2021, s. 289; Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 56; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 202. Aynı yönde bkz. YİBK, T: 30.09.1988, E: 1987/2, K: 1988/2 (RG. T. 21.12.1988, S. 20026); YHGK, T: 02.11.2022, E: 2020/457, K: 2022/1431; Yargıtay 11. HD, T: 26.10.2023, E: 2022/2489, K: 2023/6187; Yargıtay 9. HD, T: 13.04.2022, E: 2022/3174, K: 2022/4466; Yargıtay 8. HD, T: 17.04.2012, E: 2011/4600, K: 2012/2971 (Çevrimiçi) www.lexpera.com.tr, 14.03.2024. Şekle aykırılık sonucunda hukuki işlemin yokluk, iptal edilebilirlik veya kendine özgü kesin hükümsüzlükle sakatlanabileceğine dair farklı görüşler için bkz. Necip Kocayusufpaşaoğlu, Hüseyin Hatemi, Rona Serozan, Abdülkadir Arpacı, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm: Borçlar Hukukuna Giriş, Hukukî İşlem, Sözleşme**, C. 1, 7. bs., İstanbul, Filiz, 2017, s. 309 vd.; O. Gökhan Antalya, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C. V, 1, 1, 2. bs., Ankara, Seçkin, 2019, s. 559-560.

²⁹ Aynı yönde bkz. Yargıtay 8. HD, T: 22.10.2013, E: 2013/15207, K: 2013/14976: “... HUMK'nun 297. maddesinde belirtilen onay, parmak izi kullanılmış senetlerin geçerlilik şartı değil sadece ispat şartıdır. ... usulün 297. maddesindeki kurallar senedin geçerliliği için konulmuş kurallara değildir. Sözü edilen şekil ispat şartı olarak getirilmiş olup, usulde belgenin geçerliliği konusunda bir düzenleme bulunmamaktadır. ...” (Çevrimiçi) www.lexpera.com.tr, 14.03.2024.

³⁰ Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 275; Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 49; Eren, **Genel Hükümler**, s. 313; Kuru, Aydın, **a.g.e.**, s. 263; Antalya, **a.g.e.**, s. 532; Yılmaz, Taşpınar Ayvaz, Hanağası, **a.g.e.**, s. 447.

Senet kavramı, 818 sayılı mülga Borçlar Kanunu³¹ m. 87 vd. hükümlerinde düzenlenmekteyken, bu hükümleri karşılayan TBK m. 103 vd. hükümlerinde yerini “*borç senedi*” ifadesine bırakmıştır. Bununla birlikte TBK m. 105’in kenar başlığı “*Senedin Geri Verilememesi*” şeklindedir. Kanunun “*senet*” ile “*borç senedi*” arasında herhangi bir fark gözetmediği söylenebilir. Nitekim öğretide de Türk Borçlar Kanunu’ndaki bu değişikliğe rağmen “*borç senedi*” yerine “*senet*” kavramını tercih eden yazarlar bulunmaktadır³². Ancak bu değişikliği benimseyen yazarlar da vardır³³. Bu çalışmada ise borç senedi kavramı kullanılacaktır. Çünkü senet kavramı farklı hukuk dallarında farklı anlamlara geldiğinden Borçlar Hukukuna özgü kullanımı tercih edilmelidir. Ayrıca bir senette tek taraflı, iki taraflı veya çok taraflı irade beyanı da bulunabilir³⁴. Borç senedinde ise alacaklı ve borçlu olmak üzere iki taraf bulunur.

³¹ RG. T. 08.05.1926, S. 366.

³² Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 351; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 325; Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 269; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 809. *Tercier/Pichonnaz/Develioğlu* ise “*alacak senedi*” kavramını tercih etmiştir. Bkz. Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 100.

³³ Rona Serozan, **Serozan Borçlar Hukuku Genel Bölüm: İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme**, C. 3, yay. haz.: Başak Baysal, Kerem Cem Sanlı, 8. bs., İstanbul, On İki Levha, 2022, s. 168; Halûk N. Nomer, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 19. bs., İstanbul, Beta, 2023, s. 365; Eren, **Genel Hükümler**, s. 1139; Helvacı, **Contract Law**, s. 130; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 780. *von Tuhr* ise mülga Borçlar Kanunu döneminde kaleme aldığı eserinde dahi “*borç senedi*” kavramını tercih etmiştir. Bkz. *von Tuhr*, **a.g.e.**, s. 495 vd.

³⁴ *Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı*, bir senedin “ *tarafların hukuki sonuç iradesini*” taşıdığını ileri sürmüşlerdir. Yazarlar burada yalnızca iki taraflı olarak düzenlenen senetleri açıklamışlardır. Bkz. Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 277. Halbuki *Oğuzman/Öz* senedi isabetli olarak “*irade beyanlarının veya beyanlarından birinin*” yazıya aktarılması şeklinde tanımlamıştır. Bkz. Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 149.

Genel olarak borç senedi, borçlunun borçlu olduğuna dair iradesini (imzasını) taşır³⁵. Borç senedi, borcun ve borçlusunun varlığını ispata yarar³⁶. Borç senedi para borcu için düzenlenebileceği gibi diğer borç türleri bakımından da düzenlenebilir³⁷.

V. Borcun Sebebini İçerip İçermemesine Göre Borç Senetleri

Bir borç senedinde borcun sebebi yer alabilir veya almayabilir. Borç senedinde borcun sebebi yer almasa dahi bu durum borç senedini geçersiz hale getirmez. Zira TBK m. 18'e göre:

“Borcun sebebini içermemiş olsa bile borç tanınması geçerlidir.”

Hükümde geçen “sebepe”, kazandırıcı işlemin “kazandırma sebebi” veya “hukuki sebebi (causa)” olarak anılmaktadır³⁸. Hukuki sebep,

³⁵ Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 823; Eren, **Genel Hükümler**, s. 1139; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 806; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 351.

³⁶ Türk Borçlar Kanunu m. 103-105 arasında düzenlenen ispata dair kurallar hakkında detaylı bilgi için bkz. Feyzi Necmeddin Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C. 2, 2. bs. İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1977, s. 75-82; Kenan Tunçomağ, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C. 1, İstanbul, Sermet Matbaası, 1976, 706-717; Mustafa Alper Gümüş, “Makbuz Verilmesi ve Borç Senedi İadesine Bağlanan Yasal Karineler (BK m.88)”, **MÜHFAD**, C. 17, S. 1-2, 2011, s. 351; von Tuhr, **a.g.e.**, s. 491-498; Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 348-355; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 164-173; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 818-825; Eren, **Genel Hükümler**, s. 1136-1144; Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 269-270; Helvacı, **Contract Law**, s. 129-131; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 323-325; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 807-812.

³⁷ Serozan, **Genel Bölüm**, s. 164; Helvacı, **Contract Law**, s. 129.

³⁸ İsmet Sungurbey, **Borç İkrarı ve Borç Vaadi**, İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, 1957, s. 4; Andreas B. Schwarz, **Borçlar Hukuku Dersleri**, C. 1, Çev.: Bülent Davran, İstanbul, Kardeşler, 1948, s. 279; Nurkut İnan, **Türk Hukukunda Hatır Senetleri ve Özellikle Hatır Bonoları**, Ankara, BTHAE Yayınları, 1969, s. 94; Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 162, 266; von Tuhr, **a.g.e.**, s. 256; Feyzioğlu, **C. 1**, s. 286; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan,

kazandırıcı işlemde varılmak istenen amacı ifade etmektedir³⁹. Her kazandırıcı işlemin mutlaka bir hukuki sebebi vardır⁴⁰. Hukuki sebebin neler olabileceği öğretide alacak sebebi (*causa credendi*), ifa sebebi (*causa solvendi*) ve bağışlama sebebi (*causa donandi*) olarak sınıflandırılır⁴¹. Ancak bu sınıflandırma tahdidi değildir⁴².

A. Hukuki Sebebe Bağlı Borç Senetleri

Arpacı, **a.g.e.**, s. 119; Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 27; Helvacı, **Contract Law**, s. 43, 56; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 101; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 108, 113; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 49; Antalya, **a.g.e.**, s. 164.

³⁹ Özlem Karlı, **Sebebi Gösterilmeyen Borç Tanıması (Mücerret Borç İkrarı) BK. mad. 17**, İstanbul, Vedat, 2008, s. 21; Schwarz, **Genel Hükümler**, s. 279; Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 162; Feyzioğlu, **Cilt 1**, s. 286; Sungurbey, **a.g.e.**, s. 7; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 49; Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 27; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 101; İnan, **Hatır Senetleri**, s. 94; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 113; Antalya, **a.g.e.**, s. 164.

⁴⁰ Hayri Domaniç, **Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması: TTK Şerhi-IV**, C. 4, İstanbul, Temel, 1990, s. 13; Furrer, Müller-Chen, Çetiner, **a.g.e.**, s. 41; Schwarz, **Genel Hükümler**, s. 279, 284; von Tuhr, **a.g.e.**, s. 257; Feyzioğlu, **Cilt 1**, s. 289; Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 162; Sungurbey, **a.g.e.**, s. 39; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 119; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 50; Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 219; Eren, **Genel Hükümler**, s. 199; İnan, **Hatır Senetleri**, s. 94; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 101; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 75; Nomer, **a.g.e.**, s. 56; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 49; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 113; Antalya, **a.g.e.**, s. 164, 444; Karlı, **a.g.e.**, s. 23.

⁴¹ M. Kemal Oğuzman, Nami Barlas, **Medenî Hukuk**, 29. bs., İstanbul, Vedat, 2023, s. 191; Schwarz, **Genel Hükümler**, s. 279; Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 162; Feyzioğlu, **Cilt 1**, s. 287; Sungurbey, **a.g.e.**, s. 4; Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 27; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 50; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 116; Eren, **Genel Hükümler**, s. 198-199; Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 27; Helvacı, **Contract Law**, s. 271; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 100; Furrer, Müller-Chen, Çetiner, **a.g.e.**, s. 41-42; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 113; Antalya, **a.g.e.**, s. 165-167; Karlı, **a.g.e.**, s. 24.

⁴² Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 118; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 50; Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 163; Sungurbey, **a.g.e.**, s. 5; Eren, **Genel Hükümler**, s. 199; İnan, **Hatır Senetleri**, s. 94; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 113, dn. 76; Antalya, **a.g.e.**, s. 165-167; Karlı, **a.g.e.**, s. 24-25.

Hukuki sebebi gösterilen veya anlaşılan borç senedi, hukuki sebebe bağlıdır (illîdir)⁴³. Sebebe bağlı borç senedinin geçerliliği, hukuki sebebinin konu olduğu temel ilişkinin geçerliliğine bağlıdır⁴⁴.

B. Hukuki Sebepten Soyut Borç Senetleri

Hukuki sebebi gösterilmeyen bir borç senedi öğretide “sebebi gösterilmeyen (mücerret, soyut) borç tanınması (ikrarı)” veya “(müspet) borç tanınması (ikrarı)” ya da “soyut borç sözleşmesi” olarak adlandırılmaktadır⁴⁵.

Soyut borç tanınması, tek tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir⁴⁶. Bu sözleşme herhangi bir şekle tabi değildir⁴⁷. Borçlunun borçlu olduğuna dair

⁴³ Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 268; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 101; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 75; Karlı, **a.g.e.**, s. 63.

⁴⁴ Schwarz, **Genel Hükümler**, s. 279; von Tuhr, **a.g.e.**, s. 256; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 119; Oğuzman, Barlas, **a.g.e.**, s. 192; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 50; Eren, **Genel Hükümler**, s. 199; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 101; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 75; Furrer, Müller-Chen, Çetiner, **a.g.e.**, s. 42; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 102; İnan, **Hatır Senetleri**, s. 94.

⁴⁵ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 257; Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 167, 267; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 119; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 137; Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, 220; Eren, **Genel Hükümler**, s. 198; Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 57; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 101; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 76; Nomer, **a.g.e.**, s. 56; Furrer, Müller-Chen, Çetiner, **a.g.e.**, s. 119; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 115; Antalya, **a.g.e.**, s. 443.

⁴⁶ Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 268; Sungurbey, **a.g.e.**, s. 58, 60; Eren, **Genel Hükümler**, s. 201-202; Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 57; Helvacı, **Contract Law**, s. 43; Nomer, **a.g.e.**, s. 56; Furrer, Müller-Chen, Çetiner, **a.g.e.**, s. 119; Antalya, **a.g.e.**, s. 445; Karlı, **a.g.e.**, s. 35-38. İsviçre Hukukunda aksi yöndeki görüşler için bkz. Schwarz, **Genel Hükümler**, s. 283; Sungurbey, **a.g.e.**, s. 64-67; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 121; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 115; Karlı, **a.g.e.**, s. 34.

⁴⁷ Schwarz, **Genel Hükümler**, s. 286; Feyzioğlu, **Cilt 1**, s. 295; Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 220-221; Sungurbey, **a.g.e.**, s. 64; Eren, **Genel Hükümler**, s. 202; Helvacı, **Contract Law**, s. 43; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 101; Nomer, **a.g.e.**, s. 56. Aksi yönde bkz. Andreas von Tuhr, Hans Peter, **Allgemeiner Teil des Schweizerischen Obligationenrecht**, C. 2, 3. bs., Zürich, Schulthess Verlag, s. 268'den naklen Karlı, **a.g.e.**, dn. 170; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 121; Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 268; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 115; Antalya, **a.g.e.**, s. 449.

iradesi, alacaklıya yöneltilen bir öneri olabileceği gibi, alacaklının alacaklı olacağına dair önerisini borçlunun kabul etmesi şeklinde de gerçekleşebilir⁴⁸. Alacaklıya yöneltilen öneri, alacaklı tarafından örtülü de olsa kabul edilebilir⁴⁹. Fakat alacaklının önerisi, borçlu tarafından açık bir şekilde kabul edilmelidir⁵⁰. Soyut borç tanınması, bir borcu tanıma veya tanımayı vadetme şeklinde olabilir⁵¹. Öğretide bu iki durumun vardıkları sonuç yönünden herhangi bir fark olmadığı ifade edilmektedir⁵².

Soyut borç tanınmasından doğan bir alacak talep edildiğinde borçlu, borcundan kurtulmak istiyorsa ilk olarak bu tanınmanın hukuki sebebinin ne olduğunu ispat etmelidir. Ardından bu hukuki sebebin kesin hükümsüz olduğunu veya bu sebebin hiç var olmadığını ispat etmelidir⁵³. İspat edemediği takdirde borcunu ifa etmekle yükümlüdür. İspat edebilmişse başka herhangi bir yükümlülüğünün doğup doğmayacağı ise öğretide tartışmalıdır.

⁴⁸ Bkz. YHGK, T: 22.02.2022, E: 2020/706, K: 2022/173: “... Maddedeki (TBK m. 154/f. 1, b. 1) ‘borcu ikrar’ deyimi, ‘borcu tanıma’ şeklinde değerlendirilmelidir. Bu tanıma açık ve zımnî olabileceği gibi tanınanın mahkeme dışında yapılması da mümkündür. Ancak sonuç doğurabilmesi, alacaklıya yöneltilmiş bulunmasına ve borçlunun temyiz kudretine sahip olmasına bağlıdır. ...” (Çevrimiçi) www.lexpera.com.tr, 04.01.2024.

⁴⁹ Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, 221; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 120; Eren, **Genel Hükümler**, s. 202.

⁵⁰ Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 101; Karlı, **a.g.e.**, s. 37.

⁵¹ Schwarz, **Genel Hükümler**, s. 286; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 120; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 179; Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 267; Helvacı, **Contract Law**, s. 44; Karlı, **a.g.e.**, s. 7.

⁵² Schwarz, **Genel Hükümler**, s. 286; Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 267; Sungurbey, **a.g.e.**, s. 1; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 120; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 179; Antalya, **a.g.e.**, s. 449; Karlı, **a.g.e.**, s. 8.

⁵³ Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **Cilt 1**, s. 120; Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 270; Sungurbey, **a.g.e.**, s. 39; Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 223; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 77; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 116. İrade sakatlıkları veya ayırt etme gücünden yoksunluk gibi soyut borç tanınmasının sözleşme niteliğine özgü diğer savunmalar da ileri sürülebilir. Bkz. Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 121.

Birinci görüşe göre, borç tanınmasının geçerliliği hukuki sebebinin geçerliliğine bağlıdır⁵⁴. Soyut borç tanınması, hukuki sebebin ispatına yarayan bir sözleşmedir. Bu nedenle borçlu, hukuki sebebin geçersizliğini ispat ettiği takdirde ifa yükümlülüğünden kurtulacak; borçlunun herhangi bir sorumluluğu da doğmayacaktır.

İkinci görüşe göre borçlu, soyut borç ikrarının geçerli bir hukuki sebebinin bulunmadığını ispat etse bile bu ikrar geçerlidir. Ancak soyut borç ikrarından doğan bu alacak hakkı, alacaklının malvarlığında bir sebepsiz zenginleşme (TBK m. 77 vd.) hali yaratır⁵⁵. Bu nedenle borçlu borcunu ifa etmemişse TBK m. 82'ye göre borcunu ifadan kaçınabilir veya ifa etmişse de sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre iade talep edebilir. Yargıtay da bu görüştedir⁵⁶. Bu görüşü savunan yazarlardan bir kısmı, hukuki sebebin kanunun emredici hükümlerine veya ahlaka aykırılık nedeniyle geçersizliği (TBK m. 27) karşısında soyut borç tanınmasının artık bir eksik borç (TBK m. 604) teşkil edeceğini savunmaktadır⁵⁷.

Kanaatimizce ikinci görüş daha isabetlidir. Borçlu, hukuki sebebi geçersiz olan bir soyut borç tanınmasına dayanarak sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre talepte bulunabilir. Fakat bu hukuki sebep kanunun

⁵⁴ Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 140-141; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 77-78; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 102.

⁵⁵ Schwarz, **Genel Hükümler**, s. 287; von Tuhr, **a.g.e.**, s. 257; Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 269; Sungurbey, **a.g.e.**, s. 72; Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 222-223; İnan, **Hatır Senetleri**, s. 96; Helvacı, **Contract Law**, s. 44; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 101; Nomer, **a.g.e.**, s. 56; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 117; Antalya, **a.g.e.**, s. 446, 448; Karlı, **a.g.e.**, s. 72.

⁵⁶ Bkz. Yargıtay 23. HD, T: 22.02.2013, E: 2012/5988, K: 2013/1035: "... söz konusu faks belgesi müflis davalının mücerret borç ikrarı sayılarak, sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre talebi mümkün kabul edilebilir ..." (Çevrimiçi) www.lexpera.com.tr, 23.08.2023.

⁵⁷ Schwarz, **Genel Hükümler**, s. 287; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 128; Sungurbey, **a.g.e.**, s. 99; Eren, **Genel Hükümler**, s. 206-207; Helvacı, **Contract Law**, s. 45; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 49; Antalya, **a.g.e.**, s. 448.

emredici hükümlerine veya ahlaka aykırı ise artık sebepsiz zenginleşme hükümleri değil, eksik borca ilişkin hükümler uygulanmalıdır.

VI. Kıymetli Evrak

Hatır senetleri uygulamada en çok kambiyo senedi olarak karşımıza çıkar. Kambiyo senetleri, Türk Ticaret Kanunu'nun Üçüncü Kitabının Dördüncü Kısımında düzenlenmiştir. Türk Ticaret Kanunu'nun Üçüncü Kitabı ise "Kıymetli Evrak" başlığını taşımaktadır. Kıymetli evrak, kambiyo senetlerini kapsayan bir kavramdır. Bu nedenle ilk olarak kıymetli evrakın incelenmesi gerekir.

A. Kıymetli Evrakın Unsurları

Kıymetli evrak, Türk Ticaret Kanunu'nun Üçüncü Kitabında düzenlenmiştir. TTK m. 645'e göre:

"Kıymetli evrak öyle senetlerdir ki, bunların içerdikleri hak, senetten ayrı olarak ileri sürülemediği gibi başkalarına da devredilemez."

Bu tanım, öğreti ve Yargıtay uygulamasında benimsenmiştir. Kıymetli evrakın temel unsurları da öğretide bu tanım çerçevesinde belirlenmiştir. Bu unsurlar; kıymetli evrakın yazılı olması, devredilebilir bir hakkı içermesi ve hak ve senet birlikteliğidir⁵⁸. Bu unsurları taşıyan herhangi bir belge, kıymetli

⁵⁸ Yaşar Karayalçın, **Ticaret Hukuku Dersleri III-Ticarî Senetler (Kambiyo Senetleri)**, 4. bs., Ankara, Sevinç Matbaası, 1970, s. 12-13; Reha Poroy, Ünal Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, 24. bs., İstanbul, Vedat, 2021, s. 19-20; Oğuz İmregün, **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul, Filiz, 2007, s. 6-10; Fehiman Tekil, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 2. bs., İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1994, s. 7; Abuzer Kendigelen, İsmail Kırca, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 8. bs., İstanbul, On İki Levha, 2024, s. 4; Hasan Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**

evraktır. Başka bir deyişle kıymetli evrakın tespitinde sınırlı sayı ilkesi söz konusu değildir⁵⁹.

1. Yazılılık

Kıymetli evrak, Kanundaki tanıma göre bir senettir. Fakat öğretilde kıymetli evrakın bir belge olarak tanımlanması gerektiği savunulmaktadır⁶⁰. Bizce de bu görüş isabetlidir. Zira her kıymetli evrak bir senedin tüm özelliklerini taşımayabilir. Belge, kıymetli evrakın yazılı olma unsurunu daha doğru bir şekilde ifade etmektedir.

Hukukunun Esasları, 10. bs., Ankara, Adalet, 2023, s. 33; Tamer Bozkurt, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 3. bs., Ankara, Yetkin, 2022, s. 47; Ersin Çamoğlu, **Kıymetli Evrak Hukukunun Temel İlkeleri**, 2. bs., İstanbul, Vedat, 2023, s. 4; Naci Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 5. bs., Ankara, Nobel, 1999, s. 7; Mehmet Bahtiyar, Nihat Taşdelen, Levent Biçer, Esra Hamamcıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul, Beta, 2022, s. 1; Hüseyin Ülgen, Mehmet Helvacı, Arslan Kaya, Füsün Nomer Ertan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 14. bs., İstanbul, Vedat, 2021, s. 16; Ali Bozer, Celal Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 11. bs., Ankara, BTHAE Yayınları, 2024, s. 13; Fırat Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 27. bs., Ankara, Yetkin, 2024, s. 9, 13, 19; Fatih Bilgili, Ertan Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 13. bs., Bursa, Dora, 2024, s. 7.

⁵⁹ Karayalçın, **a.g.e.**, s. 14; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 17; Bozer, Göle, **a.g.e.**, s. 16; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 43-44; Bilgili, Demirkapı, **a.g.e.**, s. 12; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 10. Aksi yönde bkz. Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 40; Çamoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 7; Tekil, **a.g.e.**, s. 29-34. Birtakım belgelerin kıymetli evrak sayılmaması gerektiği yönünde bkz. Bozer, Göle, **a.g.e.**, s. 16-20; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 51-52.

⁶⁰ Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 19; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 3; Bozer, Göle, **a.g.e.**, s. 13-14; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 47. Kanundaki senet ifadesinin borç senedi anlamına geldiği yönünde bkz. İmregün, **a.g.e.**, s. 6; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 34; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 6; Öztan, **a.g.e.**, s. 12.

Kıymetli evrakın üzerine atılacak imzanın el yazılı imza veya güvenli elektronik imza⁶¹ olmasının kural olarak bir önemi bulunmamaktadır⁶². Fakat kambiyo senetlerinde güvenli elektronik imza kullanılamaz; el yazılı imza zorunludur (TTK m. 1526/f. 1).

Yazılılık unsurunun özel bir görünümü ise “dijital” kıymetli evraktır. Dijital kıymetli evrak, Türk Hukukunda henüz karşılığını bulmamıştır⁶³. Almanya’da 09.06.2021 tarihinde yürürlüğe giren Elektronik Menkul Kıymetlerin Devreye Girmesine İlişkin Kanun⁶⁴ ile bazı kıymetli evrak türlerinin dijital ortamda düzenlenmesine ve devrine izin verilmiştir⁶⁵. Bu

⁶¹ “Elektronik imza”, elektronik ortamda atılan imzadır. Elektronik imzanın elektronik bir ekrana da olsa el yazısıyla atılmış olması nedeniyle adi yazılı şekil şartını (TBK m. 13-16) sağladığı yönünde bkz. Zekeriya Kuşat, “Yazılı Şekil Şartının Unsuru Olan İmzanın Elektronik Ekrana Atılmasının Etkisi”, **İÜHF**, C. 75, S. 1, 2017, s. 419. TBK m. 15/f. 1 ve 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu (RG. T. 23.01.2004, S. 25355) m. 5/f. 1’e göre ise “güvenli elektronik imza” ile atılan imza, el yazısı ile atılan imzanın tüm hukuki sonuçlarını doğurur.

⁶² Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 6; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 18; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 2; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 48.

⁶³ Türk Hukukunda kıymetli evrakın dijitalleşmesi yönündeki çalışmalar devam etmektedir. Ticaret Bakanlığı, Elektronik Çek ve Bono Kanunu Tasarısı düzenlemiştir. Bu tasarı öğretide birçok çalışmaya konu olmuştur. Bkz. Mete Tevetoğlu, “Elektronik Çek ve Bono Kanunu Teklifi ile Yapılması Planlanan Düzenlemelere Dair Düşünceler”, **Bilişim Hukuku Dergisi**, C. 3, S. 1, 2021, s. 31-75; Pınar Çağlayan Aksoy, “Tedarik Zincirlerinde Kağıtsız Ticaret Dönemine Doğru: Dijital Dünyadaki Gelişmeler ve Blokzincir Teknolojisi Elektronik Ticaret Dokümanları Bakımından Neler Getirecek?”, **BATİDER**, C. 39, S. 1, 2023, s. 75-81; Nazım Aksoy, “Elektronik Çek’e İlişkin Kanun Çalışmalarına Yönelik Türk Ticaret Kanunu (645, 756, 780, 1526) ile İcra İflas Kanunu’nun (167) İlgili Madde Hükümleri Açısından Güncel Bir Bakış”, **Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi**, C. 7, S. 2, 2021, s. 179-191; Murat Can Atakan, “Kıymetli Evrak Hukuku’nda Yeni Bir Öneri: Elektronik Çek. Alman Elektronik Kıymetli Evrak Kanunu Tasarısı (EWPG-E) Işığında Bir İnceleme”, **Yargıtay Dergisi**, C. 47, S. 2, 2021, s. 541-580. Bu tasarının öncüsü olan “evraksız kıymetli evrak” için bkz. Birinci Bölüm, IV, A, 3.

⁶⁴ Bkz. “das Gesetz zur Einführung Elektronischer Wertpapiere”, (Çevrimiçi) <https://www.bundesfinanzministerium.de/>, 19.10.2023.

⁶⁵ Aydın Alper Yüce, “9 Haziran 2021 Tarihli Alman Elektronik Kıymetli Evrak Kanunu (eWpG) Üzerine Düşünceler”, **İÜHF**, C. 79, S. 3, 2021, s. 732; Atakan, **a.g.m.**, s. 736.

düzenleme ile ortaya çıkan dijital kıymetli evrak, yazılılık unsurunu sağlamaktadır⁶⁶. Zira yukarıda bahsettiğimiz üzere, kıymetli evrakın yazılılığı, kural olarak bir güvenli elektronik imza ile de sağlanabilir. Bu nedenle mevcut düzenlemelerimiz bazı kıymetli evrak türleri bakımından dijital kıymetli evrak için uyumlu olabilir. Fakat kambiyo senetleri için böyle bir imkan henüz söz konusu değildir.

2. Devredilebilir Bir Hak İçerme

Kıymetli evrakın içerdiği hak, malvarlığı değeri taşınmalı ve devredilebilir nitelikte olmalıdır⁶⁷. Belirtmek gerekir ki, bu hakkın devri ile kıymetli evrakın devri, birbirinden farklı devir halleridir. Kıymetli evrakın devri ise tedavül yeteneği (kabiliyeti) olarak anılmaktadır⁶⁸.

3. Hak ve Senet Birlikteliği

Kıymetli evrak ile kıymetli evrakın içerdiği hak arasında yoğun bir bağlantı vardır⁶⁹. Hak, kıymetli evraktan bağımsız olarak ileri sürülemez ve

⁶⁶ Fakat dijital kıymetli evrakın maddi bir varlığı olmadığı için eWpG m. 2/f. 3'te bu evrak türü bir eşya olarak kabul edilmiş ve böylelikle (klasik) kıymetli evrak ile aynı düzeyde bir koruma sağlanmıştır. Bkz. Yüce, **a.g.m.**, s. 734; Atakan, **a.g.e.**, s. 550.

⁶⁷ Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 19, 22-24; Çamoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 5; İmregün, **a.g.e.**, s. 6-7; Kınacioğlu, **a.g.e.**, s. 11; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 7; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 35; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 19; Bozer, Göle, **a.g.e.**, s. 15; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 50; Öztan, **a.g.e.**, s. 13; Bilgili, Demirkapı, **a.g.e.**, s. 8; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 3-4.

⁶⁸ Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 37; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 21; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 51; Bilgili, Demirkapı, **a.g.e.**, s. 9; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 3-4.

⁶⁹ Karayalçın, **a.g.e.**, s. 12; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 20, 24-29; Tekil, **a.g.e.**, s. 11; Çamoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 4; Kınacioğlu, **a.g.e.**, s. 13; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 38; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 8; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 20; Bozer, Göle, **a.g.e.**, s. 15; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 50; Bilgili, Demirkapı, **a.g.e.**, s. 10; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 4-5.

devredilemez. Bu nedenle kıymetli evraka dayanarak hak talep edenin, kıymetli evrakı ibraz ve teslim etmesi gerekir (TTK m. 646; 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu⁷⁰ m. 167/f. 2).

Alelade borç senetlerinde hak ve senet birlikteliği yoktur⁷¹. Nitekim TBK m. 105/f. 1 uyarınca borçlu, “*borç senedinin iptalini ve borcun sona ermiş olduğunu gösteren resmen düzenlenmiş veya usulüne göre onaylanmış bir belge*” isteyerek ödeme yapabilir⁷².

Hak ile senet birlikteliğinin bir istisnası olan evraksız (varakasız) kıymetli evrak, 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu⁷³ m. 13/f. 1’de düzenlenen “*sermaye piyasası araçlarının senede bağlanmaksızın elektronik ortamda kayden ihracının*” esas olmasından doğmuştur⁷⁴. Bu sistem, borsada yüksek miktarda basılan menkul kıymetlerin saklanması ve tedavülünü kolaylaştırması adına kurulmuştur⁷⁵.

B. Kıymetli Evrak Türleri

⁷⁰ RG. T. 19.06.1932, S. 2128.

⁷¹ Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 20; Tekil, **a.g.e.**, s. 20; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 15; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 7; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 38; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 20; Bozer, Göle, **a.g.e.**, s. 20; Öztan, **a.g.e.**, s. 14; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 11.

⁷² Bkz. Birinci Bölüm, dn. 15.

⁷³ RG. T. 30.12.2012, S. 28513.

⁷⁴ Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 49; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 22.

⁷⁵ Asuman Turanboy, **Varakasız Kıymetli Evrak**, Ankara, BTHAE Yayınları, 1998, s. 2; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 49; Çamoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 4; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 22; Bilgili, Demirkapı, **a.g.e.**, s. 17; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 2. Detaylı bilgi için bkz. Ünal Tekinalp, “Evraksız Kıymetli Evraka veya Kıymet Haklarına Doğru”, **BATİDER**, C. 14, S. 3, 1988, s. 1-16; Turanboy, **a.g.e.**, s. 103-170.

Kıymetli evrak çeşitli şekillerde sınıflandırılmaktadır⁷⁶. Çalışma kapsamı bakımından kıymetli evrakın; hakkın senetten önce mevcut olup olmamasına, borcun sebebini içerip içermemesine, kamu güvenine mazhar olup olmamasına ve devir şekline göre yapılan ayrımlar esas alınacaktır.

1. Hakkın Senetten Önce Mevcut Olup Olmamasına Göre

Bir hakkın doğumu için senedin düzenlenmesi zorunlu ise bu senet “kurucu (ihdasi) kıymetli evrak”, zorunlu değilse “açıklayıcı (bildirici) kıymetli evrak” niteliğindedir.

a. Kurucu Kıymetli Evrak

Kurucu kıymetli evrakın düzenlenmesi ile bir borç doğmuş olur⁷⁷. Örneğin kambiyo senetleri kurucu niteliktedir⁷⁸. Kambiyo senedinin düzenlenmesi ile temel borç ilişkisinin ifası amacıyla bir kambiyo ilişkisi kurulur⁷⁹. Bu durum, TBK m. 133/f. 2’de yer alan, kambiyo taahhüdünde

⁷⁶ Kıymetli evrakın çeşitli sınıflandırmaları için bkz. Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 43-49; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 23-35; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 47-54; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 19-54; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 12-23; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 59-115; Bilgili, Demirkapı, **a.g.e.**, s. 12-18.

⁷⁷ Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 45; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 27; Öztan, **a.g.e.**, s. 33; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 49; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 14.

⁷⁸ Tekil, **a.g.e.**, s. 15; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 45; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 27; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 49; Öztan, **a.g.e.**, s. 33; Bozer, Göle, **a.g.e.**, s. 29; Bilgili, Demirkapı, **a.g.e.**, s. 15;

⁷⁹ Tekil, **a.g.e.**, s. 47; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 30; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 32, 100; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 27; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 119; Çamoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 38; Öztan, **a.g.e.**, s. 70; Bozer, Göle, **a.g.e.**, s. 69; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 15; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 69; Bilgili, Demirkapı, **a.g.e.**, s. 54; Erdem, Şahin, **a.g.m.**, s. 55. Kıymetli evrakın daima açıklayıcı nitelikte olduğu, zira senedin düzenlenmesinin ifa amacıyla değil ifa yerine olduğuna dair aksi yöndeki görüş için bkz. Domaniç, **a.g.e.**, s. 10 vd.

bulunulmasının kural olarak yenileme sayılmamasına ilişkin ilkeden kaynaklanmaktadır. Öğretide kambiyo ilişkisinin doğumuna ilişkin farklı teoriler bulunmaktadır. Bu teorilerden sözleşme teorisine göre, senedin sadece düzenlenmesi senedin hüküm ifade etmesi için yeterli değildir. Bunun yanında bir “kambiyo sözleşmesinin” de düzenlenmesi gerekir⁸⁰.

b. Açıklayıcı Kıymetli Evrak

Senetten önce doğmuş olan hakkın bildirilmesi şeklinde düzenlenen senetler açıklayıcı nitelikte kıymetli evraktır⁸¹. Örneğin hissedarlık hakkı, hisse senetleri düzenlenmeden önce doğmuştur⁸².

2. Borcun Sebebini İçerip İçermemesine Göre

Kıymetli evrak, borcun sebebini içerip içermemesine göre soyut kıymetli evrak ve illi kıymetli evrak olmak üzere ikiye ayrılır⁸³.

a. Hukuki Sebebe Bağlı Kıymetli Evrak

⁸⁰ Kambiyo sözleşmesi için öğretide “*teslim sözleşmesi*” ve “*dolaşım sözleşmesi*” terimleri de kullanılmaktadır. Bkz. Halil Arslanlı, **Ticarî Senetler Dersleri**, 3. bs., Ankara, Üniversite Kitabevi, 1954, s. 32-34; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 96; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 96-97. Teoriler hakkında detaylı bilgi için bkz. A. Lerzan Yılmaz, **Kambiyo Senetlerinde Def’iler**, 2. bs., İstanbul, Aristo, 2017, s. 92-94; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 22, 30-31; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 79-81. Kambiyo sözleşmesinin yanında kambiyo senedinin devir şartlarının düzenlendiği ayrı bir “aynı sözleşmenin” de olduğu yönünde bkz. Yargıtay 11. HD, T: 02.04.1981, E: 1981/628, K: 1981/1456 (Çevrimiçi) www.lexpera.com.tr, 23.11.2024.

⁸¹ Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 45; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 27; Öztan, **a.g.e.**, s. 34; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 49.

⁸² Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 45; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 27; Öztan, **a.g.e.**, s. 34; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 49.

⁸³ Karayalçın, **a.g.e.**, s. 20; Tekil, **a.g.e.**, s. 46-47; İmregün, **a.g.e.**, s. 11; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 27; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 32; Öztan, **a.g.e.**, s. 34; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 15; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 68-69; Bilgili, Demirkapı, **a.g.e.**, s. 15.

İlli kıymetli evrak, borcun sebebini içeren ve temel borç ilişkisinin geçerliliğine bağlı kıymetli evraktır⁸⁴. Hisse senetleri, hukuki sebebine bağlı kıymetli evraktır⁸⁵.

b. Hukuki Sebepten Soyut Kıymetli Evrak

Borcun sebebini içermeyen kıymetli evrak, soyut kıymetli evraktır. Kambiyo senetleri, soyut kıymetli evraktır⁸⁶. Bunun başlıca sebebi, kambiyo senetlerinde kayıtsız ve şartsız ödeme kaydının, yani soyut borç ikrarının yer almasının zorunlu olmasıdır (TTK m. 671/f. 1, b (b), m. 776/f. 1, b. (b), m. 780/f. 1, b. (b))⁸⁷.

Alelaide borç senetlerinde olduğu gibi, hukuki sebep kıymetli evrakta yer almasa dahi bu senetlerin kural olarak bir hukuki sebebi vardır. Fakat alelaide borç senetlerinden farklı olarak, kambiyo senetlerinin hukuki sebebi herhangi bir nedenle geçersizse veya hiç var olmamışsa bile (hatır senetleri gibi) bu sakatlıklar kambiyo senetlerinin geçerliliğini etkilemez⁸⁸. Bununla birlikte Borçlar Hukuku bahsinde açıkladığımız soyutluğun hukuki niteliğine

⁸⁴ Tekil, **a.g.e.**, s. 47; Karayalçın, **a.g.e.**, s. 21; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 30; İmregün, **a.g.e.**, s. 11; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 33; Bozer, Göle, **a.g.e.**, s. 26; Öztan, **a.g.e.**, s. 34; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 50; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 69; Bilgili, Demirkapı, **a.g.e.**, s. 16.

⁸⁵ Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 30; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 33.

⁸⁶ Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 32, 95; Çamoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 6-7; İmregün, **a.g.e.**, s. 11; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 27; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 29; Öztan, **a.g.e.**, s. 69; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 119; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 69, 138; Tekil, **a.g.e.**, s. 16; İnan, **Hatır Senetleri**, s. 101; Bozer, Göle, **a.g.e.**, s. 27-28; Bilgili, Demirkapı, **a.g.e.**, s. 11; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 15; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 138.

⁸⁷ İbrahim Arslan, “Kambiyo Senetlerinde Geçersizlik Def’ileri”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 16, S. 1, Konya, 2008, s. 24; Domaniç, **a.g.e.**, s. 14; Sönmez, **a.g.e.**, s. 23.

⁸⁸ Karayalçın, **a.g.e.**, s. 21; Arslanlı, **a.g.e.**, s. 11; Tekil, **a.g.e.**, s. 15, 47; İmregün, **a.g.e.**, s. 11; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 30; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 32; Çamoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 30; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 50; Öztan, **a.g.e.**, s. 70; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 15.

dair görüşler, Ticaret Hukuku bakımından da uygulama alanı bulur⁸⁹. Biz, Borçlar Hukukunda olduğu gibi, hukuki sebebin bulunmaması halinde dahi soyut borç tanınmasının geçerli olduğuna ilişkin görüşe Ticaret Hukuku yönünden de katılmaktayız.

3. Kamu Güvenine Mazhar Olup Olmamasına Göre

Bazı kıymetli evrak, senedin hukuken geçerli olduğuna dair bir izlenim; yani hukuki bir görünüş yaratır⁹⁰. Bu hukuki görünüşe güvenerek iktisapta bulunan üçüncü kişilerin bu güveni haklı bulunabilir veya bulunmayabilir⁹¹. Haklı bulunan güven hukuken korunur. Buna hukuki görünüşe güven ilkesi denir⁹². Zira bu türdeki kıymetli evrak, piyasa güvenliğinin korunması ve tedavülün bozulmaması açısından önemlidir⁹³. Hukuki görünüşe güveni hukuken korunan kıymetli evrak, kamu güvenine mazhar olmuş kıymetli

⁸⁹ İnan, **Hatır Senetleri**, s. 103; Helvacı, **Defiler**, s. 688; Sönmez, **a.g.e.**, s. 25. Kıymetli evrakta soyutluğun daha güven verici olduğuna dair aksi yöndeki görüş için bkz. Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 35-37.

⁹⁰ Karayalçın, **a.g.e.**, s. 22; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 31; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 112; Öztan, **a.g.e.**, s. 35; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 15; Yılmaz, **Defiler**, s. 326-327; Sönmez, **a.g.e.**, s. 27-28.

⁹¹ Karayalçın, **a.g.e.**, s. 22; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 47; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 31; Öztan, **a.g.e.**, s. 35; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 112; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 15-16; Yılmaz, **Defiler**, s. 326; Sönmez, **a.g.e.**, s. 27-28.

⁹² bkz. İkinci Bölüm, IV, B.

⁹³ Mehmet Helvacı, “Kambiyo Senetlerinde Defiler”, **Prof. Dr. Hüseyin Ülgen’e Armağan**, C. 1, İstanbul, Vedat, 2007, s. 649; Karayalçın, **a.g.e.**, s. 22; Tekil, **a.g.e.**, s. 47; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 47; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 49; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 112; Sönmez, **a.g.e.**, s. 28.

evraktır⁹⁴. Kamu güvenine mazhar olan kıymetli evrakı devralan üçüncü kişilere karşı kişisel defiler kural olarak ileri sürülemez⁹⁵.

Emre ve hamiline yazılı senetler kamu güvenine mazhar olmuş kıymetli evraktır⁹⁶. Buna karşılık nama yazılı senetler kamu güvenine mazhar olmamıştır⁹⁷. Zira nama yazılı senetlerin devri alacağın devri hükümlerine göre devredildiğinden, temel borç ilişkisi de hamile devredilmiş olur.

4. Devir Şekline Göre

Kıymetli evrak, devir şekline göre nama yazılı senetler, hamiline yazılı senetler ve emre yazılı senetler olmak üzere üçe ayrılır⁹⁸. Bu üç tür kıymetli evrakın devir şekilleri, zilyetliğin geçirilmesi haricinde, birbirinden farklıdır. Ancak devrin bu üç tür bakımından da gerçekleşebilmesi için kıymetli

⁹⁴ Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 47; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 31; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 49; Helvacı, **Defiler**, s. 649; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 112; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 15-16; Sönmez, **a.g.e.**, s. 27-28.

⁹⁵ Karayalçın, **a.g.e.**, s. 22; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 47; Öztan, **a.g.e.**, s. 36; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 15; Yılmaz, **Defiler**, s. 327-328; Sönmez, **a.g.e.**, s. 29; Erdem, Şahin, **a.g.m.**, s. 54.

⁹⁶ Karayalçın, **a.g.e.**, s. 22; Tekil, **a.g.e.**, s. 47; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 47; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 49; Öztan, **a.g.e.**, s. 36; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 113; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 16; Yılmaz, **Defiler**, s. 160; Sönmez, **a.g.e.**, s. 28.

⁹⁷ Karayalçın, **a.g.e.**, s. 22; Tekil, **a.g.e.**, s. 47; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 48; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 31; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 54; Öztan, **a.g.e.**, s. 36; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 113; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 16; Sönmez, **a.g.e.**, s. 28.

⁹⁸ Domaniç, **a.g.e.**, s. 50; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 30; Karayalçın, **a.g.e.**, s. 24; İmregün, **a.g.e.**, s. 11; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 35; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 45; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 63; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 30; Çamoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 10; Öztan, **a.g.e.**, s. 39; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 51; Bozer, Göle, **a.g.e.**, s. 30; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 71.

evrakın zilyetliğinin geçirilmesi gerekir (TTK m. 647/f. 1). Zilyetliğin geçirilmesi için TMK m. 973-996'ya başvurulur⁹⁹.

a. Nama Yazılı Senetler

Düzenleyen (keşideci), belirli bir kişiye (lehtara) ödeme yapılması için bir senet düzenler. Lehtar, bu senet ile ödemeyi yapacak kişiye (muhabata) başvurarak talepte bulunur. Bu senetlere nama yazılı senet denir. Nama yazılı senette lehtarın adı veya ünvanı yazılıdır. Bu tür senetlerde emrine kaydı yer almamaktadır. Emrine kaydı yer alırsa bu senet emre yazılı senet türü olur. Nitekim TTK m. 654'e göre:

“Belli bir kişinin adına yazılı olup da onun emrine kaydını içermeyen ve kanunen de emre yazılı senetlerden sayılmayan kıymetli evrak nama yazılı senet sayılır.”

Bir kıymetli evrakın nama yazılı senet olabilmesi için kural olarak kanunen emre yazılı senetlerden olmaması gerekir. Zira üzerinde emre kaydı bulunmayan bazı kıymetli evrak, emre yazılı sayılacaktır (TTK m. 681, m. 778, m. 785/f. 1). Nama yazılı senetlerin devredilebilmesi için zilyetliğinin geçirilmesi ve yazılı bir devir beyanının düzenlenmesi gerekir (TTK m. 647/f. 1, 2; TBK m. 183 vd.).

b. Emre Yazılı Senetler

⁹⁹ Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 24; Tekil, **a.g.e.**, s. 61; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 74; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 33; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 70.

Düzenleyen, belirli bir kişiye veya bu kişinin emrine senette yazılı tutarı ödeme borcu altına girer¹⁰⁰. Bu senet türüne emre yazılı senet denir. Kanunen emre yazılı senetlerin emre yazılı olduğuna dair bir kaydın bulunmasına gerek yoktur. Örneğin kambiyo senetleri kanunen emre yazılıdır (TTK m. 681, m. 778, m. 785/f. 1). Nama yazılı senetlerde de ödeme yapılacak kişi bellidir. Ancak nama yazılı senetlerde bu kişinin “*emredeceği*” bir kişiye ödeme yapılması gibi bir seçenek yoktur.

Emre yazılı senetlerin devredilebilmesi için senedin zilyetliğinin geçirilmesi ve ciro edilmesi gerekir (TTK m. 647/f. 1, 2, m. 648/f. 2). Hamil, senede veya alonja (senede eklenen bir belgeye) bir sonraki hamilin kim olduğunu yazar ve bu beyanını imzalar¹⁰¹. Emre yazılı senet böylelikle ciro edilmiş olur. Senedi ciro edene ciranta denir¹⁰².

c. Hamiline Yazılı Senetler

Hamiline yazılı senetler, adı üstünde, senedin hamiline (senedi elinde bulundurana) ödeme yapılmasını öngören senetlerdir. Nitekim TTK m. 658/f. 1’e göre:

“Senedin metninden veya şeklinden, hamili kim ise o

¹⁰⁰ Domaniç, **a.g.e.**, s. 860-861; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 40; Tekil, **a.g.e.**, s. 54; İmregün, **a.g.e.**, s. 14; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 86; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 70; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 34; Çamoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 14; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 69; Bozer, Göle, **a.g.e.**, s. 35; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 85.

¹⁰¹ Karayalçın, **a.g.e.**, s. 313; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 42; Tekil, **a.g.e.**, s. 57; İmregün, **a.g.e.**, s. 14 68; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 89; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 172; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 206; Çamoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 71; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 70-71; Bozer, Göle, **a.g.e.**, s. 36; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 233.

¹⁰² Karayalçın, **a.g.e.**, s. 95; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 129-130; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 145, 196; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 148; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 111; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 57; Bozer, Göle, **a.g.e.**, s. 71, 106; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 151-152; Öztan, **a.g.e.**, s. 78; Bilgili, Demirkapı, **a.g.e.**, s. 127.

kişinin hak sahibi sayılacağı anlaşılan her kıymetli evrak, hamile veya hamiline yazılı senet sayılır.”

Bu kural, TMK m. 985/f. 1’in özel bir görünümüdür¹⁰³. Nitekim TMK m. 985/f. 1’e göre “*taşınırın zilyedi onun maliki sayılır.*” Bir senedin hamiline yazılı olarak düzenlenebilmesi için senede ödeme yapılacak kişinin isminin ya da ünvanının yanına “*veya hamiline*” gibi bir ifade yazılabilir¹⁰⁴. Sadece “*hamiline*” de yazılabilir¹⁰⁵. Ya da “*elinde bulundurana ödeyiniz*” gibi, senedin hamiline olduğu anlaşılabilecek şekilde bir kayıt yazılabilir¹⁰⁶. Hamiline yazılı senetlerin devredilebilmesi için zilyetliğinin geçirilmesi yeterlidir¹⁰⁷.

C. Kambyo Senetleri

Kambyo senetleri, poliçe (TTK m. 671-775), bono (TTK m. 776-779) ve çek (5941 sayılı Çek Kanunu¹⁰⁸; TTK m. 780-823) olmak üzere üç şekilde olabilir. Kambyo senetlerinde sınırlı sayı ilkesi geçerlidir¹⁰⁹. Kanunda daha çok poliçeye ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. Bono ve çek bakımından ise genellikle poliçeye atıfta bulunulmakla yetinilmiştir. Bununla birlikte

¹⁰³ Domaniç, **a.g.e.**, s. 55; İmregün, **a.g.e.**, s. 15; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 83; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 36; Çamoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 14; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 110.

¹⁰⁴ Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 105; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 33; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 78; Bozer, Göle, **a.g.e.**, s. 38.

¹⁰⁵ Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 105; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 33; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 78; Bozer, Göle, **a.g.e.**, s. 34.

¹⁰⁶ Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 105; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 33-34; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 78; Bozer, Göle, **a.g.e.**, s. 34.

¹⁰⁷ Karayalçın, **a.g.e.**, s. 27; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 46; Tekil, **a.g.e.**, s. 61; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 83; Öztan, **a.g.e.**, s. 49; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 80; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 110.

¹⁰⁸ RG. T. 20.12.2009, S. 27438.

¹⁰⁹ Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 42; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 117; Bilgili, Demirkapı, **a.g.e.**, s. 58; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 43.

bono ve çek, günümüzde poliçeye göre daha yaygın olarak kullanılmaktadır¹¹⁰. Kanunda bu sistematığın tercih edilmesinin sebebi, kaynağını poliçe uygulaması daha çok olan İsviçre Borçlar Kanunu'ndan almış olmasıdır¹¹¹.

Kambiyo senetleri, sıkı şekil şartlarına tabi tutulmuştur (TTK m. 671, m. 778, m. 780). Kambiyo senetlerinde yer alan beyan ve imzalar birbirinden bağımsızdır (TTK m. 677). Bu kurala “İmzaların Bağımsızlığı (İstiklali) İlkesi” denir. Yani bir beyan veya imza herhangi bir sebeple geçersizse de kambiyo senedindeki diğer beyan ve imzalar bu geçersizlikten etkilenmez¹¹².

Kambiyo senedinde imzası bulunanlar bu borçtan müteselsilen sorumludur (TTK m. 724, m. 778/f. 1, b. (d), m. 818/f. 1, b. (k); TBK m. 162/f. 2). Fakat buradaki müteselsil borçluluk, Borçlar Hukuku anlamındaki müteselsil borçluluktan birtakım farklılıklar gösterir¹¹³.

1. Poliçe

¹¹⁰ Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 144; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 249; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 133-134; İnan, **Hatır Senetleri**, s. 19.

¹¹¹ İmregün, **a.g.e.**, s. 108; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 138; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 143-144; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 249; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 133-134.

¹¹² İmzaların bağımsızlığı ilkesi hakkında detaylı bilgi için bkz. İmregün, **a.g.e.**, s. 58; Domaniç, **a.g.e.**, s. 154; Arslanlı, **a.g.e.**, s. 29-31; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 175-176; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 73; Helvacı, **Defiler**, s. 664, 670; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 131-134; Çamoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 27; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 119-120; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 28, 52-53; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 94, 139-142; Öztan, **a.g.e.**, s. 68-69; Bilgili, Demirkapı, **a.g.e.**, s. 58-60.

¹¹³ Bu farklılıklardan en önemlisi, kambiyo senedi borçluları arasında birinci ve ikinci derece olmak üzere bir başvuru sırasının olmasıdır. Birinci derece borçlu, “*asıl borçlu*” olarak da anılır. İkinci derece borçlu ise “*başvuru borçlusudur*”. Lehtar, önce asıl borçludan ödeme talep etmelidir. Asıl borçlu ödeme yapmazsa lehtarın başvuru borçlularına başvuru hakkı doğacaktır. Bkz. Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 231; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 143-145; Öztan, **a.g.e.**, s. 151-152; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 262-265; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 228-234; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 111-112.

Police nitelikli bir havaledir (TTK m. 671/f. 1, b. (b); TBK m. 555-560)¹¹⁴. Policeyi düzenleyen; muhatabın, bu policeyi kendisine ibraz edecek olan kişi veya kişinin emrine (lehtara), policede yazan tutarı ödemesi borcunu yükler¹¹⁵. Policeenin şekle ilişkin unsurları TTK m. 671/f. 1’de sayılmıřtır¹¹⁶:

“(1) Police;

a) Senet metninde “police” kelimesini, senet Türkçe’den başka bir dille yazılmışsa, o dilde police karşılığı olarak kullanılan kelimeyi,

b) Belirli bir bedelin ödenmesi hususunda kayıtsız ve şartsız havaleyi,

c) Ödeyecek olan kişinin, “muhatabın” adını,

d) Vadeyi,

e) Ödeme yerini,

f) Kime veya kimin emrine ödenecek ise onun adını,

¹¹⁴ Karayalçın, **a.g.e.**, s. 35, 72; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 109; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 130; Öztan, **a.g.e.**, s. 77; Bilgili, Demirkapı, **a.g.e.**, s. 127; Bozer, Göle, **a.g.e.**, s. 71; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcioğlu, **a.g.e.**, s. 57; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 152; Öztan, **a.g.e.**, s. 77; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 148. Policedeki havalenin Türk Borçlar Kanunu’nda düzenlenen havaleden farkları için bkz. Kınacioğlu, **a.g.e.**, s. 103-104.

¹¹⁵ Karayalçın, **a.g.e.**, s. 72; İmregün, **a.g.e.**, s. 38; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 145; Kınacioğlu, **a.g.e.**, Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 110; Öztan, **a.g.e.**, s. 78; Bilgili, Demirkapı, **a.g.e.**, s. 125; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 129; Bozer, Göle, **a.g.e.**, s. 71; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcioğlu, **a.g.e.**, s. 57; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 151.

¹¹⁶ Detaylı bilgi için bkz. Karayalçın, **a.g.e.**, s. 78-92; İmregün, **a.g.e.**, s. 38-56; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 146-165; Kınacioğlu, **a.g.e.**, 104-121; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 114-120; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 133-154; Öztan, **a.g.e.**, s. 79-89; Bilgili, Demirkapı, **a.g.e.**, s. 127-132; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 158-176; Bozer, Göle, **a.g.e.**, s. 73-101; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcioğlu, **a.g.e.**, s. 58-67.

g) Düzenlenme tarihini ve yerini,

h) Düzenleyenin imzasını,

içerir.”

Bu unsurlardan vade yok ise vadenin “*görüldüğünde ödenmesi şart edilmiş sayılır.*” (TTK m. 672/f. 2). Ödeme yeri yok ise “*muhatapın adı yanında gösterilen yer*” ödeme yeri sayılır (TTK m. 672/f. 3). Son olarak düzenlenme yeri yoksa “*düzenleyenin adı yanında gösterilen yerde düzenlenmiş sayılır.*” (TTK m. 672/f. 4). Diğer unsurlar yoksa söz konusu belge poliçe sayılmaz (TTK m. 672/f. 1).

Poliçe kanunen emre yazılı olsa da nama yazılı şekilde de düzenlenebilir (TTK m. 681/f. 1). Fakat hamiline yazılı şekilde düzenlenemez. Zira poliçede lehtarın yazılması zorunludur (TTK m. 671/f. 1, b. (f)).

Poliçeden doğan hakkın muhatap tarafından ödenmesi için bu senedin muhatap tarafından kabul edilmesi gerekir (TTK m. 698)¹¹⁷. Kabul beyanı, muhatapın ödemeyi kayıtsız ve şartsız olarak kabul ettiğine dair senedi imzalamasıdır (TTK m. 695, 696)¹¹⁸.

2. Bono

¹¹⁷ Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 176; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 124; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 152; Çamoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 66; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 155; Öztan, **a.g.e.**, s. 93, 99; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 67; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 199; Bozer, Göle, **a.g.e.**, s. 125.

¹¹⁸ Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 177; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 125; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 152; Çamoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 66; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 155; Öztan, **a.g.e.**, s. 96; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 68; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 200; Bozer, Göle, **a.g.e.**, s. 125.

Bono, Türk Ticaret Kanunu'nda "*Bono veya Emre Yazılı Senet*" başlığı altında düzenlenmiştir. Fakat her emre yazılı senet bir bono değildir. Örneğin bir poliçe de emre yazılı şekilde düzenlenebilir. Poliçede bir havale ilişkisi bulunduğundan emre yazılı olarak düzenlenen bu senet, bir bono olarak kabul edilemez. Kanunun tercih ettiği başlık öğretide bu nedenle eleştirilmiştir¹¹⁹.

Bono; likit para yokluğunda ödemeyi vadeye bağlamak, teminat, finansman sağlamak, mali durumun daha iyi gösterilmesi veya kredi almak için kullanılabilir¹²⁰. Bonoyu düzenleyen, bonoda yazan tutarı ödeme borcu altına girer. Düzenleyen bu ödemeyi senette yazacağı kişiye veya bu kişinin emrine ödeyeceğini beyan eder. Düzenleyenin bu iradesi soyut borç tanınmasıdır¹²¹. Bononun şekle dair unsurları TTK m. 776'da sayılmıştır. Bu unsurlardan (a) ve (b) bentleri dışındaki unsurlar, poliçe ile aynıdır¹²². Yine bonoya ilişkin diğer hususlar, poliçeye atfı yapılarak düzenlenmiştir (TTK m. 778).

Bono, yine poliçe gibi kanunen emre yazılı ise de nama yazılı şekilde de düzenlenebilir (TTK m. 778/f. 1, b. (a)). Fakat hamiline yazılı şekilde düzenlenemez. Zira bonoda da lehtarın yazılması zorunludur (TTK m. 776/f. 1, b. (e)).

¹¹⁹ İmregün, **a.g.e.**, s. 107; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 162.

¹²⁰ Karayalçın, **a.g.e.**, s. 164; İmregün, **a.g.e.**, s. 108-109; Tekil, **a.g.e.**, s. 154; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 164; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 249; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 77; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 156.

¹²¹ Domanıç, **a.g.e.**, s. 466; Karayalçın, **a.g.e.**, s. 36; İmregün, **a.g.e.**, s. 108; Tekil, **a.g.e.**, s. Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 165; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 269; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 77; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 156.

¹²² Bononun şekli unsurları hakkında detaylı bilgi için bkz. İmregün, **a.g.e.**, s. 110-116; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, 247-249; Tekil, **a.g.e.**, s. 155-163; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 168-201; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 250-263; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 77-88; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 176-180.

3. Çek

Çekin de hukuki niteliği poliçe gibi nitelikli bir havaledir (TTK m. 789/f. 1, b. (b))¹²³. Fakat poliçe ve bono bir kredi aracıyken çek bir ödeme aracıdır¹²⁴. Çeki düzenleyen, çekte yazan tutarın lehtara ödeneceğini muhataba (bankaya) emreder¹²⁵. Lehtar bu çeki bankaya ibraz eder. Banka lehtara ödeme yapar. Banka ödemeyi düzenleyenin çek hesabındaki parayı veya düzenleyen lehine tanımlanan krediyi kullanarak yapar¹²⁶. Çek hesabı ise düzenleyen ve banka arasındaki çek anlaşmasına istinaden açılır (TTK m. 783/f. 1). Banka bu anlaşma kapsamında düzenleyene bir çek defteri verir (ÇekK m. 2). Çek kanunen emre yazılı olsa da nama veya hamiline yazılı şekilde de düzenlenebilir (TTK m. 785, m. 788/f. 2).

Çekin “karşılıksız” olması; düzenleyenin çek hesabında yeterli parasının veya kredisinin yeterli olmaması, banka ile düzenleyen arasında bir çek anlaşmasının olmaması veya çekin ibraz süresinin geçmiş olması gibi

¹²³ Karayalçın, **a.g.e.**, s. 196; İmregün, **a.g.e.**, s. 120; Tekil, **a.g.e.**, s. 167; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 260; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 284; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 269; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 289; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 133; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 353.

¹²⁴ Karayalçın, **a.g.e.**, s. 197; İmregün, **a.g.e.**, s. 119; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 261; Karayalçın, **a.g.e.**, s. 197; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 283; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 272; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 289; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 134; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 357.

¹²⁵ Karayalçın, **a.g.e.**, s. 196; İmregün, **a.g.e.**, s. 120; Tekil, **a.g.e.**, s. 167; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 259; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 284; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 270; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 308; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 90; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 357.

¹²⁶ Karayalçın, **a.g.e.**, s. 207; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 262; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 284; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 309; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 137; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 357.

durumlarda söz konusu olur¹²⁷. Banka, çekin karşılıksız olduğunu gerekçesiyle birlikte senedin üzerine yazar ve lehtara geri verir (ÇekK m. 3/f. 5). Çekin karşılıksız olması halinde gerek düzenleyen gerekse banka nezdinde hukuki ve cezai yaptırımlar söz konusudur¹²⁸.

Çekin şekil şartları TTK m. 780’de düzenlenmiştir¹²⁹. Bu hükümde sayılan şartlardan ödeme yerinin anlaşılamadığı durumlarda “muhatapın ticaret unvanı yanında gösterilen yer ödeme yeri sayılır. Muhatapın ticaret unvanı yanında birden fazla yer gösterildiği takdirde, çek, ilk gösterilen yerde ödenir. Böyle bir açıklık ve başka bir kayıt da yoksa, çek muhatapın merkezinin bulunduğu yerde ödenir.” (TTK m. 781/f. 2). Düzenlenme yeri yazılmamışsa çek, “düzenleyenin adı yanında yazılı olan yerde düzenlenmiş sayılır.” (TTK m. 781/f. 3). Son olarak “yabancı banka tarafından bastırılan çeklerde, 780 inci maddenin birinci fıkrasının (g) bendinde belirtilen banka tarafından verilen seri numarası ve/veya (h) bendinde belirtilen karekodun bulunmaması senedin çek olarak geçerliliğini etkilemez.” (TTK m. 781/f. 4).

¹²⁷ Domaniç, **a.g.e.**, s. 712; Karayalçın, **a.g.e.**, s. 207; İmregün, **a.g.e.**, s. 123; Tekil, **a.g.e.**, s. 193; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 270; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 394; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 309; Çamoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 290-291; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 139-140; Bozer, Göle, **a.g.e.**, s. 447; Bilgili, Demirkapı, **a.g.e.**, s. 197. Çekin bundan başka hallerde de karşılıksız olarak kabulü gerektiği yönünde bkz. Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 334. Çekin karşılıksız olması, bedelsiz olması anlamına gelmemektedir. Bkz. Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 160. Bedelsizlik için ayrıca bkz. Üçüncü Bölüm, III, B, 3, b, i.

¹²⁸ Detaylı bilgi için bkz. Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 398-407; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 358-362; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 336-350; Öztan, **a.g.e.**, s. 291-296; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 430-440; Bozer, Göle, **a.g.e.**, s. 458-459, 473-507; Bilgili, Demirkapı, **a.g.e.**, s. 206-211.

¹²⁹ Detaylı bilgi için bkz. Karayalçın, **a.g.e.**, s. 199-203; İmregün, **a.g.e.**, s. 123-130; Tekil, **a.g.e.**, s. 180-186; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 262-267; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 289-308; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 280-310; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 312-347; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 140-154; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 361-374.

Bu istisnalar dışındaki şekli unsurlar yoksa düzenlenen belge  ek sayılmaz.  ek defterinin şekil şartları ise  ekK m. 2/f. 7’de düzenlenmiştir:

“(7)  ek defterinin her bir yaprağına;

- a)  ek hesabının numarası,*
 - b)  ek hesabının bulunduğu banka şubesinin adı,*
 - c)  ek hesabı sahibi gerçek kişinin adı ve soyadı, tüzel kişinin adı,*
 -  )  ek hesabı sahibi gerçek veya tüzel kişinin vergi kimlik numarası,*
 - d)  ekin basıldığı tarih,*
 - e)  ek hesabı sahibi gerçek kişi ise Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası; tüzel kişilerde ise varsa Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS) numarası,*
 - f)  ek hesabı sahibi ile düzenleyenin farklı kişiler olması h linde, ayrıca düzenleyenin Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası,*
- yazılır.”*

 ekte vade kural olarak kararlaştırılmaz.  ek, görüldüğünde ödenir (TTK m. 795/f. 1, c. 1). Fakat vadeye ilişkin kayıt konulursa bu kayıt çeki geçersiz hale getirmez, kayıt yazılmamış sayılır (TTK m. 795/f. 1, c. 2).

Ancak 2003 yılından bu yana çekler, vadeli olarak düzenlenebilmektedir¹³⁰.

Bu imkan ÇekK Geçici Madde 3/f. 5'ten kaynaklanmaktadır:

“31/12/2025 tarihine kadar, üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazı geçersizdir.”

D. Hatır Senetleri

Hatır senetleri, esas olarak soyut borç tanınmasıdır. Zira hatır senetlerinin tarafları, borcun hatır ilişkisinden kaynaklandığını gizleyerek görünüşte bir borç ilişkisi yaratır¹³¹. Hatır borçlusu (görünüşte borçlu), hatır alacaklısının (görünüşte alacaklının) “*hatırı için*” borç altına girmektedir¹³². Hatır senedinin tarafları, hatır senedinde görünen temel borç ilişkisinin bir hukuki sonuç doğurmayacağı yönünde anlaşır¹³³. Hatır senetleri genellikle

¹³⁰ 4814 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun (RG. T. 08.03.2003, S. 25042) m. 7 ile 3167 sayılı mülga Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun (RG. T. 03.04.1985, S. 18714) m. 8 ve m. 16B/f. 2'nin eklenmesi, çekte vadenin kararlaştırılabilmesini mümkün kılmıştır. 3167 sayılı mülga Çek Kanunu'nun yürürlükten kaldırılmasının ardından yürürlüğe giren Çek Kanunu'na da, 6273 Çek Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (RG. T. 03.02.2012, S. 28193, 1. Mükerrer) m. 6 ile Geçici Madde 3/f. 5 eklenerek bu kural geçerliliğini devam ettirmiştir. Bu hükmün yürürlüğü en son 7491 Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (RG. T. 28.12.2023, S. 32413) m. 65 ile 31.12.2025 tarihine dek uzatılmıştır.

¹³¹ Rumelli, **a.g.m.**, s. 452; Yılmaz, **Defiler**, s. 474; Domaniç, **a.g.e.**, s. 11; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 276; Tekil, **a.g.e.**, s. 93; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 96-97; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 161; İnan, **Hatır Senetleri**, s. 56; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 32; Bilgili, Demirkapı, **a.g.e.**, s. 52.

¹³² Burak Adıgüzel, “Yargıtay Kararları Işığında Kambiyo Senetlerinde Bile Bile Borçlu Zararına Hareket”, **Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi**, C. 4, S. 2, Ankara, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Yayınları, 2018, s. 138; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 276.

¹³³ Serozan, **Genel Bölüm**, s. 316; Domaniç, **a.g.e.**, s. 11; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 160; İnan, **Hatır Senetleri**, s. 56; Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 20; Furrer, Müller-Chen, Çetiner, **a.g.e.**, s. 43, 80; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 56; Antalya, **a.g.e.**, s. 269. Hatır senetlerinde muvazaa için bkz. İkinci Bölüm, III, A ve C.

bankalardan kredi alma veya hatır alacaklısının mali durumun iyi gösterilmesi amaçlarıyla düzenlenebilir¹³⁴. Hatır senetleri devredildiğinde bu senetten doğan alacağı devralan kişi ise üçüncü kişidir. Üçüncü kişi, hatır anlaşmasının tarafı değildir. Ancak hatır senedinden doğan alacağın yeni alacaklı tarafıdır.

1. Hatır Poliçesi

Yukarıda açıkladığımız üzere, poliçede bir havale ilişkisi vardır. Hatır poliçesi, düzenleyen (keşideci) tarafından lehtar (hatır alacaklısı) lehine tanzim edilir¹³⁵. Hatır poliçesinde düzenlenen borcu, muhatap (hatır borçlusunu) öder¹³⁶. Muhatap, düzenleyenin kendisi olabileceği gibi üçüncü bir kişi de olabilir¹³⁷. Hatır poliçesi ile bankadan kredi almak isteyen hatır alacaklısı, bu poliçeyi muhatap kabul ettikten sonra bankaya ciro eder¹³⁸. Ancak muhataba kabul ettirmeden de ciro edebilir. Bu ihtimalde banka, poliçeyi muhatabın kabulüne arz eder¹³⁹. Bankaya ciro edilen hatır poliçesi karşılığında hatır alacaklısı, kredisini temin eder.

2. Hatır Bonosu

Hatır bonusu, hatır ilişkisinin en çok konu edildiği kambiyo senedidir¹⁴⁰. Bonoyu düzenleyen (hatır borçlusunu), lehtara (hatır alacaklısı)

¹³⁴ Turgut Sengir, “Hatır Bonoları”, **İBD**, C. 38, S. 1-4, s. 2; Demir Yeşilbağ, **a.g.m.**, s. 176; Karayalçın, **a.g.e.**, s. 309; Domaniç, **a.g.e.**, s. 11; Rumelli, **a.g.m.**, s. 450; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 276; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 96-97, 171; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 161; İnan, **Hatır Senetleri**, s. 57; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 117; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 32; Yılmaz, **Defiler**, s. 473; Adıgüzel, **a.g.m.**, s. 137.

¹³⁵ İnan, **Hatır Senetleri**, s. 68.

¹³⁶ İnan, **Hatır Senetleri**, s. 68.

¹³⁷ İnan, **Hatır Senetleri**, s. 68.

¹³⁸ İnan, **Hatır Senetleri**, s. 68.

¹³⁹ İnan, **Hatır Senetleri**, s. 68.

¹⁴⁰ Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 278; İnan, **Hatır Senetleri**, s. 69.

karşı senette yazan tutarı ödemeyi taahhüt etmektedir¹⁴¹. Hatır alacaklısı, hatır bonosunu bankaya ciro ederek kredisini temin eder. Uygulamada “*kar topu bonosu*” veya “*çapraz bono*” olarak adlandırılan, iki tarafın birbirlerine karşılıklı olarak tedavül kabiliyeti olmayan hatır senetleri düzenlediği durumlar, Alman, Fransız ve İsviçre Hukuklarında ahlaka aykırılık nedeniyle geçersiz kabul edilmektedir¹⁴². Türk öğretisinde de bu türdeki hatır senetlerinin kamu düzenine aykırılık nedeniyle kesin hükümsüz olduğu (TBK m. 27) savunulmaktadır¹⁴³.

3. Hatır Çeki

Çeki düzenleyen hatır borçlusu, hatır alacaklısı lehine bir hatır çeki tanzim eder. Hatır çekinin kredi aracı olarak kullanılabilmesi için çekte vadenin düzenlenmesi gerekir. Aksi takdirde bankaya ciro edildiğinde çekin ödenmesi gerekir.

Yukarıda¹⁴⁴ açıkladığımız vadeye izin veren hüküm sayesinde hatır çekinde vade yer alabilecektir¹⁴⁵. Hatır alacaklısı, hatır çekini bankaya ciro

¹⁴¹ İnan, **Hatır Senetleri**, s. 69.

¹⁴² Ersin Çamoğlu, “Kambiyo Senetlerinde Borçlunun Defileri (Savunmaları)”, **BATİDER**, C. 35, S. 3, 2019, s. 23; İnan, **Hatır Senetleri**, s. 119-120; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 278-279; Sengir, **a.g.m.**, s. 2; Yılmaz, **Defiler**, s. 474; Sönmez, **a.g.e.**, s. 77; Erdem, Şahin, **a.g.m.**, s. 50.

¹⁴³ Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 97; Çamoğlu, **Defiler**, s. 23; Sengir, **a.g.m.**, s. 3.

¹⁴⁴ Bkz. Birinci Bölüm, IV, C, 3, dn. 113.

¹⁴⁵ Muhammet Can Karıksız, **Ticaret Hukukunda Hatır Senetleri -Ticaret Hukuku Monografileri-**, Ankara, Seçkin, 2024, s. 69-72; Çamoğlu, **Defiler**, s. 22-23. Bu hükmün yer almasından önce İnan, çekte vadenin düzenlenememesinden ötürü hatır çekinin düzenlenemeyeceğini savunuyordu. Bkz. İnan, **Hatır Senetleri**, s. 69. Fakat bu dönemde dahi Yargıtay’ın hatır çekini geçerli olarak kabul ettiği kararlar mevcuttur. Bkz. Karıksız, **a.g.e.**, s. 72, dn. 286. Öğretide **Deryal**, karşılıklı olarak düzenlenen hatır çeklerinde muvazaanın olmadığı, bu çeklerin geçerli olduğunu savunmaktadır. Bkz. Yahya Deryal, “Karşılıklı Düzenlenen Hatır Çeklerinde Borçlu-Keşidecinin Teminat Çeki İddiasıyla Menfi Tespit (İptal) Davası Açması ve bir Örnek Olay İncelemesi”, **Prof. Dr. Hüseyin Hatemi’ye**

ettikten sonra tıpkı hatır bonosu veya poliçesinde olduğu gibi, bankadan kredi alabilecektir.

Armağan, C. 1, İstanbul, Vedat, 2009, s. 655. Kartopu bonoları veya çapraz bonolar için ayrıca bkz. Birinci Bölüm, IV, F, 2.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK BORÇLAR HUKUKUNA GÖRE

HATIR SENETLERİNDE ÜÇÜNCÜ KİŞİLERİN

KORUNMASI

I. Hatır Senetlerinden Doğan Alacağın Devri

Hatır senetleri, hukuki sebebi gösterilmeyen bir borç senedir. Bu borç senesinde gösterilen borç, üçüncü bir kişiye devredilebilir. Bu devir için TBK m. 183-194'te düzenlenen alacağın (iradi) devri hükümleri uygulanır. Bir alacağın üçüncü kişiye devri, alacaklı tarafından (iradi devir), birtakım şartlar sağlandığında kendiliğinden (kanuni devir) veya mahkeme kararıyla (yargısal devir) gerçekleşebilir¹. Kanuni devir ve yargısal devir, Kanunların çeşitli hükümlerinde yer almaktadır. Fakat herhangi bir alacağı devir işlemine aksi belirtilmedikçe ve niteliğine uygun düştüğü ölçüde alacağın (iradi) devri hükümleri uygulanır². Çalışmanın devamında alacağın (iradi) devri incelenecektir. Ardından hatır senetlerinden doğan alacağın devrine özgü durumlar ele alınacaktır.

¹ Baki İlkay Engin, **Alacağı Temlik Edenin Garanti Sorumluluğu**, Ankara, Seçkin, 2002, s. 11; Kadir Berk Kapancı, **Alacağın Devri (TBK m. 183-194) -Şerh-**, İstanbul, Vedat, 2022 s. 1-2; Özcan Günergök, **Alacağın Devrinde Borçlunun Hukuki Durumu**, İstanbul, Vedat, 2014, s. 9; Feyzioğlu, **Cilt 2**, s. 616; Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 1076; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 240; Eren, **Genel Hükümler**, s. 1386; Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 414; Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 578; Helvacı, **Contract Law**, s. 269, 278-279; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 464; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 1020, 1011; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 1078; Furrer, Müller-Chen, Çetiner, **a.g.e.**, s. 801.

² Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 748; Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 1076; Feyzioğlu, **Cilt 2**, s. 616; Kapancı, **a.g.e.**, s. 2; Günergök, **a.g.e.**, s. 8.

II. Alacağın (İradi) Devri

Alacağın iradi devrinde kural, devir serbestisidir. Ancak bu kuralın istisnaları TBK m. 183/f. 1’de yer almaktadır:

“Kanun, sözleşme veya işin niteliği engel olmadıkça alacaklı, borçlunun rızasını aramaksızın alacağını üçüncü bir kişiye devredebilir.”

Hükümde sayılan engeller yoksa alacaklı, alacağı devralacak kişi ile akdedeceği bir devir sözleşmesi ile alacağını ona devredebilecektir. Devir sözleşmesi, alacağı, devreden malvarlığından çıkarıp devralanın malvarlığına geçirdiği için bu sözleşme devreden bakımından bir tasarruf işlemidir³. Dolayısıyla devreden tasarruf yetkisine sahip olması gerekir⁴. Devir sözleşmesi adi yazılı şekil şartına (TBK m. 13-16) tabidir (TBK m. 184/f. 1). Devir, alacağın tümüne ilişkin olabileceği gibi bir kısmına dair de olabilir⁵.

³ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 826; Feyzioğlu, **Cilt 2**, s. 614; Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 1086, 1090; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 241; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 18; Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 582; Eren, **Genel Hükümler**, s. 1388; Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 414; Helvacı, **Contract Law**, s. 271; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 467; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 1022; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 1079; Engin, **a.g.e.**, s. 19-20; Nomer, **a.g.e.**, s. 556; Furrer, Müller-Chen, Çetiner, **a.g.e.**, s. 802; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 519; Kapancı, **a.g.e.**, s. 7; Günergök, **a.g.e.**, s. 51.

⁴ Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 1093; von Tuhr, **a.g.e.**, s. 827; Feyzioğlu, **Cilt 2**, s. 614, 626 vd.; Eren, **Genel Hükümler**, s. 1389; Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 415; Helvacı, **Contract Law**, s. 271; Nomer, **a.g.e.**, s. 557; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 1080, 1095; Furrer, Müller-Chen, Çetiner, **a.g.e.**, s. 805; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 523; Kapancı, **a.g.e.**, s. 11; Günergök, **a.g.e.**, s. 54.

⁵ Burcu Erbayraktar, **Alacağın Devrinin Sözleşme ile Engellenmesi (Pactum de non cedendo)**, İstanbul, On İki Levha, 2021, s. 12; Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 1076; Feyzioğlu, **Cilt 2**, s. 617; Eren, **Genel Hükümler**, s. 1397; Helvacı, **Contract Law**, s. 271; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 1025; Kapancı, **a.g.e.**, s. 85-90; Günergök, **a.g.e.**, s. 45, 66.

Alacağı devir vaadi de söz konusu olabilir. Devir sözü verme, herhangi bir şekle tabi değildir (TBK m. 184/f. 2). Alacağı devir vaadi, borçlandırıcı bir işlemdir⁶. Doğrudan tasarruf işlemine dair bir borç doğurduğundan ön sözleşme değildir⁷.

Devre konu alacağın; hukuken geçerli, doğmuş veya doğabilecek, belirli veya belirlenebilir bir alacak olması gerekir⁸. Alacak hakkı niteliği taşımayan haklar, aynî haklar ve borç ilişkisine bağlı yenilik doğuran haklar devre konu edilemez⁹. Bir alacağın dayandığı hukuki işlemin muvazaalı olması hali ise ileride¹⁰ ele alınacaktır.

Alacağın devrinin hukuki sebebi, herhangi bir nedenle geçersiz olabilir. Devir işleminin bu geçersizlikten etkilenip etkilenmeyeceği, başka bir deyişle hukuki sebebe bağlı mı yoksa sebepten soyut mu olduğu tartışmalıdır. Bir görüşe göre devir işlemi, hukuki sebebe bağlı bir işlemdir¹¹. Diğer diğer

⁶ Feyzioğlu, **Cilt 2**, s. 622; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 244; Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 584; Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 415; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 1080; Nomer, **a.g.e.**, s. 560; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 522; Günergök, **a.g.e.**, s. 82.

⁷ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 833; Feyzioğlu, **Cilt 2**, s. 638; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 244; Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 584; Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 415; Nomer, **a.g.e.**, s. 560; Kapancı, **a.g.e.**, s. 272-273; Günergök, **a.g.e.**, s. 83.

⁸ Feyzioğlu, **Cilt 2**, s. 629-631; Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 1082; Eren, **Genel Hükümler**, s. 1395-1397; Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 416; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 468-469; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 1023-1025; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 1079; Engin, **a.g.e.**, s. 23-29; Furrer, Müller-Chen, Çetiner, **a.g.e.**, s. 810; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 521; Kapancı, **a.g.e.**, s. 182-184; Günergök, **a.g.e.**, s. 24-26. Müstakbel alacaklar ve beklenen hak kavramları yönünden alacağın devrine ilişkin detaylı bilgi için bkz. Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 248 vd.; Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 575-577; Eren, **Genel Hükümler**, s. 1396; Helvacı, **Contract Law**, s. 272-273; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 1085 vd.; Günergök, **a.g.e.**, s. 35-45.

⁹ Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 580, 599-600; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 1085; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 525; Furrer, Müller-Chen, Çetiner, **a.g.e.**, s. 806; Günergök, **a.g.e.**, s. 27.

¹⁰ Bkz. İkinci Bölüm, III, A.

¹¹ Fahrettin Aral, "Topyekün Temlik", **AÜHFD**, C. 42, S. 1, 1992, s. 104; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **Cilt 1**, s. 129; Tekinay, Akman, Burcuoğlu,

tasarruf işlemleri hukuki sebebe bağlı olarak kabul edildikleri için alacağın devrinin de sebebe bağlı olduğu kabul edilmektedir¹². Ayrıca alacağın devri gerçekleşmediğinden, devredenin devralandan yeniden talepte bulunmasına gerek olmayacağı ifade edilmektedir¹³. Diğer görüşe göre devir işlemi, sebepten soyut bir işlemdir¹⁴. Bu görüşe göre alacağın devrinin soyut bir işlem olması sayesinde alacağı her devralanın veya devredeninin, devrin hukuki sebebini araştırma yükü altına girmeyecektir¹⁵.

A. Devir Engelleri

TBK m. 183/f. 1’de sayılan engeller söz konusu ise alacağın devri kural olarak gerçekleşmez. Ancak bu kuralın istisnaları vardır.

1. Devrin Kanun ile Engellenmesi

TBK m. 183/f. 1’deki devir engellerinden birisi, kanundur. Herhangi bir kanun hükmü, alacağın devrini tümüyle veya bazı şartları sağlamıyorsa

Altop, **a.g.e.**, s. 242; Eren, **Genel Hükümler**, s. 1392; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 523; Günergök, **a.g.e.**, s. 81.

¹² Aral, **a.g.m.**, s. 104; Eren, **Genel Hükümler**, s. 1392; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 523.

¹³ Eren, **Genel Hükümler**, s. 1392.

¹⁴ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 829; Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 1091; Feyzioğlu, **Cilt 2**, s. 614; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 129; Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 582; İnan, **Hatır Senetleri**, s. 100; Nomer, **a.g.e.**, s. 544; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 1096; Furrer, Müller-Chen, Çetiner, **a.g.e.**, s. 803; Kapancı, **a.g.e.**, s. 32. Aynı yönde bkz. Yargıtay 13. HD, T: 21.01.2019, E: 2016/13491, K: 2019/392; Yargıtay 15. HD, T: 25.10.2013, E: 2012/7462, K: 2013/5790; Yargıtay 15. HD, T: 19.04.2010, E: 2009/6558, K: 2010/2246; Yargıtay 19. HD, T: 17.05.2007, E: 2007/2196, K: 2007/5010 (Çevrimiçi) www.lexpera.com.tr, 14.03.2024.

¹⁵ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 829; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 129; İnan, **Hatır Senetleri**, s. 101; Eren, **Genel Hükümler**, s. 1392; Kapancı, **a.g.e.**, s. 33.

yasaklamış olabilir. Örneğin manevi tazminat alacağı, borçlusunun rızası olmadıkça devredilemez (TMK m. 25/f. 4).

2. Devrin Sözleşme ile Engellenmesi

TBK m. 183/f. 1’deki diğer bir devir engeli, sözleşmedir. Alacaklı ile borçlu, alacağın devrini bir sözleşme ile engelleyebilir. Bu sözleşmeye “*devir yasağı anlaşması (pactum de non cedendo)*” denmektedir¹⁶. Bu sözleşme herhangi bir şekle tabi değildir¹⁷. Bu sözleşme ile borçlunun menfaati gözetilmektedir¹⁸. Zira alacaklı devir yetkisini kaybetmekte iken borçlu, tercihi dışındaki bir alacaklı ile muhatap olmaktan kurtulmaktadır¹⁹.

3. Devrin İşin Niteliği Nedeniyle Engellenmesi

Bir diğer devir engeli, işin niteliği gereğidir. Öğretide işin niteliği gereği devir engelinin söz konusu olabileceği hallerin; alacaklının kişiliğinin ön planda olması ve devir sonucunda borçlunun durumunu katlanılmaz derecede zorlaştırması olduğu ifade edilmektedir²⁰. Örneğin nafaka

¹⁶ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 844; Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 597; Helvacı, **Contract Law**, s. 270; Engin, **a.g.e.**, s. 26; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 1100; Erbayraktar, **a.g.e.**, s. 152; Kapancı, **a.g.e.**, s. 206; Günergök, **a.g.e.**, s. 28

¹⁷ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 844; Feyzioğlu, **Cilt 2**, s. 632; Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 1084; Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 418; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 468; Kapancı, **a.g.e.**, s. 214; Günergök, **a.g.e.**, s. 28.

¹⁸ Feyzioğlu, **Cilt 2**, s. 633; Erbayraktar, **a.g.e.**, s. 156; Günergök, **a.g.e.**, s. 31. von Tuhr’a göre devir yasağı sözleşmesi sadece borçlunun değil alacaklının menfaatine göre de yapılmış olabilir. Bkz. von Tuhr, **a.g.e.**, s. 845.

¹⁹ Erbayraktar, **a.g.e.**, s. 156.

²⁰ Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 1084; Feyzioğlu, **Cilt 2**, s. 634; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 245; Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 594-595; Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 418; Eren, **Genel Hükümler**, s. 1398; Helvacı, **Contract Law**, s. 270; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 1029; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 1103; Nomer, **a.g.e.**, s. 556; Furrer, Müller-Chen, Çetiner, **a.g.e.**, s. 808; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 522; Kapancı, **a.g.e.**, s. 221, 241; Günergök, **a.g.e.**, s. 33.

alacağının, alacaklının yaşamını idame ettirebilmesi adına önemli olduğundan işin niteliği gereği devredilemeyeceği kabul edilmektedir²¹.

B. Devrin Hükümleri

Alacağın tam devri halinde alacaklılık sıfatı değişir²². Devir sonucunda alacağa bağlı öncelik hakları²³, bağlı haklar²⁴ ve işlemiş faizler devralan üçüncü kişiye geçer (TBK m. 189). Devir neticesinde devreden devralana karşı birtakım yükümlülükleri doğar. Bunlar; senet ve belgelerin teslimi ile bilgi verme sorumluluğu (TBK m. 190) ve garanti sorumluluğudur (TBK m. 191-193)²⁵. Devir sonucunda devralan ve borçlu arasındaki menfaat dengesinin korunması adına borçluya da birtakım haklar tanınmıştır²⁶. Bu haklar TBK m. 186, 187, 188, 190 ve 192’de yer alır²⁷.

²¹ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 841; Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 1084; Feyzioğlu, **Cilt 2**, s. 635; Eren, **Genel Hükümler**, s. 1398; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 245; Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 418; s. 270; Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 596; Helvacı, **Contract Law**, Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 469; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 1029; Nomer, **a.g.e.**, s. 556-557; Furrer, Müller-Chen, Çetiner, **a.g.e.**, s. 808; Kapancı, **a.g.e.**, s. 222.

²² von Tuhr, **a.g.e.**, s. 834; Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 1097; Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 597; Eren, **Genel Hükümler**, s. 1400; Helvacı, **Contract Law**, s. 273; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 1019; Engin, **a.g.e.**, s. 32; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 517, 524.

²³ Örneğin İİK m. 206 uyarınca borçlu iflas ederse bazı alacaklara tanınan önceliklere devralan sahip olacaktır.

²⁴ Örneğin rehin hakları (TMK m. 850-972), alacağı teminat altına alan, alacağa bağlı haklardır.

²⁵ Alacağı devreden garanti sorumluluğu hakkında detaylı bilgi için bkz. H. Kübra Ercoşkun Şenol, **Alacağı Devreden Garanti Sorumluluğu**, Ankara, Adalet, 2021, s. 193 vd.; Eren, **Genel Hükümler**, s. 1400-1401; Helvacı, **Contract Law**, s. 277-278; Engin, **a.g.e.**, s. 45 vd.

²⁶ Furrer, Müller-Chen, Çetiner, **a.g.e.**, s. 815.

²⁷ Alacağın devrinde borçlunun hakları hakkında detaylı bilgi için bkz. Kapancı, **a.g.e.**, s. 295-584; Günergök, **a.g.e.**, s. 169-255.

Devir engeline rağmen alacak devredilmişse devir işlemi kesin hükümsüzdür²⁸. Buna karşılık devir yasağı sözleşmesi veya işin niteliği nedeniyle kesin hükümsüz olan devre borçlu tarafından icazet verilirse devir geçmişe etkili olarak geçerli hale gelir²⁹. Kanunda öngörülen bir engel söz konusu ise emredici hükümlere aykırılık nedeniyle devir kesin hükümsüzdür (TBK m. 27). Borçlunun onayı, devri geçerli hale getirmez.

C. Devir Yasağı Sözleşmesinin İstisnası

Hatır senedinden doğan alacak için bir devir yasağı anlaşması kararlaştırılmasına rağmen bu anlaşma hatır senedinden anlaşılmıyor olabilir. Devir yasağı anlaşması varsa alacağın devrinin kesin hükümsüz olacağına dair kuralın istisnası TBK m. 183/f. 2’de yer almaktadır:

“Borçlu, devir yasağı içermeyen yazılı bir borç tanınmasına güvenerek alacağı devralmış olan üçüncü kişiye karşı, alacağın devredilemeyeceğinin kararlaştırılmış bulunduğu savunmasını ileri süremez.”

Hükme göre borçlu, devir yasağı anlaşması senetten anlaşılmıyorsa bu senede güvenerek alacağı devralan üçüncü kişiye karşı devir yasağı iddiasını ileri süremez. Devralan, alacağa hak kazanmış olur.

²⁸ Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 594-595; Eren, **Genel Hükümler**, s. 1399; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 1016, 1018; Furrer, Müller-Chen, Çetiner, **a.g.e.**, s. 809.

²⁹ Eren, **Genel Hükümler**, s. 1399; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 1028; Kapancı, **a.g.e.**, s. 235, 242. *von Tuhr*’a göre bu imkan devir yasağı sözleşmesinin borçlu menfaatine olduğu hallerde geçerlidir. bkz. *von Tuhr*, **a.g.e.**, s. 845.

III. Alacağın Devrinin Hatır Senetleri Bakımından Sonuçları

Bir borç senedi olarak düzenlenen hatır senedinden doğan alacağın devredilebilirliği, devir yasağı sözleşmesi ile engellenebilir. Böyle bir durumda devir işlemi kesin hükümsüz olacaktır. Fakat TBK m. 183/f. 2 uyarınca bir devir yasağı sözleşmesi olduğunun anlaşılamaması halinde bu sözleşme üçüncü kişiye karşı ileri süremeyecektir. Bir borç senedi olarak düzenlenen hatır senedinin devredilebilirliği herhangi bir devir yasağı sözleşmesiyle sınırlandırılmamış da olabilir. Bu durumda üçüncü kişi kural olarak senedi devralmış olur. Ancak bu kuralın bir istisnası vardır. Bu istisnaya aşağıda değinilecektir. Öncesinde muvazaa ve inançlı işlem kavramları incelenecektir. Ardından bu kavramların üçüncü kişiler bakımından sonuçları açıklanacaktır.

A. Muvazaa

Bir hukuki işlemin taraflarının gerçek iradeleri ile dış dünyaya yansıttığı beyanları arasındaki bilinçli uyumsuzluğa muvazaa adı verilir³⁰.

³⁰ Turhan Esener, **Türk Hususî Hukukunda Muvazaalı Muameleler**, Ankara, Fakülteler Matbaası, 1956, s. 7; İsmail Atamulu, **Türk Borçlar Hukukunda Muvazaa**, Ankara, Adalet, 2017, s. 23; von Tuhr, **a.g.e.**, s. 273; Schwarz, **Genel Hükümler**, s. 293; Feyzioğlu, **Cilt 1**, s. 184; Tunçomağ, **a.g.e. Genel Hükümler**, s. 289; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 347; Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 134; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 407; Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 95-96; Eren, **Genel Hükümler**, s. 404; Helvacı, **Contract Law**, s. 55; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 104; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 236; Nomer, **a.g.e.**, s. 109; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 305; Furrer, Müller-Chen, Çetiner, **a.g.e.**, s. 106; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 182; Antalya, **a.g.e.**, s. 345; Karlı, **a.g.e.**, s. 143.

TBK m. 19/f. 1'e göre tarafların dış dünyada yarattıkları görünüş değil, gerçek ve ortak iradeleri esas alınır:

“Bir sözleşmenin türünün ve içeriğinin belirlenmesinde ve yorumlanmasında, tarafların yanlışlıkla veya gerçek amaçlarını gizlemek için kullandıkları sözcüklere bakılmaksızın, gerçek ve ortak iradeleri esas alınır.”

Hükümde geçen tarafların “gerçek amaçlarını gizleme” gayesi, muvazaaya işaret eder³¹. Tarafların “yanlışlıkla” ortaya koyduğu irade ise müşterek yanılmayı ifade eder³². Muvazaa, tek taraflı, iki taraflı veya çok taraflı hukuki işlemlerde söz konusu olabilir³³. Muvazaa, işlemin tümüne ilişkin olabileceği gibi bir kısmına ilişkin de olabilir³⁴.

1. Muvazaanın Unsurları

³¹ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 274; Feyzioğlu, **Cilt 1**, s. 183; Atamulu, **a.g.e.**, s. 9.

³² Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 97; Helvacı, **Contract Law**, s. 55; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 181.

³³ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 275; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 348; Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 292; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 104; Furrer, Müller-Chen, Çetiner, **a.g.e.**, s. 107. Aksi yönde bkz. Schwarz, **Genel Hükümler**, s. 293; Feyzioğlu, **Cilt 1**, s. 184; Esener, **a.g.e.**, s. 28; Eren, **Genel Hükümler**, s. 406; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 236; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 305; Atamulu, **a.g.e.**, s. 35.

³⁴ Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 410-411; Feyzioğlu, **Cilt 1**, s. 192-195; Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 299-300; Esener, **a.g.e.**, s. 42-46, 61-69; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 350-356; Eren, **Genel Hükümler**, s. 409-411; Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 139; Helvacı, **Contract Law**, s. 55, 57; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 105-106; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 307-308; Furrer, Müller-Chen, Çetiner, **a.g.e.**, s. 110; Atamulu, **a.g.e.**, s. 55-65.

Muvazaada taraflar görünürde bir hukuki işlem yaratır³⁵. Bu işlem, tarafların gerçek ve ortak iradelerini yansıtmaz. Taraflar, görünürdeki işlemin hukuki sonuç doğurmayacağı yönünde anlaşılırlar³⁶. Üstelik görünürdeki işlemi üçüncü kişileri aldatma niyetiyle düzenlerler³⁷. Tarafların bu hususlarda anlaşması ile “*muvaazaa anlaşması*” söz konusu olur³⁸. Bu anlaşma en geç görünürdeki işlem sırasında yapılmalıdır³⁹. Görünürdeki işlem herhangi bir şekle tabi olsa bile muvaazaa anlaşması şekle tabi değildir⁴⁰.

2. Muvazaanın Türleri

³⁵ Schwarz, **Genel Hükümler**, s. 294; Feyzioğlu, **Cilt 1**, s. 189; Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 292; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 347; Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 134; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 407; Eren, **Genel Hükümler**, s. 405; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 105; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 236; Nomer, **a.g.e.**, s. 109; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 305; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 182; Furrer, Müller-Chen, Çetiner, **a.g.e.**, s. 107; Antalya, **a.g.e.**, s. 346; Atamulu, **a.g.e.**, s. 25.

³⁶ Schwarz, **Genel Hükümler**, s. 294; Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 134; Helvacı, **Contract Law**, s. 56; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 105; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 182; Antalya, **a.g.e.**, s. 345-346; Atamulu, **a.g.e.**, s. 25.

³⁷ Schwarz, **Genel Hükümler**, s. 293; Feyzioğlu, **Cilt 1**, s. 189; Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 291; Esener, **a.g.e.**, s. 11; Eren, **Genel Hükümler**, s. 407; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 105; Antalya, **a.g.e.**, s. 348. Üçüncü kişileri aldatma kastının zorunlu olmadığı yönünde bkz. Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 305; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 182; Atamulu, **a.g.e.**, s. 27, 43-45. Üçüncü kişileri aldatma kastı zorunlu olmasa dahi muvaazaa iddiasının daima TMK m. 2/f. 2 uyarınca hakkın kötüye kullanılması teşkil edeceği yönünde bkz. Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 135.

³⁸ Schwarz, **Genel Hükümler**, s. 294; Feyzioğlu, **Cilt 1**, s. 190; Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 292; Esener, **a.g.e.**, s. 20; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 409; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 347-350; Eren, **Genel Hükümler**, s. 405-406; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 105; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 305; Furrer, Müller-Chen, Çetiner, **a.g.e.**, s. 107; Antalya, **a.g.e.**, s. 347; Atamulu, **a.g.e.**, s. 25.

³⁹ Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **Cilt 1**, s. 349; Eren, **Genel Hükümler**, s. 406; Esener, **a.g.e.**, s. 22; Antalya, **a.g.e.**, s. 347; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 305; Atamulu, **a.g.e.**, s. 29.

⁴⁰ Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 349; Eren, **Genel Hükümler**, s. 406; Esener, **a.g.e.**, s. 21-22; Antalya, **a.g.e.**, s. 347; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 309; Atamulu, **a.g.e.**, s. 28.

Muvazaa iki şekilde söz konusu olabilir. İlk olarak, bir işlem yaratma yönünde bir irade olmaksızın görünürde bir hukuki işlem yaratılabilir. Bu muvazaa türüne “*basit (mutlak) muvazaa*” adı verilir⁴¹. TBK m. 19/f. 1’de yalnızca basit muvazaa düzenlenmiştir⁴². Basit muvazaada yalnızca görünürde bir işlem söz konusudur. İkinci olarak, gerçek irade ile oluşturulan bir de gizli işlem yarattıkları muvazaa türüne ise “*nitelikli (nispi) muvazaa*” adı verilir⁴³.

3. Muvazaanın Hükümleri

Basit veya nitelikli muvazaa söz konusu ise görünürdeki hukuki işlem kesin hükümsüz olacaktır⁴⁴. Nitelikli muvazaanın gizli işlemi ise geçerlilik şartları sağlanmışsa geçerli olacaktır⁴⁵. Bazı hallerde hukuki işlemler,

⁴¹ Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 298; Feyzioğlu, **Cilt 1**, s. 192; Esener, **a.g.e.**, s. 41; Kocayusufoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 347; Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 135; Eren, **Genel Hükümler**, s. 407; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 105; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 239; Furrer, Müller-Chen, Çetiner, **a.g.e.**, s. 107; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 306; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 182; Antalya, **a.g.e.**, s. 348; Atamulu, **a.g.e.**, s. 47-48.

⁴² Atamulu, **a.g.e.**, s. 53. Aksi yönde bkz. von Tuhr, **a.g.e.**, s. 274; Eren, **Genel Hükümler**, s. 408; Esener, **a.g.e.**, s. 42.

⁴³ Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 299; Feyzioğlu, **Cilt 1**, s. 192; Esener, **a.g.e.**, s. 42; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 409-410; Kocayusufoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 348; Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 135; Eren, **Genel Hükümler**, s. 408-409; Helvacı, **Contract Law**, s. 56; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 105; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 239; Nomer, **a.g.e.**, s. 111; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 307; Furrer, Müller-Chen, Çetiner, **a.g.e.**, s. 108; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 182; Antalya, **a.g.e.**, s. 348; Atamulu, **a.g.e.**, s. 51.

⁴⁴ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 275; Feyzioğlu, **Cilt 1**, s. 195; Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 300; Esener, **a.g.e.**, s. 49; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 411; Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 136-137; Nomer, **a.g.e.**, s. 109; Helvacı, **Contract Law**, s. 56; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 106; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 240; Furrer, Müller-Chen, Çetiner, **a.g.e.**, s. 107; Antalya, **a.g.e.**, s. 351; Atamulu, **a.g.e.**, s. 112. Görünüştaki işlemin yok hükmünde olacağı yönünde bkz. Kocayusufoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 356-358; Eren, **Genel Hükümler**, s. 411-413; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 182.

⁴⁵ Schwarz, **Genel Hükümler**, s. 295; Feyzioğlu, **Cilt 1**, s. 200-202; Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 303; Esener, **a.g.e.**, s. 61; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 412-

muvazaanın şartlarını taşısa dahi kesin hükümsüz olmayabilir⁴⁶. Bunlardan konumuz açısından en önemlisi, TBK m. 19/f. 2'nin üçüncü kişiler bakımından öngördüğü istisnadır.

B. İnançlı İşlem

İnançlı işlem, inanan ve inanılan tarafın karşılıklı güvene dayanarak kurduğu bir hukuki işlemdir⁴⁷. İnançlı işlem muvazaalı işlemin aksine hukuka uygun ve geçerli bir işlem olarak kabul edilir⁴⁸. İnanç sözleşmesinin taraflarının iradeleri, akdettikleri sözleşme ile uyudur⁴⁹. İnançlı işlemler Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenmemesine karşılık öğreti ve yargı kararları ile benimsenmiştir.

1. İnançlı İşlemin Unsurları

414; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 358; Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 138; Eren, **Genel Hükümler**, s. 416-419; Helvacı, **Contract Law**, s. 56; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 108-111; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 240; Nomer, **a.g.e.**, s. 111; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 182; Antalya, **a.g.e.**, s. 349-355.

⁴⁶ Detaylı bilgi için bkz. Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 301-303; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 362-365; Eren, **Genel Hükümler**, s. 413-416; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 315-317.

⁴⁷ Ergun Özsunay, **Türk Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta İnançlı İşlemler**, İstanbul, Cezaevi Matbaası, 1968, s. 1; Feyzioğlu, **Cilt 1**, s. 212; Tunçomağ, **a.g.e.**, s. 319; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 416; Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 140; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 246. *Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı*, inanan ve inanılan yerine güvenen ve güvenilen kavramlarını tercih etmiştir. Bkz. Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 366.

⁴⁸ Feyzioğlu, **Cilt 1**, s. 219; Özsunay, **a.g.e.**, s. 82; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 415; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 367; Eren, **a.g.e.**, s. 425; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 248-249; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 114; Gümüş, **a.g.e.**, s. 321; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 318.

⁴⁹ Feyzioğlu, **Cilt 1**, s. 215-216; Tunçomağ, **a.g.e.**, s. 321; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 415; Eren, **a.g.e.**, s. 424; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 250; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 320; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 115

İnançlı işlem; inanç sözleşmesi ve devir işleminden oluşur⁵⁰. İnanç sözleşmesinde inanan, bir hakkını⁵¹, belirli bir süre veya amaçla inanılana devreder⁵². Süre dolunca veya amaç gerçekleşince inanan, devraldığı hakkı inanan devretme borcu altına girer⁵³. İnanç sözleşmesinde inananın talimatlarına uyma yükümlülükleri ve sözleşmeye aykırılık halinde inananın sahip olduğu yetkiler yer alabilir⁵⁴. İnanç sözleşmesi kural olarak herhangi bir şekil şartına tabi değildir⁵⁵. Bununla birlikte Yargıtay’a göre inanç sözleşmesinin varlığı ancak yazılı delille ispatlanabilir (HMK m. 200 vd.)⁵⁶.

⁵⁰ Feyzioğlu, **Cilt 1**, s. 212; Tunçomağ, **a.g.e.**, s. 320; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 367; Özsunay, **a.g.e.**, s. 85; Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 97; Eren, **Genel Hükümler**, s. 422; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 318. *Oğuzman/Öz*, inanç sözleşmesi ve devir işlemini birleştirerek “inançlı temlik” kavramını tercih etmiştir. Bkz. Oğuzman, *Öz*, **Cilt 1**, s. 140.

⁵¹ İnançlı işleme; aynı haklar, alacak hakları, fikri haklar ve yenilik doğuran haklar konu edilebilir. Ancak şahıs varlığı hakları, yani kişilik hakları ve kişiye sıkı suretle bağlı haklar inançlı işleme konu edilemez. Bkz. Özsunay, **a.g.e.**, s. 102-109.

⁵² Feyzioğlu, **Cilt 1**, s. 212; Tunçomağ, **a.g.e.**, s. 320; Özsunay, **a.g.e.**, s. 86, 185; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, 415; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 367; Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 97; Eren, **Genel Hükümler**, s. 422; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 115; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 318; Nomer, **a.g.e.**, s. 143; Furrer, Müller-Chen, Çetiner, **a.g.e.**, s. 802; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 316.

⁵³ Feyzioğlu, **Cilt 1**, s. 215; Tunçomağ, **a.g.e.**, s. 320; Özsunay, **a.g.e.**, s. 89, 94; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, 415; Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 97; Eren, **Genel Hükümler**, s. 422; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 246; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 115; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 318; Nomer, **a.g.e.**, s. 143; Furrer, Müller-Chen, Çetiner, **a.g.e.**, s. 802.

⁵⁴ Tunçomağ, **a.g.e.**, s. 320; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 367; Özsunay, **a.g.e.**, s. 120-121; Eren, **Genel Hükümler**, s. 423; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 319; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 316.

⁵⁵ Eren, **Genel Hükümler**, s. 423; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 248; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 321; Nomer, **a.g.e.**, s. 142.

⁵⁶ YİBK, T: 05.02.1947, E: 20, K: 6: “...*Namı müstear davalarının mesmu ve yazılı delil ile ispatı caiz olduğuna ... karar verilmiştir. ...*” (RG. T. 07.07.1947, S. 6651). Namı müstearın inançlı işlem olarak kurulabileceğine dair bkz. Esener, **a.g.e.**, s. 177; Feyzioğlu, **Cilt 1**, s. 229; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, 417-418; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 379-380; Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 97; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 323 vd. Aynı yönde bkz. Yargıtay 7. HD, T: 12.06.2024, E: 2023/3400, K: 2024/3410: “... 1. *İnanç sözleşmesi, 05.02.1947 tarih ve 20/6 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı uyarınca; ancak yazılı delille kanıtlanabilir. Bu yazılı delil, tarafların*

İnanç sözleşmesi kendine özgü bir sözleşmedir⁵⁷. İnanç sözleşmesine TBK m. 502/f. 3 uyarınca uygun düştüğü ölçüde vekalet sözleşmesi hükümleri kıyas yoluyla uygulanır⁵⁸.

İnançlı işlemin bir diğer unsuru ise devir işlemidir. Devir işlemi genellikle inanç sözleşmesinden ayrı olarak yapılır⁵⁹. Bir taşınmazın devri için tescil talebi ve tescilin (TMK m. 706), bir taşınırın devri için aynı sözleşmenin düzenlenmesi ve zilyetliğin devrinin (TMK m. 763), bir alacak hakkının devri içinse TBK m. 183 vd. hükümlerine uyulması şarttır.

2. İnançlı İşlemin Türleri

İnançlı işlem, saf inançlı işlem ve karma inançlı işlem olmak üzere ikiye ayrılır⁶⁰. Saf inançlı işlem, inananın menfaatinin gözetilmesi amacıyla

getirecekleri ve onların imzalarını taşıyan bir belge olmalıdır. 2. Açıklanan nitelikte bir yazılı delil bulunmasa da, taraflar arasındaki uyuşmazlığın tümünü kanıtlamaya yeterli sayılmamakla beraber bunun vukuuna delalet edecek karşı tarafın elinden çıkmış (inanılan tarafından el ile yazılmış fakat imzalanmamış olan bir senet veya mektup, daktilo veya bilgisayarla yazılmış olmakla birlikte inanılanın parafını taşıyan belge, usulüne uygun onanmamış parmak izli veya mühürlü senetler gibi) 'delil başlangıcı' niteliğinde bir belge varsa 6100 sayılı Kanun'un 202 nci maddesi uyarınca inanç sözleşmesi 'tanık' dahil her türlü delille ispat edilebilir. ..." (Çevrimiçi) www.lexpera.com.tr, 09.12.2024.

⁵⁷ Özsunay, **a.g.e.**, s. 121-122; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, 417; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 369; Eren, **Genel Hükümler**, s. 424; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 318, 322.

⁵⁸ Özsunay, **a.g.e.**, s. 135; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 369, Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 318.

⁵⁹ Tunçomağ, **a.g.e.**, s. 320; Eren, **Genel Hükümler**, s. 424. İnanç anlaşması devir işleminde yer almadığı takdirde gizleme niyeti sebebiyle muvazaanın söz konusu olduğuna ilişkin bkz. Oğuzman, Öz, **Cilt 1**, s. 141. Gizleme niyetinin mal kaçırma amacıyla olması durumunda muvazaanın söz konusu olduğuna ilişkin bkz. von Tuhr, **a.g.e.**, s. 201, 276; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, 416. Aksi yönde bkz. Feyzioğlu, **Cilt 1**, s. 213-214.

⁶⁰ Feyzioğlu, **Cilt 1**, s. 215; Özsunay, **a.g.e.**, s. 130; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 368; Eren, **a.g.e.**, s. 422.

inanılana bir hakkın devredilmesidir⁶¹. İnananın menfaati gerçekleştiğinde inanılan, devraldığı hakkı inanana devretmekle yükümlü olur⁶². Karma inançlı işlemde ise iki tarafın da menfaati söz konusudur. Örneğin A ile B arasında bir borç ilişkisi kurulacaktır. Bu ilişkide A alacaklı, B ise borçludur. B, örneğin A'dan kredi alabilmek amacıyla, bu borç ilişkisinin kurulmasını istemektedir. A ise bu borç ilişkisinden doğacak olan alacağının teminat altına alınmasını istemektedir B (inanan), bir hakkını A'ya (inanılan) inançlı işlem ile devrederek A'nın alacağını teminat altına alır⁶³. A ise bu alacağını elde ettiğinde devraldığı hakkı B'ye devretmekle yükümlü olur⁶⁴.

3. İnançlı İşlemin Hükümleri

İnançlı işlem sonucunda inanılan, devir konusu hakkın sahibi olur. Ancak tarafların kararlaştırdığı süre veya amaç gerçekleştiğinde inanılan, devraldığı hakkı iade borcunu ifa etmekle yükümlüdür. Aksi takdirde TBK m. 112 vd. hükümlerine göre tazminat ödemekle yükümlü olur⁶⁵. İnanan, bunun haricinde bir istihkak davasıyla hakkın iadesini talep edemez⁶⁶. İnanılan, inanç sözleşmesine aykırı olarak bu hakkı üçüncü bir kişiye devrederse inanan, tapu iptal ve tescil davası ile de hakkın iadesini talep

⁶¹ Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 368; Özsunay, **a.g.e.**, s. 131; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 417; Eren, **a.g.e.**, s. 422; Gümüş, **a.g.e.**, s. 320.

⁶² Özsunay, **a.g.e.**, s. 131; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 368; Eren, **a.g.e.**, s. 422; Gümüş, **a.g.e.**, s. 320.

⁶³ Özsunay, **a.g.e.**, s. 134; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 368; Eren, **a.g.e.**, s. 422; Gümüş, **a.g.e.**, s. 320.

⁶⁴ Eren, **a.g.e.**, s. 422; Gümüş, **a.g.e.**, s. 320.

⁶⁵ Özsunay, **a.g.e.**, s. 189; Tunçomağ, **a.g.e.**, s. 321; Eren, **a.g.e.**, s. 425; Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s. 248; Gümüş, **a.g.e.**, s. 323; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 115.

⁶⁶ Feyzioğlu, **Cilt 1**, s. 219; Özsunay, **a.g.e.**, s. 190-191; Eren, **a.g.e.**, s. 425.

edemez⁶⁷. Zira söz konusu devir neticesinde gerçekleşen tescil, yolsuz değildir (TMK m. 1023). Buna karşılık devralan üçüncü kişi ile inanılan, inanana zarar verme kastıyla bu devri gerçekleştirmişse inanan, üçüncü kişiden TBK m. 49/f. 2 uyarınca tazminat talep edebilir⁶⁸. Üstelik TBK m. 51/f. 1 uyarınca, tazminatın aynı olarak ödenmesi kararlaştırılırsa devir konusu hakkın inanana iadesi bu yolla gerçekleştirilebilecektir⁶⁹.

C. Hatır Senedinde Muvazaa

Hatır senetlerinin taraflarının, kararlaştırılan borcun hukuki sonuç doğurmayacağı yönünde anlaşmaları, muvazaaya işaret eder⁷⁰. Öğretide bu muvazaanın basit muvazaa olduğu savunulmaktadır⁷¹. Ancak kanaatimizce bu muvazaa, nitelikli muvazaadır. Zira tarafların gizlediği hatır anlaşması, yukarıda⁷² açıkladığımız üzere, iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir. Bu sözleşmede hatır senedinden doğan borcun hukuki sonuç doğurmayacağına dair muvazaa anlaşması dışında, taraflara yüklenen hak ve yükümlülükler de vardır. Bu nedenle hatır senetlerinde kanaatimizce nitelikli muvazaa söz konusudur.

⁶⁷ Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 369; Gümüş, **a.g.e.**, s. 323.

⁶⁸ Özsunay, **a.g.e.**, s. 191; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 369-370; Eren, **a.g.e.**, s. 425; Gümüş, **a.g.e.**, s. 323.

⁶⁹ Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 370; Gümüş, **a.g.e.**, s. 323.

⁷⁰ Schwarz, **Genel Hükümler**, s. 295; Feyzioğlu, **Cilt 1**, s. 197; Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 301-302; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 363; Eren, **Genel Hükümler**, s. 408; Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 417; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 107; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 317; Furrer, Müller-Chen, Çetiner, **a.g.e.**, s. 111, 804; Antalya, **a.g.e.**, s. 356; Karlı, **a.g.e.**, s. 143.

⁷¹ Eren, **Genel Hükümler**, s. 408; Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 417; Esener, **a.g.e.**, s. 42. Ancak muvazaa görüşünde olan diğer yazarlar, muvazaanın niteliği hakkında bir görüş dile getirmemişlerdir.

⁷² Bkz. Birinci Bölüm, V, A.

Nitelikli muvazaa sebebiyle hatır senedinden doğan borç kesin hükümsüz iken hatır anlaşması geçerlilik şartlarını taşıyorsa geçerlidir. Hatır anlaşmasının geçerliliği, hatır anlaşmasının tarafları bakımından önemlidir. Zira hatır anlaşmasının tarafları, bu sözleşmeden sorumludur. Hatır senedinden doğan borcun muvazaa nedeniyle kesin hükümsüzlüğü ise bu senedi devralan üçüncü kişi bakımından önemlidir. Hatır senedine güvenerek alacağı devralan üçüncü kişi bakımından devir işlemi geçerli kabul edilir⁷³. Zira TBK m. 19/f. 2 uyarınca:

“Borçlu, yazılı bir borç tanımaya güvenerek alacağı kazanmış olan üçüncü kişiye karşı, bu işlemin muvazaalı olduğu savunmasında bulunamaz.”

Hükümde üçüncü kişinin güvendiği yazılı borç tanınması, illî veya soyut olabilir⁷⁴. Belirtmek gerekir ki, alacağın devrinde kanundan veya işin niteliğinden kaynaklanan bir engel söz konusu ise alacak muvazaalı olsa bile iyiniyetli üçüncü kişi TBK m. 19/f. 2’den yararlanamaz⁷⁵. Bununla birlikte alacağın devri, devir yasağı sözleşmesi ile yasaklanmasına rağmen bu sözleşme borç senedinde yer almıyorsa üçüncü kişi, TBK m. 183/f. 2’den yararlanabilecektir. Bu alacak aynı zamanda muvazaalı ise iyiniyetli üçüncü kişi TBK m. 19/f. 2’den de yararlanabilecektir.

⁷³ Karlı, **a.g.e.**, s. 142.

⁷⁴ Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 592; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 317; Karlı, **a.g.e.**, s. 143. Aksi yönde bkz. Esener, **a.g.e.**, s. 131; Atamulu, **a.g.e.**, s. 149.

⁷⁵ Esener, **a.g.e.**, s. 130; Karlı, **a.g.e.**, s. 145; Atamulu, **a.g.e.**, s. 147. Devralan üçüncü kişinin ayırt etme gücünden yoksunluğu gibi muvazaa dışındaki bir geçersizlik nedeniyle TBK m. 19/f. 2’nin uygulanamayacağı yönünde bkz. Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **Cilt 1**, s. 363.

IV. Hatır Senetlerinden Doğan Alacağı Devralan Üçüncü Kişinin Güveni mi Korunur İyiniyeti mi?

Hem TBK m. 19/f. 2 hem de TBK m. 183/f. 2’de “güven” kavramı tercih edilmiştir. İki hükümdeki güven ifadesi de öğretilde üçüncü kişinin “iyiniyetli” olması şeklinde kabul edilmektedir⁷⁶. Bu kapsamda ilk olarak iyiniyet, ikinci olarak öğretinin güven yerine iyiniyet tercih etme sebebi açıklanacaktır.

A. İyiniyet

İyiniyet, “*Kanunun hukukî bir sonuç bağladığı durumlarda*” aranır (TMK m. 3/f. 1). Kanunun hukuki sonuç bağladığı durumlar; bir hakkın kazanılması, sona ermesi veya doğumunun engellenmesi gibi durumlar olarak sayılabilir⁷⁷. 743 sayılı mülga Türk Kanunu Medenîsi⁷⁸ m. 3’te iyiniyet için “*bir hakkın doğumu*” aranırken, Türk Medeni Kanunu iyiniyetin arandığı halleri sadece hak kazanımları ile sınırlı tutmamıştır. TMK m. 3/f. 1’in ifade

⁷⁶ TBK m. 19/f. 2 için bkz. Seyfullah Edis, “Türk Medenî Hukukunda İyiniyet (Sübjektif Hüsnüniyet)”, **Prof. Dr. Hüseyin Cahit Oğuzoğlu’na Armağan**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1972, s. 149; Schwarz, **Genel Hükümler**, s. 294; Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 301; von Tuhr, **a.g.e.**, s. 275; Esener, **a.g.e.**, s. 127; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 363; Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 417; Eren, **Genel Hükümler**, s. 415; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 107; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 307; Furrer, Muller-Chen, Çetiner, **a.g.e.**, s. 804; Antalya, **a.g.e.**, s. 356; Akkanat, **a.g.e.**, s. 194; Karlı, **a.g.e.**, s. 144; Atamulu, **a.g.e.**, s. 141. TBK m. 183/f. 2 için bkz. von Tuhr, **a.g.e.**, s. 865; Tunçomağ, **Genel Hükümler**, s. 1085; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 247; Feyzioğlu, **Cilt 2**, s. 197; Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 592, 597; Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 418; Helvacı, **Contract Law**, s. 270; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 1028; Gümüş, **Genel Hükümler**, s. 1102; Nomer, **a.g.e.**, s. 545; Akkanat, **a.g.e.**, s. 193; Kapancı, **a.g.e.**, s. 237.

⁷⁷ Ahmet M. Kılıçoğlu, **Medeni Hukuk**, 3. bs., Ankara, Turhan, 2021, s. 122; Oğuzman, Barlas, **a.g.e.**, s. 255-256.

⁷⁸ RG. T. 04.04.1926, S. 339.

ettiği üzere, “*asıl olan iyiniyetin varlığıdır.*” Başka bir deyişle iyiniyetin varlığı karine olarak kabul edilmiştir⁷⁹.

İyiniyetin sözlük anlamı, herhangi bir kimse veya konuda hiçbir kötü düşünce beslememe şeklindedir⁸⁰. Kanunda iyiniyetin tanımı yapılmamıştır. Ancak “*İyiniyetli olmayan üçüncü kişilere karşı*” kenar başlığını taşıyan TMK m. 1024, iyiniyetli olmayan (kötü niyetli) üçüncü kişiyi, “*bilen veya bilmesi gereken*” kişi olarak ifade etmiştir. Öğretide de bu ifadeden yola çıkılarak iyiniyet tanımlanmıştır. İyiniyetin varlığı için bilmeme ve bilmesi gerekmeme halleri birlikte aranır⁸¹. Buradan hareketle, bir kişi kanunun sonuç bağladığı durumu biliyorsa veya bilmesi gerekiyorsa kötü niyetlidir.

⁷⁹ Andreas B. Schwarz, **Medenî Hukuka Giriş**, Çev.: Hıfzı Veldet, İstanbul, Üniversite, 1942, s. 136; Ferit H. Saymen, Bülent Köprülü, **Medenî Hukuk Dersleri**, C. 1, İstanbul, Özel İktisadî ve Ticarî İlimler Yüksek Okulu Yayınevi, 1964, s. 140; Zahit İmre, **Medeni Hukuka Giriş**, İstanbul, Yenilik, 1971, s. 307; Jale Akipek, Turgut Akıntürk, Derya Ateş, **Türk Medenî Hukuku: Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku**, C. 1, 17. bs., İstanbul, Beta, 2021, s. 162-163; Feyzi N. Feyzioğlu, Ümit Doğanay, Aydın Aybay, **Medenî Hukuk Dersleri**, C. 1, 2. bs., İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1973, s. 41; Mustafa Dural, Suat Sarı, **Türk Özel Hukuku**, C. 1, 18. bs., İstanbul, Filiz, 2023, s. 179-180; Hasan Erman, **Medenî Hukuk Dersleri**, 7. bs., İstanbul, Der, 2020, s. 121; Serap Helvacı, Fulya Erlüle, **Medeni Hukuk**, 7. bs., İstanbul, Legal, 2021, s. 42; Halil Akkanat, **Türk Medeni Hukukunda İyiniyetin Korunması**, İstanbul, Filiz, 2010, s. 17, 38, 58; Ömer Uğur Gençcan, “İyiniyetin Korunması”, **Yargıtay Dergisi**, C. 36, S. 3, 2010, s. 14; Mehmet Ayan, Nurşen Ayan, **Medenî Hukuka Giriş**, 13. bs., Ankara, Adalet, 2020, s. 203; Hüseyin Hatemi, **Medeni Hukuk’a Giriş**, 10. bs., İstanbul, On İki Levha, 2021, s. 188; Kılıçoğlu, **Medeni Hukuk**, s. 121-122; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 37. Aksi yönde bkz. Edis, **a.g.m.**, s. 158; Oğuzman, Barlas, **a.g.e.**, s. 262.

⁸⁰ (Çevrimiçi) www.sozluk.gov.tr, 09.09.2023.

⁸¹ Selâhattin Sulhi Tekinay, **Medenî Hukukun Genel Esasları ve Gerçek Kişiler Hukuku**, 6. bs., İstanbul, Filiz, 1992, s. 154; Şener Akyol, **Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı**, 2. bs., İstanbul, Vedat, 2006, s. 11; Hatemi, **a.g.e.**, s. 189; Helvacı, Erlüle, **a.g.e.**, s. 41; Dural, Sarı, **a.g.e.**, s. 173-174, 179; Akipek, Akıntürk, Ateş, **a.g.e.**, s. 151; Erman, **a.g.e.**, s. 114; Saymen, Köprülü, **a.g.e.**, s. 141; Feyzioğlu, Doğanay, Aybay, **a.g.e.**, s. 40; Akkanat, **a.g.e.**, s. 38, 49; Oğuzman, Barlas, **a.g.e.**, s. 253; Eren, **Genel Hükümler**, s. 415; Kılıçoğlu, **Medeni Hukuk**, s. 125-127; Ayan, Ayan, **a.g.e.**, s. 197-198.

Bilgisizlik, yanlış bilme şeklinde de olabilir⁸². Bilgisizliğin veya bilemeyecek durumda olmasının “hoş görülebilir” olması gerekir⁸³. Başka bir deyişle kişi, kusuru olmaksızın hak kazandığını düşünmüş olmalıdır⁸⁴. Zira kimse kendi kusuru ile lehine bir hak iddia edemez (*nemo auditur propriam turpitudinem allegans*)⁸⁵. Belirtmek gerekir ki, buradaki kusur Türk Borçlar Kanunu’ndaki kusur anlamında değildir⁸⁶. Buradaki kusur, kişinin “durumun gereklerine göre kendisinden beklenen özeni” göstermemesidir (TMK m. 3/f. 2)⁸⁷. Kişiden beklenen özen gösterilmemişse bu kişi kötü niyetlidir. Kişiden beklenen özen; ortalama zekaya sahip, normal, dürüst ve makul bir insanın aynı durumda sergilemesi gerektiği tutum ve davranıştır⁸⁸. Bu insanın sayılan niteliklere göre değerlendirilmesi esasen dürüstlük kuralına (TMK m. 2/f. 1) göre belirlenmektedir⁸⁹.

⁸² Akipek, Akıntürk, Ateş, **a.g.e.**, s. 152; Kılıçoğlu, **Medeni Hukuk**, s. 125; Ayan, Ayan, **a.g.e.**, s. 199.

⁸³ Schwarz, **Medeni Hukuk**, s. 137; Edis, **a.g.m.**, s. 138; Akipek, Akıntürk, Ateş, **a.g.e.**, s. 153; Kılıçoğlu, **Medeni Hukuk**, s. 126; Akkanat, **a.g.e.**, s. 35; Ayan, Ayan, **a.g.e.**, s. 199. Aksi yönde bkz. Edis, **a.g.m.**, s. 139.

⁸⁴ Akipek, Akıntürk, Ateş, **a.g.e.**, s. 152-153; Kılıçoğlu, **Medeni Hukuk**, s. 120; Saymen, Köprülü, **a.g.e.**, s. 137; Ayan, Ayan, **a.g.e.**, s. 199; Edis, **a.g.m.**, s. 136, 139.

⁸⁵ Schwarz, **Medeni Hukuk**, s. 137; Saymen, Köprülü, **a.g.e.**, s. 137; Edis, **a.g.m.**, s. 139; Dural, Sarı, **a.g.e.**, s. 180; Ayan, Ayan, **a.g.e.**, s. 199.

⁸⁶ Edis, **a.g.m.**, s. 143; Akkanat, **a.g.e.**, s. 28, 41-42.

⁸⁷ Edis, **a.g.m.**, s. 143; Akkanat, **a.g.e.**, s. 41-42; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 37.

⁸⁸ Tekinay, **a.g.e.**, s. 166; Erman, **a.g.e.**, s. 121; Ayan, Ayan, **a.g.e.**, s. 199; Kılıçoğlu, **Medeni Hukuk**, s. 119; Akkanat, **a.g.e.**, s. 77-78; Gençcan, **a.g.m.**, s. 6; Schwarz, **Medeni Hukuk**, s. 138; Feyzioğlu, Doğanay, Aybay, **a.g.e.**, s. 40; İmre, **a.g.e.**, s. 310; Dural, Sarı, **a.g.e.**, s. 180; Ayan, Ayan, **a.g.e.**, s. 199.

⁸⁹ Akyol, **a.g.e.**, s. 12; Akipek, Akıntürk, Ateş, **a.g.e.**, 2021 s. 155; Dural, Sarı, **a.g.e.**, s. 182; Edis, **a.g.m.**, s. 144-145; Akkanat, **a.g.e.**, s. 76; Ayan, Ayan, **a.g.e.**, s. 199, 203; Helvacı, Erlüle, **a.g.e.**, s. 42.

Kanun bazı hallerde iyiniyetin korunduğu bir hal söz konusu olsa dahi birtakım hukuki işlemleri geçerli saymamıştır⁹⁰. Hâkim, kanunun iyiniyete hukuki sonuç bağladığı bir hal söz konusu ise bu hukuki sonucu elde etmek isteyen kişinin iyiniyetli olup olmadığını kendiliğinden araştırır⁹¹.

B. İyiniyetin Güven ile Bağlantısı

TBK m. 19'un kaynağı İsvBK m. 18'dir⁹². TBK m. 19/f. 2'deki “*yazılı bir borç tanınmasına güvenerek*” ifadesi, İsvBK m. 18'in Almanca metninde “*im Vertrauen auf ein schriftliches Schuldbekenntnis*”, Fransızca metninde ise “*sur la foi d'une reconnaissance écrite*” olarak karşılık bulmaktadır. İki metinde de üçüncü kişinin yazılı bir borç tanınmasına “*güvenmesi*” ifade edilmektedir. Söz konusu ifade BK m. 18/f. 2'de “*tahriri borç ikrarına istinat ile*” şeklinde karşılık bulmuştu. İstinat, “*dayanma*” anlamına gelmektedir⁹³.

⁹⁰ Detaylı bilgi için bkz. Ali Erten, “İyiniyetin Korunmadığı Hukukî Durumlar”, **Prof. Hüseyin Cahit Oğuzoğlu'na Armağan**, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1972, s. 184-212; Edis, **a.g.m.**, s. 140-141; Kılıçoğlu, **Medeni Hukuk**, s. 130-132; Gençcan, **a.g.m.**, s. 8-12.

⁹¹ Edis, **a.g.m.**, s. 163-165; Dural, Sarı, **a.g.e.**, s. 180; Kılıçoğlu, **Medeni Hukuk**, s. 132-133. Aynı yönde bkz. YHGK, T: 17.11.2020, E: 2020/136, K: 2020/895: “... kötü niyet iddiasının defî değil itiraz olduğu, her zaman ileri sürülebileceği, mahkemece resen nazara alınacağı gerek Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulunun 08.10.1991 tarihli ve 1990/4 E. 1991/13 K. sayılı kararında ve gerekse bilimsel görüşlerde ortaklaşa kabul edilmiş, benimsenen bu ilke HGK'nın 23.05.2001 tarihli ve 2001/1-422 E., 2001/434 K. sayılı kararında da kapsamlı olarak açıklanmıştır. ...” (Çevrimiçi) www.lexpera.com.tr, 14.03.2024.

⁹² H. Oser, W. Schönenberger, **İsviçre Medenî Kanunu Şerhi (Madde 1-40; TBK: 1-40)**, C. 5, 2. bs., Çev.: Recai Seçkin, Ankara, Yeni Cezaevi Basımevi, 1947, s. 143; İlhan Helvacı, **Gerekçeli - Karşılaştırmalı - İçtihatlı - Notlu Yeni Türk Borçlar Kanunu ve Türk Borçlar Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun**, İstanbul, On İki Levha, 2011, s. 76.

⁹³ (Çevrimiçi) www.sozluk.gov.tr, 09.09.2023.

Bu nedenle BK m. 18/f. 2'nin çevirisi eleştirilmiştir⁹⁴. Fakat TBK m. 19/f. 2'de isabetli bir şekilde “güvenme” fiili kullanılmıştır.

Hükümlerin sağladığı koruma, hukuki görünüşe güven ilkesinden kaynaklanmaktadır⁹⁵. Bu da hukuki işlem güvenliğinden doğmaktadır⁹⁶. Yaratılan hukuki görünüşün inandırıcı olması yüzünden, bu görünüşe güvenerek hareket eden üçüncü kişilerin menfaatleri zedelenir. Bu durumda da hukuki görünüş gerçek ve doğru gibi sonuç doğurmalıdır. Fakat her üçüncü kişi bakımından aynı sonucun doğması hukuki işlem güvenliğini yine zedeler⁹⁷. Bu nedenle üçüncü kişilerin hukuki görünüşe duydukları güven korunacaktır.

TBK m. 19/f. 2'ye göre görünürdeki hukuki işlem ile hukuki bir görünüş yaratılmıştır⁹⁸. TBK m. 183/f. 2'ye göre de borç senedinin devredilebileceği yönünde hukuki bir görünüş yaratılmıştır. Nitekim TBK m. 183/f. 2, TBK m. 19/f. 2'nin bir adım ileri taşınmış halidir⁹⁹. Üçüncü kişiler bu hukuki görünürlere güvenerek hareket etmektedir. Bu kişiler iyiniyetliyse yaratılan hukuki görünürlere bu kişiler bakımından geçerli sayılacaktır.

⁹⁴ Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.e.**, s. 363; Esener, **a.g.e.**, s. 133; Karlı, **a.g.e.**, s. 145.

⁹⁵ Oğuzman, Barlas, **a.g.e.**, s. 196, dn. 296, 299-300; İmre, **a.g.e.**, s. 309; Tekinay, **a.g.e.**, s. 167-168; Akyol, **a.g.e.**, s. 12; Serozan, **Medeni Hukuk**, s. 168-169; Edis, **a.g.m.**, s. 146; Akkanat, **a.g.e.**, s. 22-23; Ayan, Ayan, **a.g.e.**, s. 198; Atamulu, **a.g.e.**, s. 142.

⁹⁶ Edis, **a.g.m.**, s. 147; Erman, **a.g.e.**, s. 115; Akkanat, **a.g.e.**, s. 21; Ayan, Ayan, **a.g.e.**, s. 198.

⁹⁷ Akkanat, **a.g.e.**, s. 25; Antalya, **a.g.e.**, s. 236.

⁹⁸ Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 417; Eren, **Genel Hükümler**, s. 415; Antalya, **a.g.e.**, s. 357; Karlı, **a.g.e.**, s. 85.

⁹⁹ Feyzioğlu, **Cilt 2**, s. 634; Oğuzman, Öz, **Cilt 2**, s. 592; Karlı, **a.g.e.**, s. 141-142.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK TİCARET HUKUKUNA GÖRE HATIR SENETLERİNDE ÜÇÜNCÜ KİŞİLERİN KORUNMASI

I. Hatır Senetlerinde Tedavül Gayesi

Hatır senetleri alelade bir borç senedi olarak düzenlenebileceği gibi nitelikli bir borç senedi olan bir kambyo senedi olarak da düzenlenebilir. Bir borç senedi olarak düzenlenen hatır senedinin devri, yukarıda açıkladığımız üzere, alacağın devri hükümlerine göre olur. Ancak bir kambyo senedi olarak düzenlenen hatır senetleri, Türk Ticaret Kanunu hükümleri ile öngörülen devir kurallarına (tedavülüne) göre devredilir.

Hatır senedinin tedavül gayesinin olup olmadığı; hatır senedinin hangi amaçla düzenlendiğine, hatır anlaşmasında bu yönde bir hüküm olup olmadığına veya hatır senedinde ciro yasağının bulunup bulunmamasına göre belirlenir¹. Hatır senedi, hatır alacaklısının üçüncü kişilerden kredi alabilmesi için düzenlenmişse hatır senedinin işin doğası gereği tedavül gayesinin olduğu söylenebilir². Ancak hatır senedi hatır alacaklısının mali durumunu iyi göstermesi için düzenlenmişse hatır senedinin tedavül gayesinin olmadığı

¹ Ahmet Türk, “Kambyo Senedi Borçlusu Tarafından Açılan Bedelsizliğe ve Hükümsüzlüğe Dayalı Menfî Tespit Davalarının Gösterdiği Özellikler”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 7, Özel Sayı, İzmir, 2005, s. 373; İsmail Cem Soykan, “Kambyo Senedinin Cirounun Düzenleyen Tarafından Yasaklanması”, **İÜHF**, C. 77, S. 1, 2019, s. 253; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 117; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 280.

² İnan, **Hatır Senetleri**, s. 57; Gürbüz, **a.g.m.**, s. 326; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 118; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 280; Yılmaz, **Defiler**, s. 475; Türk, **a.g.m.**, s. 373; Erdem, Şahin, **a.g.m.**, 48.

söylenbilir³. Hatır senedinin hangi amaçla düzenlendiği tespit edilememişse, hatır anlaşmasında bu yönde herhangi bir hüküm bulunmuyorsa veya ciro yasağı kaydı bulunmuyorsa hatır senedinin tedavül edilebileceğinin kabulü gerekir⁴.

A. Tedavül Gayesi Olan Hatır Senetleri

Tedavül gayesi olan hatır senetleri, hatır alacaklısının, hatır borçlusunun itibarından yararlanarak kredi alabilmesine imkan verir. Hatır alacaklısı, bu hatır senedini vadesinden önce bankaya iskonto ettirir⁵. Bu işlem ile banka, hatır senedindeki bedelden faiz, komisyon, KKDF (Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu)⁶ ve BSMV (Banka ve Sigorta Muamele Vergisi)⁷ tutarlarını düşükten sonra kalan bedeli hatır alacaklısına kredi olarak verir. Hatır alacaklısı krediyi temin ettikten sonra fakat vadeden önce,

³ Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 280; Gürbüz, **a.g.m.**, s. 326; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 118; İnan, **Hatır Senetleri**, s. 57; Yılmaz, **Defiler**, s. 475; Türk, **a.g.m.**, s. 373; Erdem, Şahin, **a.g.m.**, s. 48.

⁴ Helvacı, **Defiler**, s. 693; İnan, **Hatır Senetleri**, s. 57; Erdem, Şahin, **a.g.m.**, s. 60.

⁵ Domaniç, **a.g.e.**, s. 11; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 280; Gürbüz, **a.g.m.**, s. 327; İnan, **Hatır Senetleri**, s. 51; Erdem, Şahin, **a.g.m.**, s. 60.

⁶ 12.05.1988 tarihli ve 88/12944 sayılı Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Hakkında Karar (RG. T. 07.06.1988, S. 19835) m. 1: “*Kalkınma planı ve yıllık programlarda öngörülen hedeflere uygun olarak yatırımların yönlendirilebilmesi ve ihtisas kredilerinde kredi maliyetlerinin düşürülmesi amacıyla 1211 sayılı Kanunun 3098 sayılı Kanunla değişik 40 uncu madde II-b, c fıkralarına dayanılarak Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası nezdinde ‘Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu’ kurulmuştur.*” Ayrıca 12.5.1988 tarihli ve 88/12944 sayılı Kararnameye İlişkin Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Hakkında Tebliğ (Sıra No: 6) (RG. T. 26.08.1989, S. 20264) m. 2’de ilgili kredi türüne göre belirlenen oranlar üzerinden fon kesintisi yapılacağı düzenlenmiştir.

⁷ 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu (RG. T. 23.07.1956, S. 9362) m. 28/f. 1: “*Banka ve sigorta şirketlerinin 10/6/1985 tarihli ve 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanununa göre yaptıkları işlemler hariç olmak üzere, her ne şekilde olursa olsun yapmış oldukları bütün muameleler dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar banka ve sigorta muameleleri vergisine tabidir.*”

bu tutarı, hatır borçlusuna öder. Hatır borçlusu da bu tutarı vade geldiğinde hatır senedinin hamili kim ise ona öder.

B. Tedavül Gayesi Olmayan Hatır Senetleri

Tedavül gayesi olmayan hatır senetleri, hatır alacaklısının bilançosunda alacak olarak gösterilir. Böylelikle hatır alacaklısının mali durumu iyi görünür⁸. Banka, mali durumu iyi görünen hatır alacaklısına onun bu durumuna güvenerek kredi sağlar. Hatır alacaklısı, hatır senedini tedavüle koymayacağını ve senet bedelini hatır borçlusundan talep etmeyeceğini taahhüt etmiştir⁹.

C. Hatır Senetlerinde Tedavül Gayesinin Önemi

Türk Ticaret Hukuku öğretisi, hatır senetlerinin hukuki niteliğini değerlendirirken “*tedavül gayesi olan*” hatır senetleri ve “*tedavül gayesi olmayan*” hatır senetleri şeklinde sınıflandırarak açıklamıştır. Buna göre, tedavül gayesi olan hatır senetleri muvazaalı değildir¹⁰. Bu görüşü savunan yazarların bir kısmı ise söz konusu senetlerin inançlı işlem olduğunu savunmaktadır¹¹. Öğreti, bu senetlerde muvazaanın olmadığını; “*hatır alacaklısının senetteki hakkı devir bakımından tasarruf yetkisine sahip olması*

⁸ Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 280; Gürbüz, **a.g.m.**, s. 327; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 118.

⁹ Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 161.

¹⁰ Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 278; Domaniç, **a.g.e.**, s. 12; Tekil, **a.g.e.**, s. 155; Sengir, **a.g.m.**, s. 2; Gürbüz, **a.g.m.**, s. 328; İnan, **Hatır Senetleri**, s. 115-117; Helvacı, **Defiler**, s. 693; Türk, **a.g.m.**, s. 373; Atamulu, **a.g.e.**, s. 49; Adıgüzel, **a.g.m.**, s. 138; Sönmez, **a.g.e.**, s. 79; Deryal, **a.g.m.**, s. 655; Karıksız, **a.g.e.**, s. 78-79, 81; Erdem, Şahin, **a.g.m.**, s. 48-49.

¹¹ İnan, **Hatır Senetleri**, s. 115-117; Tekil, **a.g.e.**, s. 155; Türk, **a.g.m.**, s. 373; Atamulu, **a.g.e.**, s. 49; Adıgüzel, **a.g.m.**, s. 138; Sönmez, **a.g.e.**, s. 79; Karıksız, **a.g.e.**, s. 81; Erdem, Şahin, **a.g.m.**, s. 48-49.

*her iki tarafın da iradelerine uygun olması*¹², *“görünüştaki işlemlerin hükümsüzlüğü hakkında bir anlaşmanın olmaması”*¹³ ve *“hatır anlaşmasıyla yanların daha başlangıçta senedin başkasına devredileceğini kabul etmeleri”*¹⁴ gerekçelerine dayandırmaktadır.

Türk Ticaret Hukuku öğretisi, tedavül gayesi olmayan hatır senetlerinin ise muvazaalı olduğunu savunmaktadır. Öğreti bu görüşünü; *“hatır anlaşması ile senedin tanzim ve teslim muamelesi arasında bir zıtlığın olması”*¹⁵ ve *“muvazaa yolu ile ve hatır için senedi vermeye rıza göstermesi”*¹⁶ gerekçelerine dayandırmaktadır.

Türk Ticaret Hukuku öğretisinin hatır senetlerinin hukuki niteliğinde esas aldığı ilişki tedavül şartlarının düzenlendiği kambiyo sözleşmesidir. Fakat muvazaa, yalnızca bu ilişki bakımından değerlendirilmemelidir. Yalnızca temel borç ilişkisi muvazaalı olabileceği gibi, her ikisi de muvazaalı olabilir. Örneğin taraflar, senedin tedavül kabiliyeti olmasına rağmen tedavüle sokulmaması yönünde anlaşmış olabilir. Bu durumda hatır senedinin hem temel borç ilişkisi hem de kambiyo sözleşmesi muvazaalıdır.

D. Üçüncü Kişilere Etkisi

¹² İnan, bu savunmasının ardından hatır anlaşması ile dolaşım sözleşmesi arasında *“bir zıtlık değil sadece bir aykırılık olduğunu”* ifade etmiştir. İnan, **Hatır Senetleri**, s. 115.

¹³ Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 278. Bununla birlikte yazarlar, dolaşım sözleşmesinin ahlaka aykırı olduğu durumlara karşılıklı düzenlenen hatır senetleri olan kar topu bonolarını örnek vermiştir. Bkz. Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 98. Aynı yönde bkz. Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 99. Kar topu bonoları veya çapraz bonolar için ayrıca bkz. Birinci Bölüm, IV, F, 2.

¹⁴ Gürbüz, **a.g.m.**, s. 328.

¹⁵ İnan, **Hatır Senetleri**, s. 117; Gürbüz, **a.g.m.**, s. 328.

¹⁶ Sengir, **a.g.m.**, s. 2.

Yukarıdaki açıklamalarımız doğrultusunda tedavül gayesi olan hatır senetlerinin temel borç ilişkisi muvazaalı olsa bile, kambiyo sözleşmesi geçerli olarak kurulmuştur. Gerçekten de tarafların, senedin tedavül edilebilmesi yönünde gerçek ve ortak iradeleri söz konusudur. Nitekim yukarıda açıkladığımız üzere kambiyo senetlerinde kambiyo ilişkisi, temel borç ilişkisinin geçersizliğinden etkilenmez. Bu nedenle senetler, geçerlidir.

Tedavül gayesi olmayan hatır senetlerinin ise hem temel borç ilişkisi hem de kambiyo sözleşmesi muvazaalıdır. Bu durum senedin hükümsüzlüğüne yol açar¹⁷. Ancak bu senetler de üçüncü kişiler nezdinde geçerlidir. Zira senetteki diğer taahhütler bu geçersizlikten etkilenmez (TTK m. 677)¹⁸. İmzaların bağımsızlığı ilkesi çerçevesinde senedin geçersizliğinden üçüncü kişiler etkilemeyecek, kambiyo senedi ayakta kalacaktır.

Netice olarak iki durumda da hatır senetleri, üçüncü kişiler nezdinde geçerli bir senet olarak görünecektir. Fakat bu durum hatır borçlusunun hatır alacaklısına veya üçüncü kişilere karşı ileri sürebileceği defilere kural olarak bir engel teşkil etmeyecektir. Bu kuralın istisnası ise ileride¹⁹ incelenecektir.

II. Defiler

Defi, borçlunun özel bir hukuki gerekçeye dayanarak ifadan kaçınmasına imkân veren savunmadır²⁰. Borçlar Hukukunda defi dışında

¹⁷ Bkz. Üçüncü Bölüm, III, B, 2.

¹⁸ Bkz. Birinci Bölüm, IV, C.

¹⁹ Bkz. Üçüncü Bölüm, V, E.

²⁰ Numan Sabit Sönmez, **Kambiyo Senetlerinde Şahsi Defiler**, İstanbul, On İki Levha, 2019, s. 32; Kürşat Göktürk, **Kambiyo Senetlerinde Şahsi Defiler**, Ankara, Adalet, 2022, s. 19; İmregün, **a.g.e.**, s. 20; Domaniç, **a.g.e.**, s. 147; Öztan, **a.g.e.**, s. 45; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 87; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 87; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 71; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer,

savunma olarak itiraz imkânı da bulunur. İtiraz ise bir borcun doğumuna, sona ermesine veya sınırlanmasına yol açan olguların ileri sürülmesidir²¹. Bu iki kavram birbirinden farklı olsa da Ticaret Hukukunda defi kavramı, itirazı da kapsar²². Bu başlık altında hatır senedini devralan üçüncü kişiye karşı borçlunun ileri sürebileceği savunmalar incelenecektir.

A. Defilerin İleri Sürülmesi

Defilerin kimler tarafından, kimlere, nasıl veya ne zaman ileri sürülebileceği senedin yarattığı hukuki görünüşe güvenin korunup korunmamasına göre değişir²³. Yaratılan hukuki görünüşe güvenin korunması gerekiyorsa defi, kısıtlı olarak ileri sürülebilir (nispi etkilidir)²⁴.

Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 25; Yılmaz, **Defiler**, s. 129; von Tuhr, **a.g.e.**, s. 27; Tunçomağ, **a.g.e.**, s. 52; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 17; Eren, **a.g.e.**, s. 72; Nomer, **a.g.e.**, s. 28; Gümüş, **a.g.e.**, s. 83; Furrer, Müller-Chen, Çetiner, **a.g.e.**, s. 30; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, 109.

²¹ Domaniç, **a.g.e.**, s. 148; İmregün, **a.g.e.**, 20; Öztan, **a.g.e.**, s. 45; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 87; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 71-72; Helvacı, **Defiler**, s. 652-653; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 88; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 25; Bilgili, Demirkapı, **a.g.e.**, s. 23; Yılmaz, **Defiler**, s. 129; Sönmez, **a.g.e.**, s. 32; Göktürk, **a.g.e.**, s. 19; von Tuhr, **a.g.e.**, s. 28; Tunçomağ, **a.g.e.**, s. 54; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 17; Eren, **a.g.e.**, s. 73; Nomer, **a.g.e.**, s. 28-29; Furrer, Müller-Chen, Çetiner, **a.g.e.**, s. 30; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 110.

²² Saibe Oktay, “Poliçede Defiler”, **Prof. Dr. Ernest E. Hirsch’in Hatırasına Armağan**, Ankara, Olgaç Matbaası, 1986, s. 341; Domaniç, **a.g.e.**, s. 149-150; İmregün, **a.g.e.**, s. 20; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 94; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 160; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 66; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 88; Helvacı, **Defiler**, s. 654; Çamoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 25; Öztan, **a.g.e.**, s. 45; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 87; Bilgili, Demirkapı, **a.g.e.**, s. 23; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 72; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 25; Yılmaz, **Defiler**, s. 137; Sönmez, **a.g.e.**, s. 31; Göktürk, **a.g.e.**, s. 24.

²³ Domaniç, **a.g.e.**, s. 160; İmregün, **a.g.e.**, s. 23; Helvacı, **Defiler**, s. 648; Oktay, **a.g.m.**, s. 340. Geçersizlik defileri yönünden ayrıca bkz. Oktay, **a.g.m.**, s. 357; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 73; Öztan, **a.g.e.**, s. 47; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 29; Yılmaz, **Defiler**, s. 394-395; Türk, **a.g.m.**, s. 340-341.

²⁴ Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 63.

Fakat bu görünüşün korunması, definin kaynağı olan sakatlık karşısında hafif kalıyorsa bu defî, herkese karşı ileri sürülebilmelidir (mutlak etkilidir)²⁵.

1. Nama Yazılı Senetlerde

Nama yazılı senetler, alacağın devrine ilişkin hükümlere göre devredilir. Bu nedenle borçlu, senedi “*devredene karşı sahip olduğu savunmaları, devralana karşı da ileri sürebilir*” (TTK m. 647/f. 2 atfıyla TBK m. 188/f. 1)²⁶. Ancak bu kuralın istisnası mevcuttur. Bunlardan biri olan TMK m. 927’ye göre nama yazılı senet niteliğindeki ipotekli borç senedi ve irat senedinin borçlusu “*yalnız tescilden veya senetten doğan defileri ve istemde bulunan alacaklıya karşı sahip olduğu kişisel defileri ileri sürebilir.*”²⁷ Bir diğeri ise TBK m. 183/f. 2’dir²⁸.

2. Emre Yazılı Senetlerde

Emre yazılı senetler, ciro ve zilyetliğin devri yoluyla devredilir. Nama yazılı senetlerden farklı olarak ciro ile devir sonucunda temel ilişkiden kaynaklanan bir halefiyet doğmaz, yalnızca kambyo ilişkisi devredilir. Bu nedenle şahsi defiler bu senetleri devralan kimseye karşı kural olarak ileri sürülemez (TTK m. 825/f. 1). Fakat bu kuralın istisnası mevcuttur. Buna göre hamil, senedi devralırken bilerek borçlunun zararına hareket etmişse şahsi defiler bu cirantaya karşı da ileri sürülebilir (TTK m. 825/f. 2)²⁹.

²⁵ Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 63. Öğretide bu defilere “isnat defileri” de denmektedir. Bkz. Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 95; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 98 vd.

²⁶ Emre ve hamiline yazılı senetler ile karşılaştırması için bkz.

²⁷ Helvacı, **Defiler**, s. 649.

²⁸ Bkz. İkinci Bölüm, II, C.

²⁹ Bile bile borçlu zararına hareket kavramı için bkz. Üçüncü Bölüm, III, C.

3. Hamiline Yazılı Senetlerde

Hamiline yazılı senetler, yalnızca zilyetliğin devri yoluyla devredilebilir. Bu nedenle şahsi defiler bu senetleri devralan kimseye karşı kural olarak ileri sürülemez (TTK m. 659). Hamiline yazılı senetlerde şahsi defilerin ileri sürülme şartları ile emre yazılı senetlerdeki şartlar birbiriyle genel itibariyle örtüşmektedir³⁰. Ancak ikisi arasında farklılıklar da vardır³¹. Bunlardan birincisi, hamiline yazılı “*senedin, borçlunun rızası olmaksızın tedavüle çıkarıldığı yolunda bir def'i ileri sürülemez*” (TTK m. 659/f. 3). İkincisi ise “*borçlu hamile yazılı faiz kuponlarından doğan alacağa karşı ana paranın ödendiği def'inde bulunamaz.*” (TTK m. 660/f. 1)³².

B. Defi Türleri

Defiler, etkisi yönünden mutlak ve nispi; doğum kaynağına göre senetten anlaşılan defiler, geçersizlik defileri ve şahsi defiler olmak üzere sınıflandırılır³³. Çalışmamızda doğum kaynağına göre yapılan tasnif benimsenmiştir.

³⁰ Helvacı, **Defiler**, s. 656.

³¹ Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 108; Öztan, **a.g.e.**, s. 49-50; Oktay, **a.g.m.**, 341; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 82; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 88; Yılmaz, **Defiler**, s. 235-236; Göktürk, **a.g.e.**, s. 63.

³² Detaylı bilgi için bkz. Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 109; Öztan, **a.g.e.**, s. 50; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 82, Yılmaz, **Defiler**, s. 239; Sönmez, **a.g.e.**, s. 47 vd.

³³ Mehmet Şirin Erdoğan, “Kambiyo Senetlerinde İyiniyetli Hamilin Korunması”, **TBB Dergisi**, S. 2, 1999, s. 382; İmregün, **a.g.e.**, s. 20-21; Domaniç, **a.g.e.**, s. 150; Öztan, **a.g.e.**, s. 45-46; Çamoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 25-26; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 160-161; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 72; Helvacı, **Defiler**, s. 652-653; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 26; Sönmez, **a.g.e.**, s. 31-32; Göktürk, **a.g.e.**, s. 63. Farklı sınıflandırmalar için bkz. Helvacı, **Defiler**, s. 659-663; Oktay, **a.g.m.**, s. 346 vd.; Sönmez, **a.g.e.**, s. 40-43; Yılmaz, **Defiler**, s. 314-324.

1. Senetten Anlaşılan Defiler

Bir definin varlığı senedin ön veya arka yüzüne ya da alonjuna bakılarak anlaşılabilir³⁴. Senetten anlaşılan defiler herkes tarafından herkese karşı ileri sürülebilir (mutlaktır)³⁵. Ancak bazı hallerde bu türdeki defiler yalnızca definin kaynağı olan senet metnindeki kaydı koyan borçlu tarafından ileri sürülebilir³⁶. Bu hallere cirantanın koyduğu sorumsuzluk kaydı (TTK m. 685/f. 1) ve ciro yasağı kaydı (TTK m. 685/f. 2) örnek verilebilir³⁷.

Senetten anlaşılan defilere; senedin şekli unsurlarının bulunmaması (TTK m. 671, 672, 776, 777, 780, 781, ÇekK m. 2/f. 7, 2/f. 9), senedin vadesinin gelmemiş olması (TTK m. 646/f. 2) ve kanunen emre yazılı senetlerde menfi emre kaydının bulunması (TTK m. 681/f. 2) örnek verilebilir³⁸.

³⁴ TTK m. 825/f. 1’de bu tür defiler “*senet metninden anlaşılan*” defiler olarak ifade edilse de senedin arka yüzü veya alonjuna bakılarak da anlaşılan defilerin bu kapsamda olduğu öğretide haklı olarak ifade edilmektedir. Bkz. Domaniç, **a.g.e.**, s. 152; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 99; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, 72; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 94; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 73; Helvacı, **Defiler**, s. 667; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 89; Yılmaz, **Defiler**, s. 351; Göktürk, **a.g.e.**, s. 64.

³⁵ İmregün, **a.g.e.**, s. 21; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 99; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 94; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, 72; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 73; Öztan, **a.g.e.**, s. 46; Erdoğan, **İyiniyetli Hamil**, s. 383; Helvacı, **Defiler**, s. 657, 661; Oktay, **a.g.m.**, s. 356; Çamoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 26; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 89; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 26; Yılmaz, **Defiler**, s. 352; Göktürk, **a.g.e.**, s. 66.

³⁶ Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 72; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 95; Helvacı, **Defiler**, s. 661; Çamoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 26; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 89.

³⁷ Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 72; Oktay, **a.g.m.**, s. 345; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 95; Helvacı, **Defiler**, s. 661, 668-669; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 89.

³⁸ Domaniç, **a.g.e.**, s. 152-153; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 99-101; Çamoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 26; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 94-95; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 73-75; Helvacı, **Defiler**, s. 661, 667-668; Oktay, **a.g.m.**, s. 345; Öztan, **a.g.e.**, s. 46; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 90-92; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 27; Bilgili, Demirkapı, **a.g.e.**, s. 27; Yılmaz, **Defiler**, s. 351; Göktürk, **a.g.e.**, s. 65-66.

2. Borçlunun Taahhüdünün Geçersizliğine İlişkin Defiler

Borçlunun taahhüdünün geçersizliğine ilişkin defiler, geçersizlik defileri olarak anılmaktadır. Ancak bu defiler senedin şekli unsurlarına ilişkin değildir³⁹. Borçlunun taahhüdü; ehliyetsizlik, sahtelik veya yetkisizlik ile sakatsa bu durumlarda senet kesin hükümsüz iken borçlunun irade beyanının sakatlığı sonucunda ise senet iptal edilebilir⁴⁰. Kambiyo sözleşmesinin herhangi bir nedenle geçersizliği de bir geçersizlik defi olarak ileri sürülebilir⁴¹. Tüm geçersizlik defileri, kural olarak yalnızca taahhüdü geçersizliğe uğrayan borçlu tarafından herkese karşı ileri sürülebilir (mutlaktır)⁴².

Kambiyo senedinin muvazaalı olması durumunda muvazaanın hangi türde bir defi olarak ileri sürülebileceği öğretide tartışmalıdır. Bir görüşe göre bu defi nispi etkili bir geçersizlik defidir⁴³. Diğer görüşe göre bu defi temel

³⁹ TTK m. 659/f. 1 ve m. 825/f. 1'de yer alan "... senedin geçersizliğine ilişkin ... defileri ileri sürebilir." ifadesi, aksinin anlaşılmasına sebebiyet verebilmektedir. Bkz. Arslan, **a.g.m.**, s. 17; İmregün, **a.g.e.**, s. 22; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 94; Öztan, **a.g.e.**, s. 46; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 95; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 27; Yılmaz, **Defiler**, s. 329-331, 393; Göktürk, **a.g.e.**, s. 67-68;

⁴⁰ Erdoğan, **İyiniyetli Hamil**, s. 385; Helvacı, **Defiler**, s. 661, 670-680; Oktay, **a.g.m.**, s. 357-359; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 74; Çamoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 27; Öztan, **a.g.e.**, s. 46-47; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 93-95; Göktürk, **a.g.e.**, s. 69-70; Arslan, **a.g.m.**, s. 18-22; Türk, **a.g.m.**, s. 342-347. İrade sakatlığı bakımından öğretideki tartışmalar için bkz. Helvacı, **Defiler**, s. 686; Türk, **a.g.m.**, s. 350-351.

⁴¹ Çamoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 28.

⁴² İmregün, **a.g.e.**, s. 23; Domaniç, **a.g.e.**, s. 153-154; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 73; Helvacı, **Defiler**, s. 668; Çamoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 27; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 97; Yılmaz, **Defiler**, s. 393; Sönmez, **a.g.e.**, s. 35. Tahrifata ilişkin istisna için bkz. Helvacı, **Defiler**, s. 661-662, 680.

⁴³ İnan, **Hatır Senetleri**, s. 138; Domaniç, **a.g.e.**, s. 157; Helvacı, **Defiler**, s. 662-663, 688; Erdem, Şahin, **a.g.m.**, s. 51-52.

borç ilişkisinden kaynaklanan nispi etkili bir şahsi defidir⁴⁴. Biz, birinci görüşe katılmaktayız. Buna karşılık iki görüş de bu definin nispi etkili olduğunu savunduğundan, tartışmanın üçüncü kişiler bakımından bir önemi bulunmamaktadır. Yani senedin muvazaalı olduğu, hatır borçlusunu tarafından hukuki ilişkisinin karşı tarafına (hatır alacaklısına) karşı ileri sürülebilir. Ancak TBK m. 19/f. 2'ye göre iyiniyetli üçüncü kişilere karşı muvazaa defii ileri sürülemez⁴⁵.

3. Şahsi Defiler

Şahsi defiler, borçlunun hâmillerden biri veya senedi düzenleyen kişilerden “*alacaklı her kim ise ona karşı şahsen sahip olduğu*” (TTK m. 659) veya “*doğrudan doğruya varolan ilişkilere dayanan*” defileri ifade eder (TTK m. 687/f. 1, m. 825/f. 2). Bu defiler kural olarak bu ilişkisinin tarafı olmayan hâmile karşı ileri sürülemez. Ancak bu kuralın istisnaları mevcuttur. Şahsi defiler; temel borç ilişkisinden, özel bir anlaşmadan veya bağımsız bir hukuki ilişkiden kaynaklanabilir⁴⁶.

a. Temel Borç İlişkisinden Kaynaklanan Şahsi Defiler

Kambiyo senetlerindeki temel borç ilişkisinden kaynaklanan bir sebeple borçlu lehine defiler söz konusu olabilir⁴⁷. Bu defiler ileri

⁴⁴ Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 115; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 32; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 104.

⁴⁵ Deryal, **a.g.m.**, s. 655; Helvacı, **Defiler**, s. 693-694; Yılmaz, **Defiler**, s. 476; Sönmez, **a.g.e.**, s. 80; Erdem, Şahin, **a.g.m.**, s. 51. TBK m. 19/f. 2 için bkz. İkinci Bölüm, III, C.

⁴⁶ Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 169-170; Helvacı, **Defiler**, s. 663, 690; Oktay, **a.g.m.**, s. 361; Öztan, **a.g.e.**, s. 47; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 76; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 32; Bilgili, Demirkapı, **a.g.e.**, s. 28; Yılmaz, **Defiler**, s. 437, 458; Sönmez, **a.g.e.**, s. 49; Göktürk, **a.g.e.**, s. 78.

⁴⁷ Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 170; Sönmez, **a.g.e.** 51.

sürüldüğünde temel borç ilişkisinin sakatlığı nedeniyle temel alacak, sebepsiz zenginleşme hükümlerine tabi olur⁴⁸. Örneğin, adi yazılı olarak düzenlenen bir taşınmaz satışı sözleşmesinde kararlaştırılan taşınmaz bedelinin ödenmesine dair bir bono tanzim edilir. Taşınmaz satışı sözleşmesi, resmi şekil şartını sağlamadığından kesin hükümsüzdür (TBK m. 27, m. 237/f. 1).

Tanzim edilen bono, üçüncü bir kişiye ciro edildiğinde düzenleyen (borçlu), temel borç ilişkisinin şekle aykırılığından kaynaklanan şahsi defiyi üçüncü kişiye karşı kural olarak ileri süremez. Zira bono kural olarak emre yazılı senettir. Fakat üçüncü kişi bilerek borçlu zararına hareket etmişse bu defi ona karşı ileri sürülebilir. Bono nama yazılı olarak tanzim edilmişse borçlu, bu şahsi defiyi üçüncü kişiye karşı ileri sürebilir.

b. Özel Bir Anlaşmadan Kaynaklanan Şahsi Defiler

Taraflar, temel borç ilişkisi veya kambiyo ilişkisini düzenleyen özel bir sözleşme yapabilir. Özel bir anlaşmadan kaynaklanan şahsi defiler sınırlı sayıda değildir⁴⁹. Çalışma kapsamı bakımından bu başlık altında hatırlı defi ve bedelsizlik defi açıklanacaktır.

i. Bedelsizlik Defi

Kambiyo senetlerinde bir bedel kaydı yer alabilir⁵⁰. Bu durum soyut nitelikte olan kambiyo senedinin geçerliliğini etkilemez⁵¹. Zira bu kayıt temel

⁴⁸ Kendigelen, Kırcı, **a.g.e.**, s. 115; Sönmez, **a.g.e.**, s. 51.

⁴⁹ Öztan, **a.g.e.**, s. 47; Yılmaz, **Defiler**, s. 458.

⁵⁰ Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 279; Erdem, Şahin, **a.g.m.**, s. 58; Demir Yeşilbağ, **a.g.m.**, s. 205.

⁵¹ Gülşah Yılmaz, “Yargıtay Kararları Işığında Bononun Ta’lilı”, **ABD**, C. 78, S. 4, Ankara, 2020, s. 11; Öztan, **a.g.e.**, s. 214. Aynı yönde bkz.: YHGK, T: 10.06.2015, E: 2013/2402, K: 2015/1532: “... ‘bedel kaydı’ kambiyo senedinin ihtiyari kayıtlarındandır. Bu kayıt keşidecinin (borçlunun), senedin lehdarından (alacaklıdan) karşı edayı aldığı ispatı yarar.

borç ilişkisini göstermemektedir⁵². Fakat kambiyo senedinde bir bedel kaydı varsa bu bedel karine olarak geçerlidir. Bedel kaydının aksini iddia eden, bu iddiasını yazılı delille ispat etmekle yükümlüdür⁵³.

Bedelsizlik, kambiyo senedinin temel borç ilişkisine ait temel alacağın herhangi bir sebeple hiç doğmamış olması veya ortadan kalkmasıdır⁵⁴. Temel alacağı olmayan kambiyo senetlerine bedelsiz senet denir. Bedelsiz senetler, senedin geçerliliğini etkilemez⁵⁵. Zira kambiyo senedinin temel borç ilişkisi ve kambiyo ilişkisi geçerlidir.

Bedelsiz senetler kendiliğinden bedelsiz olan ile tarafların bedelsiz hale getirdiği bedelsiz senetler olmak üzere ikiye ayrılır⁵⁶. Kendiliğinden bedelsiz olan senetlerin temel alacağı, temel borç ilişkisi kurulduğu anda dahi bulunmamaktadır. Buna örnek olarak açık bonoyu düzenleyen lehtarla anlaşmasına aykırı olarak doldurması verilebilir⁵⁷.

Aslında kambiyo senetleri hukuku yönünden bu kayıtların bir anlamı ve önemi yoktur. Çünkü, kambiyo senedinin düzenlenmesiyle, soyut bir borç ilişkisi yaratılmaktadır. Bu nedenle de karşı edimin elde edilip, edilmediğinin önemi de bulunmamaktadır. Temel borç ilişkisinin bir sözcükle senede yansıtılması şeklinde ortaya çıkan bedel kaydının varlığı ya da yokluğu senedin bono niteliğini etkilemez. ...” (Çevrimiçi) www.lexpera.com.tr, 27.11.2024.

⁵² Yılmaz, **Bononun Ta'lili**, s. 11.

⁵³ Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 280.

⁵⁴ İnan, **Hatır Senetleri**, s. 18-19, 26, 61; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 160; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 114; Helvacı, **Defiler**, s. 691; Çamoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 29; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 10; Demir Yeşilbağ, **a.g.m.**, s. 177; Sönmez, **a.g.e.**, s. 53. Aynı yönde bkz. YHGK, T: 08.02.2022, E: 2021/19-659, K: 2022/82 (Çevrimiçi) www.lexpera.com.tr, 20.02.2024. Karş. Yargıtay 6. HD, T: 02.03.2015, E: 2014/6805, K: 2015/2045 (Çevrimiçi) www.kazanci.com.tr, 26.02.2024.

⁵⁵ Helvacı, **Defiler**, s. 691.

⁵⁶ Gürbüz, **a.g.m.**, s. 324; İnan, **Hatır Senetleri**, s. 30; Demir Yeşilbağ, **a.g.m.**, s. 179; Arslan, **a.g.m.**, s. 23.

⁵⁷ İnan, **Hatır Senetleri**, s. 31. Benzer yönde bkz. Yargıtay 11. HD, T: 09.02.2023, E: 2023/5674, K: 2023/735; Yargıtay 19. HD, T: 04.04.2019, E: 2019/3900, K: 2019/2295 (Çevrimiçi) www.lexpera.com.tr, 22.11.2024.

Tarafların bedelsiz hale getirdiği senetlerin ise temel alacağı, temel borç ilişkisi kurulurken mevcut olmakla birlikte, sonradan ortadan kalkmıştır. Temel alacağın ifa edilmemesi nedeniyle alacaklı tarafından olumlu zararın tazmini veya sözleşmeden dönerek olumsuz zararın tazmini seçimlik haklarından birinin (TBK m. 125) seçilmesi durumunda senedin sonradan bedelsiz hale gelmesi buna örnek olarak verilebilir⁵⁸. Temel alacağın taraflarca ortadan kaldırılması, alacaklının veya borçlunun menfaatine olabilir⁵⁹.

Çalışma konumuzu oluşturan hatır senetleri, bedelsiz senetlerdir⁶⁰. Ancak hatır senetlerinin kendiliğinden mi yoksa tarafların anlaşmasıyla mı bedelsiz olduğu öğretide tartışmalıdır. Bir görüşe göre hatır senetleri kendiliğinden bedelsiz senetlerdir⁶¹. Diğer görüşe göre hatır senetleri tarafların anlaşmasıyla bedelsiz olan senetlerdir⁶². Biz birinci görüşe katılmaktayız. Zira hatır senedinin temel borç ilişkisi, tarafların görünüşte yarattığı bir hukuki işlemdir. Bu işlem muvazaa nedeniyle kesin

⁵⁸ Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 76; İnan, **Hatır Senetleri**, s. 39-40. Aynı yönde bkz. YHGK, T: 20.12.2022, E: 2021/445, K: 2022/1773 (Çevrimiçi) www.lexpera.com.tr, 22.11.2024.

⁵⁹ Gürbüz, **a.g.m.**, s. 324; İnan, **Hatır Senetleri**, s. 48-50; Demir Yeşilbağ, **a.g.m.**, s. 179; Arslan, **a.g.m.**, s. 24.

⁶⁰ Gürbüz, **a.g.m.**, s. 324; Karayalçın, **a.g.e.**, s. 326; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 279-280; İmregün, **a.g.e.**, s. 109; İnan, **Hatır Senetleri**, s. 14, 50; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 117; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 127; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 32, 41; Adıgüzel, **a.g.m.**, s. 138; Demir Yeşilbağ, **a.g.m.**, s. 177. Sönmez, **a.g.e.**, s. 76; Erdem, Şahin, **a.g.m.**, s. 50, 54-55; Arslan, **a.g.m.**, s. 24.

⁶¹ Gürbüz, **a.g.m.**, s. 326; Sönmez, **a.g.e.**, s. 75.

⁶² İnan, **Hatır Senetleri**, s. 50; Demir Yeşilbağ, **a.g.m.**, s. 180; Arslan, **a.g.m.**, s. 24. Buna karşılık İnan, hatır senetlerinin temel alacağı doğurmaya elverişli bir temel borç ilişkisinin hiç olmadığını da ifade etmiştir. Bkz. İnan, **Hatır Senetleri**, s. 55. *Demir Yeşilbağ* ise bu görüşüne rağmen tedavül gayesi olmayan hatır senetlerinin kendiliğinden bedelsiz olduğunu da ifade etmiştir. Bkz. Demir Yeşilbağ, **a.g.m.**, s. 186.

hükümsüzdür. Bu nedenle hatır senedinde kararlaştırılan temel alacak da başlangıçtan itibaren doğmamıştır.

ii. Hatır Defi

Hatır defi özel bir anlaşmadan, yani hatır anlaşmasından kaynaklanan şahsi bir defidir⁶³. Bu defi ile hatır borçlusuna; hatır senedinde temel borç ilişkisinin bulunmadığını ve senette yazan bedelin kendisi tarafından ifa edilmeyeceği yönünde hatır alacaklısı ile hatır anlaşması akdettiklerini ileri sürmektedir⁶⁴.

Hatır alacaklısı, tedavül gayesi olan hatır senedini, hatır borçlusuna vadesinden önce ödeyemeyebilir. Bu durumda hatır borçlusuna, senet tutarını ödeme talep eden hamile ödemek zorunda kalabilir. Kural olarak ödeme talep eden hamile karşı senet borçlusuna, hatır defini ileri sürerek borcu ifadan kaçınamaz. Zira hatır defi, şahsi bir defidir. Ancak hamil bile bile hatır borçlusuna zararına hareket etmişse hatır borçlusuna, hatır defini bu hamile karşı da ileri sürebilir⁶⁵. Tedavül gayesi olmayan hatır senedinin ise tedavül edilmeyeceğinin kararlaştırılmasına rağmen senet, hatır alacaklısı tarafından tedavüle sokulmuş olabilir. Bu ihtimalde yine hatır borçlusuna, senedi devralan hamile karşı hatır defini ileri sürerek borcu ifadan kaçınabilir.

⁶³ Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 171; Karayalçın, **a.g.e.**, s. 31; Tekil, **a.g.e.**, s. 93; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 279; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 117; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 161; Çamoğlu, **Defiler**, s. 23; Helvacı, **Defiler**, s. 663; Erdem, Şahin, **a.g.m.**, s. 51; İmregün, **a.g.e.**, s. 23; İnan, **Hatır Senetleri**, s. 128; Oktay, **a.g.m.**, s. 345, 362; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 76; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 32; Yılmaz, **Defiler**, s. 458.

⁶⁴ Helvacı, **Defiler**, s. 693; Gürbüz, **a.g.m.**, s. 328; Erdem, Şahin, **a.g.m.**, s. 51.

⁶⁵ Bile bile borçlu zararına hareket eden hamile karşı dahi ileri sürülemeyeceği yönünde bkz. İnan, **Hatır Senetleri**, s. 136; Gürbüz, **a.g.m.**, s. 328; Helvacı, **Defiler**, s. 693.

Hatır borçlusu, hatır defi ile temel borç ilişkisinin yokluğunu savunmaktadır. Bedelsizlik defi ile ise temel borç ilişkisine ait temel alacağın ortadan kalktığını veya hiç var olmadığını savunmaktadır. Hatır defi ve bedelsizlik defi birbirinden farklı hukuki gerekçelere dayansa da hatır senetleri aynı zamanda bedelsiz olduğundan, hatır defi, bedelsizlik definin özel bir görünümüdür⁶⁶.

Hatır borçlusu, görünüşteki hukuki ilişkinin hükümsüzlüğünü ve gizlenen hatır anlaşmasının varlığını ileri sürmektedir. Bu nedenle hatır defi muvazaa definin de özel bir görünümüdür.

c. Bağımsız bir İlişkiden Kaynaklanan Şahsi Defiler

Temel borç ilişkisi veya kambiyo ilişkisi dışında, taraflar arasındaki başka bir ilişki nedeniyle bir şahsi defi doğabilir. Senet borçlusu, senet alacaklısından aralarındaki başka bir ilişki nedeniyle alacaklı olabilir. Bu durumda borçlu, şartları oluşmuşsa takası (TBK m. 139 vd.) ileri sürülerek ifadan kaçınabilir⁶⁷.

III. Hatır ve Bedelsizlik Defilerinin İleri Sürülmesinde Bile Bile Borçlu Zararına Hareket İstisnası

⁶⁶ Gürbüz, **a.g.m.**, s. 328; Demir Yeşilbağ, **a.g.m.**, s. 189; Erdem, Şahin, **a.g.m.**, s. 56. *Poroy/Tekinalp*, senedin hatır senedi, dolayısıyla bedelsiz bir senet olduğunun “*bedelsizlik*” yerine “*bedel kaydının aksinin iddia edilmesi*” şeklinde ifade edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bkz. Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 279.

⁶⁷ Domaniç, **a.g.e.**, s. 155; Karayalçın, **a.g.e.**, s. 26; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 118; Helvacı, **Defiler**, s. 663, 694; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 76; Çamoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 29; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 32; Bozkurt, **a.g.e.**, s. 104; Sönmez, **a.g.e.**, s. 91.

Şahsi defiler kural olarak yalnızca doğrudan doğruya borç ilişkisinin tarafına karşı ileri sürülebilir. Ancak bu kuralın istisnaları vardır⁶⁸. Bunlardan biri, yukarıda bahsettiğimiz üzere nama yazılı senetlerin alacağın devri hükümlerine göre devri sebebiyle borçlunun şahsi defileri de ileri sürebilmesidir. Bir diğer istisna, emre yazılı senetler bakımından uygulama alanı bulur. Buna göre hâmil, borçlunun bile bile zararına hareket etmişse şahsi defî bu hâmile karşı da ileri sürebilir (TTK m. 659/f. 2, m. 825/f. 2). Bu istisna kambiyo senetleri özelinde bono bakımından TTK m. 778/f. 1, b. (a) ve çek bakımından TTK m. 818/f. 1, b. (e) hükümleri atfıyla poliçeye ilişkin TTK m. 687/f. 1 hükmünde mevcuttur.

Hükümlerde yer verilen hâmilin bile bile borçlu zararına hareket etme fiili, 866 sayılı mülga Ticâret Kânununun Sûret-i Tatbîki Hakkında Kânun'da⁶⁹ devreden ile hâmil arasındaki bir “hileli itilaf (anlaşma)” şeklindeydi. Bu ifadenin ne anlama geldiği ise öğretilerde tartışmalıdır. Bir görüşe göre devreden ile hamilin kötü niyetli olması anlamına gelmektedir⁷⁰. Diğer görüşe göre ağır kusur veya kasıt anlamına gelmektedir⁷¹. Hatta bu görüş, yeni düzenleme ile hileli anlaşma ifadesinin yumuşatıldığını savunmaktadır⁷². Hileli anlaşma, 6762 sayılı mülga Ticaret Kanunu⁷³ ve ardından Türk Ticaret Kanunu'nda günümüzdeki şeklini almıştır.

⁶⁸ Çalışma kapsamı dışında kalan istisnalar için bkz. Bozkurt, **a.g.e.**, s. 108-110; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 233 vd.; Sönmez, **a.g.e.**, s. 100-116.

⁶⁹ RG. T. 20.06.1926, S. 403.

⁷⁰ Arslanlı, **a.g.e.**, s. 120.

⁷¹ İmregün, **a.g.e.**, s. 24.

⁷² İmregün, **a.g.e.**, s. 24. İki ifadenin aynı anlama geldiğine dair aksi yönde bkz. İnan, **Hatır Senetleri**, s. 136.

⁷³ RG. T. 09.07.1956, S. 9353.

Bile bile borçlu zararına hareket etmenin ne anlama geldiği öğretide tartışmalıdır. Bu tartışma, Alman Hukukunda ortaya çıkan hile teorisi (*Kollusionstheorie*) ve bilme teorisi (*Kenntnistheorie*) nezdinde şekillenmiştir⁷⁴. Senetten doğan defilerin üçüncü kişiye ileri sürülebilmesi için hile teorisi hatır alacaklısı ile üçüncü kişi arasında hileli anlaşmayı; bilme teorisi ise üçüncü kişinin senedin hatır senedi olduğunu bilmesini arar⁷⁵. Bilme teorisi zamanla, hatır borçlusunun zararına hareket etme kastının da aranması gerektiği yönünde bir gelişim göstermiştir⁷⁶.

Türk Hukukunda bir görüşe göre bile bile zararına hareket etme, kötü niyetli olma ile eş değerdir⁷⁷. Yargıtay'ın yakın tarihli kararları da bu görüşü desteklemektedir⁷⁸. Diğer görüşe göre bile bile borçlu zararına hareket etme, borçluyu mağdur etme kastı ile gerçekleşmektedir⁷⁹.

Kanaatimizce ikinci görüş daha isabetlidir. Hatır borçlusunun sahip olduğu defiler, kıymetli evrakın soyutluğuna rağmen ileri sürülebilen defilerdir. Soyut kıymetli evrakı devralan bir üçüncü kişinin, temel borç

⁷⁴ Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 119-121; Yılmaz, **Defiler**, s. 494; Adıgüzel, **a.g.m.**, s. 131.

⁷⁵ Yılmaz, **Defiler**, s. 494-495; Adıgüzel, **a.g.m.**, s. 131.

⁷⁶ Adıgüzel, **a.g.m.**, s. 131. Bu gelişmeyle hileli anlaşmanın da kapsama alındığı yönünde bkz. Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 122.

⁷⁷ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 105-107; Erdoğan, **İyiniyetli Hamil**, s. 390; *Türk*, iki kavramın aynı, en azından birbirine yakın olduğunu, ispat bakımından ikisi arasında bir farkın olmadığını savunmaktadır. Bkz. Türk, **a.g.m.**, s. 363.

⁷⁸ YHGK, T: 4.10.2018, E: 2017/98, K: 2018/1425; YHGK, T: 25.03.2015, E: 2013/2238, K: 2015/1062; Yargıtay 11. HD, T: 14.02.2024, E: 2022/4415, K: 2024/1077; Yargıtay 11. HD, T: 01.11.2023, E: 2023/3982, K: 2023/6371; Yargıtay 12. HD, T: 14.2.2017, E: 2016/10313, K: 2017/1945; Yargıtay 11. HD, T: 04.04.2016, E: 2015/8718, K: 2016/3627; Yargıtay 12. HD, T: 23.09.2013, E: 2013/20867, K: 2013/29631; Yargıtay 12. HD, T: 22.10.2013, E: 2013/20444, K: 2013/32901 (Çevrimiçi) www.lexpera.com.tr, 30.11.2024.

⁷⁹ Helvacı, **Defiler**, s. 682; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 121; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 76; Çamoğlu, **Defiler**, s. 21; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 34; Yılmaz, **Defiler**, s. 496; Demir Yeşilbaş, **a.g.m.**, s. 203.

ilişkisi veya temel alacaktan etkilenmeksizin hatır borçlusuna başvurabilmesi karşısında hatır borçlusu, defî imkanını kullanabilmelidir. Fakat hatır borçlusunun bu imkânı sınırsız olmamalıdır. Hukuki görünüşe güven ilkesi çerçevesinde yaratılan görünüşe duyulan güven de korunmalıdır⁸⁰.

Kanaatimizce üçüncü kişilerin bu senedin hatır senedi olduğunu bilmesi veya bilmesinin gerekmesi, defîlerin bu kişilere karşı ileri sürülebilmesi için yeterli değildir. Zira üçüncü kişi senedin hatır senedi olduğunu bilse bile, bu senedi devralırken senedin soyutluğuna güvenerek alacağını tahsil edeceği inancında olabilir. Fakat üçüncü kişi ayrıca bilerek borçlu zararına hareket etme kastıyla hareket etmişse artık korunmaya değer bir güven de söz konusu olamaz⁸¹. Ayrıca Türk Ticaret Kanunu, kötü niyetin sonuç doğuracağı hukuki durumları bazı hükümlerinde açıkça zikretmiştir. Kanun koyucu, bilinçli olarak kötü niyet dememiş, bile bile borçlu zararına hareket demiştir⁸².

Bile bile borçlu zararına hareket etme Yargıtay kararlarında hatır alacaklısı ile hamilin şirket ortağı⁸³, yakın akraba⁸⁴ veya evli olması⁸⁵,

⁸⁰ Yılmaz, **Defiler**, s. 496; Adıgüzel, **a.g.m.**, s. 132; Demir Yeşilbağ, **a.g.m.**, s. 199.

⁸¹ Yılmaz, **Defiler**, s. 496; Adıgüzel, **a.g.m.**, s. 132.

⁸² Demir Yeşilbağ, **a.g.e.**, s. 203. Açık polîçe bakımından borçlunun hamile karşı ileri sürebileceği definin iyiniyetli hamile karşı ileri sürülemez (TTK m. 680). *Helvacı* da “*bile bile borçlu zararına hareket*” ifadesi ile bu ifadenin yer aldığı TTK m. 687’den bir önceki hüküm olan m. 686’da “*kötü niyet veya ağır kusur*” ifadesinin kanun koyucu tarafından bilinçli olarak farklı kaleme alındığını savunmuştur. Bkz. *Helvacı*, **Defiler**, s. 682.

⁸³ Yargıtay 11. HD, T: 01.06.2015, E: 2015/2842, K: 2015/7369; Yargıtay 11. HD, T: 30.05.2013, E: 2011/7899, K: 2013/11295 (Çevrimiçi) www.lexpera.com.tr, 27.11.2024.

⁸⁴ Yargıtay 11. HD, T: 08.12.2021, E: 2021/1097, K: 2021/6941 (Çevrimiçi) www.lexpera.com.tr, 27.11.2024.

⁸⁵ YHGK, T: 04.10.2018, E: 2017/98, K: 2018/1425 (Çevrimiçi) www.lexpera.com.tr, 17.11.2024.

aralarında ticari ilişki olması⁸⁶ ve senedin arkasına “*çekler gelince senet iade edilecektir*” yazılmış olması⁸⁷ hamilin bile bile borçlu zararına hareket ettiğini ispat eden haller olarak kabul edilmiştir. Yargıtay kararlarında söz konusu ilişkilere işaret ederek hamilin “*bilebilecek konumda bulunduğunu*” tespit etmiştir. Ancak fikrimizce bu tespit, bile bile borçlu zararına hareket için yeterli değildir. Hatır alacaklısı veya hamilin hatır borçlusunu mağdur etme kastı ile de hareket etmesi gerekir.

Hamilin bile bile borçlu zararına hareket etmiş olması, senedin iktisabı esnasında aranır⁸⁸. Hamilin borçlunun bile bile zararına hareket ettiğini ispat yükü, borçlu üzerindedir⁸⁹. Borçlu, bu iddiasını her türlü delille ispat edebilir⁹⁰.

Öğretide tedavül gayesi olan hatır senetlerini devralan üçüncü kişilerin bile bile borçlu zararına hareket etmesinin mümkün olmadığı, bu nedenle hatır definin bu türdeki senetler bakımından ileri sürülemeyeceği savunulmaktadır⁹¹. Biz bu görüşe katılmıyoruz. Zira hatır borçlusu, hatır senedinin tedavül edileceğine onay vermiş olsa da bu senedin hatır

⁸⁶ bkz. YHGK, T: 08.02.2022, E: 2021/19-659, K: 2022/82 (Çevrimiçi) www.lexpera.com.tr, 14.12.2024; Yargıtay 14. HD, T: 18.07.2011, E: 2011/8995, K: 2011/9420 (Çevrimiçi) www.lexpera.com.tr, 28.11.2024.

⁸⁷ Yargıtay 11. HD, T: 20.03.2024, E: 2023/4756, K: 2024/2266 (Çevrimiçi) www.lexpera.com.tr, 17.11.2024.

⁸⁸ Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 123; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer, Hamamcıoğlu, **a.g.e.**, s. 34.

⁸⁹ Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 281; Helvacı, **Defiler**, s. 695; Bozer, Göle, **a.g.e.**, s. 71; Yılmaz, **Defiler**, s. 495; Türk, **a.g.m.**, s. 363.

⁹⁰ Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s. 76; Deryal, **a.g.m.**, s. 660; Türk, **a.g.m.**, s. 363. Aynı yönde bkz. YHGK, T: 05.03.2020, E: 2020/612, K: 2020/258 (Çevrimiçi) www.lexpera.com.tr, 23.11.2024.

⁹¹ İnan, **Hatır Senetleri**, s. 58-59; Deryal, **a.g.m.**, s. 655. *İnan*, hatır alacaklısının hatır senedini inançlı ciro ile bir arkadaşına devredip bu arkadaş aracılığıyla senedin tahsilini amaçladığı durumda, bu görüşüne bir istisna getirerek, hatır borçlusunun hatır definin ileri sürebileceğini ifade etmiştir. Bkz. İnan, **Hatır Senetleri**, s. 136-137.

alacaklısının mali durumuna destek olmak dışındaki bir amaçla, sınırsız bir şekilde kullanılabileceğine onay vermesi beklenemez.

SONUÇ

Çalışmamız kapsamında vardığımız sonuçlar şu şekilde sıralanabilir:

1. Hatır senetleri, soyut borç tanımasıdır. Zira borcun sebebi olan bir temel borç ilişkisi yoktur. Fakat bu durum hatır senetlerinde hukuki sebebin olmadığı anlamına gelmemektedir. Hatır senetlerinin hukuki sebebi, hatır anlaşmasıdır.
2. Hatır anlaşması ile hatır borçlusu bir hatır senedini düzenleme ve hatır alacaklısına teslim etme; hatır alacaklısı ise hatır senedinden doğan alacağını hatır borçlusundan talep etmeme ve senet bedelini vadeye kadar hatır borçlusuna ödeme borcu altına girer.
3. Hatır anlaşması atipik bir sözleşmedir. Hatır anlaşmasının vekalet sözleşmesinin özelliklerini taşıdığı söylenebilir. Zira hatır borçlusu, bir vekalet sözleşmesinde olduğu gibi, hatır alacaklısının menfaatine olan bir borcu (senedi düzenleme ve teslim etme borcunu) üstlenmiştir (TBK m. 506/f. 2). Neticede hatır anlaşmasına vekalet sözleşmesine ilişkin hükümler niteliğine uygun düştüğü ölçüde uygulanacaktır (TBK m. 502/f. 3).
4. Bir borç senedi olarak düzenlenen hatır senedinden doğan bedel, alacağın (iradi) devri hükümlerine göre devredilir (TBK m. 183-194). Bu devri engelleyen birkaç durum söz konusu olabilir. Bunlardan biri devir yasağı sözleşmesidir. Bu sözleşme ile hatır senedinden doğan alacağın devri yasaklanabilir. Bu sözleşmeye rağmen alacak devredilirse devir işlemi kural olarak kesin hükümsüzdür. Ancak TBK m. 183/f. 2 uyarınca devir yasağı sözleşmesi içermeyen bir hatır senedine güvenerek alacağı devralmış olan üçüncü kişiye karşı devir yasağı sözleşmesi ileri sürülemez. Böyle bir durumda devir işlemi, üçüncü kişi bakımından geçerlidir.
5. Hatır senedinin tarafları, hatır senedindeki temel borç ilişkisinin bir hukuki sonuç doğurmayacağı yönünde anlaşır. Tarafların bu yönde kurdukları

- muvaaza sözleşmesi, hatır anlaşmasında yer alabilir veya taraflar ayrı bir sözleşme yapabilir. Tarafların hatır senedinden doğan hak ve yükümlülüklerini düzenleyen hatır anlaşması ile gizlenir. Bu nedenle hatır senetleri fikrimizce nitelikli muvazaalıdır. Muvazaa sonucunda görünen borç ilişkisi kesin hükümsüzken gizlenen hatır anlaşması, geçerlilik şartlarını taşıyorsa geçerlidir. Ancak TBK m. 19/f. 2 uyarınca, hatır senedine güvenerek senedi devralan üçüncü kişi bakımından devir işlemi geçerlidir.
6. Alacağın devrinde kanundan veya işin niteliğinden kaynaklanan bir engel söz konusu ise alacak muvazaalı olsa bile üçüncü kişi TBK m. 19/f. 2’den yararlanamaz. Hatır senedinden doğan alacak yönünden kanundan veya işin niteliğinden kaynaklanan bir engel olmadığına göre üçüncü kişi, TBK m. 19/f. 2’den yararlanabilir.
 7. Hem TBK m. 183/f. 2 hem de TBK m. 19/f. 2’de üçüncü kişinin “güveni” korunmuştur. Buradaki güven, hukuki görünüşe güven ilkesinden kaynaklanmaktadır. Üçüncü kişilerin hukuki görünüşe duydukları güven korunacaktır. TMK m. 1024, iyiniyetli olmayan (kötü niyetli) üçüncü kişiyi, “*bilen veya bilmesi gereken*” kişi olarak ifade etmiştir. Öğretide de bu ifadeden yola çıkılarak iyiniyet tanımlanmıştır. İyiniyetin varlığı için bilmeme ve bilmesi gerekmeme halleri birlikte aranır.
 8. Kambiyo senedi olarak düzenlenen hatır senetleri, Türk Ticaret Hukukunda tedavül gayesi olan ve olmayan olmak üzere ikiye ayrılarak incelenmiştir. Tedavül gayesi olan hatır senetleri, Türk Ticaret Hukuku öğretisine göre muvazaalı değildir. Zira hatır senedinin tedavül edilebilirliği tarafların kabulündedir.
 9. Tedavül gayesi olmayan hatır senetleri, Türk Ticaret Hukuku öğretisine göre muvazaalıdır. Zira taraflar senedin tedavül edilmeyeceği yönünde anlaşmıştır. Fakat senedin tedavül kabiliyeti vardır.

10. Türk Ticaret Hukuku öğretisi muvazaaya ilişkin görüşlerini, hatır senedinin tedavülü ile hatır anlaşması arasındaki zıtlık kapsamında gerekçelendirmiştir. Fakat muvazaa, yalnızca bu ilişki bakımından değerlendirilmemelidir. Yalnızca temel borç ilişkisi muvazaalı olabileceği gibi, her ikisi de muvazaalı olabilir.
11. Tedavül gayesi olan hatır senetlerinin temel borç ilişkisi muvazaalı olsa bile, kambiyo sözleşmesi geçerli olarak kurulmuştur. Kambiyo senetlerinde kambiyo ilişkisi, temel borç ilişkisinin geçersizliğinden etkilenmez. Bu nedenle senetler, geçerlidir. Tedavül gayesi olmayan hatır senetlerinin ise hem temel borç ilişkisi hem de kambiyo sözleşmesi muvazaalıdır. Bu durum senedin hükümsüzlüğüne yol açar. Ancak bu senetler de üçüncü kişiler nezdinde geçerlidir. Zira senetteki diğer taahhütler bu geçersizlikten etkilenmez (TTK m. 677). Netice olarak iki durumda da hatır senetleri, üçüncü kişiler bakımından geçerli bir senet olarak görünecektir. Fakat bu durum karşısında hatır borçlusunun ileri sürebileceği defiler söz konusu olabilecektir.
12. Hatır borçlusu, üçüncü kişiye karşı birer şahsi defî olan hatır defî ve bedelsizlik defini; nispi etkili bir geçersizlik defî olan muvazaa defini ileri sürebilir. Hatır defî, bedelsizlik ve muvazaa defilerinin özel birer görünümüdür. İki defîyi de içinde barındırır.
13. Şahsi defiler, emre ve hamiline yazılı senetlerde üçüncü kişilere karşı kural olarak ileri sürülemez. Ancak üçüncü kişi bile bile borçlu zararına hareket etmişse şahsi defî bu kişiye karşı ileri sürülebilir. Şahsi defiler, nama yazılı senetlerde üçüncü kişilere karşı kural olarak ileri sürülebilir. Ancak hatır defî bir muvazaa savunması olduğundan, TBK m. 19/f. 2 uyarınca iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez.

14. Şahsi defiler, bile bile borçlu zararına hareket eden üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilir. Bile bile borçlu zararına hareket, borçluyu mağdur etme kastıyla gerçekleşmelidir. Bu hareket kötü niyetten daha ağırdır. Başka bir deyişle üçüncü kişilerin bu senedin hatır senedi olduğunu bilmesi veya bilmesi gerekmesi, defilerin bu kişilere karşı ileri sürülebilmesi için yeterli değildir. Zira üçüncü kişi senedin hatır senedi olduğunu bilse bile, bu senedi devralırken senedin soyutluğuna güvenerek alacağını tahsil edeceği inancında olabilir.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, Burak : “Yargıtay Kararları Işığında Kambiyo Senetlerinde Bile Bile Borçlu Zararına Hareket”, **Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi**, C. 4, S. 2, Ankara, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Yayınları, 2018, s. 129-148.

Zevkliler, Aydın,

Gökyayla, K. Emre : **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, 19. bs., İstanbul, Vedat, 2019.

Akipek, Jale,

Akıntürk, Turgut,

Ateş, Derya : **Türk Medenî Hukuku: Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku**, C. 1, 17. bs., İstanbul, Beta, 2021.

Akkanat, Halil

: **Türk Medeni Hukukunda İyiniyetin Korunması**, İstanbul, Filiz, 2010.

- Aksoy, Nazım : “Elektronik Çek’e İlişkin Kanun Çalışmalarına Yönelik Türk Ticaret Kanunu (645, 756, 780, 1526) ile İcra İflas Kanunu’nun (167) İlgili Madde Hükümleri Açısından Güncel Bir Bakış”, **Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi**, C. 7, S. 2, 2021, s. 179-191.
- Akyol, Şener : **Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı**, 2. bs., İstanbul, Vedat, 2006.
- Antalya, O. Gökhan : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C. V, 1, 1, 2. bs., Ankara, Seçkin, 2019.
- Aral, Fahrettin : “Topyekün Temlik”, **AÜHFD**, C. 42, S. 1, 1992, s. 93-140.
- Arslan, İbrahim : “Kambiyo Senetlerinde Geçersizlik Def’ileri”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 16, S. 1, Konya, 2008, s. 11-28.
- Arslanlı, Halil : **Ticarî Senetler Dersleri**, 3. bs., Ankara, Üniversite Kitabevi, 1954.

Atakan, Murat Can : “Kıymetli Evrak Hukuku’nda Yeni Bir Öneri: Elektronik Çek. Alman Elektronik Kıymetli Evrak Kanunu Tasarısı (EWPG-E) Işığında Bir İnceleme”, **Yargıtay Dergisi**, C. 47, S. 2, 2021, s. 541-580.

Atalı, Murat,
Ermenek, İbrahim,
Erdoğan, Ersin : **Medenî Usûl Hukuku**, 5. bs., Ankara, Yetkin, 2022.

Atamulu, İsmail : **Türk Borçlar Hukukunda Muvazaa**, Ankara, Adalet, 2017.

Ayan, Mehmet,
Ayan, Nurşen : **Medenî Hukuka Giriş**, 13. bs., Ankara, Adalet, 2020.

Bahtiyar, Mehmet,
Taşdelen, Nihat
Biçer, Levent,
Hamamcıoğlu, Esra : **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul, Beta, 2022.

Bilgili, Fatih,

- Demirkapı, Ertan : **Kıymetli Evrak Hukuku**, 13. bs.,
Bursa, Dora, 2024.
- Bozer, Ali,
Göle, Celal : **Kıymetli Evrak Hukuku**, 11. bs.,
Ankara, BTHAE Yayınları, 2024.
- Bozkurt, Tamer : **Kıymetli Evrak Hukuku**, 3. bs.,
Ankara, Yetkin, 2022.
- Budak, Ali Cem,
Karaaslan, Varol : **Medenî Usul Hukuku**, 4. bs.,
Ankara, Adalet, 2020.
- Çağlayan Aksoy, Pınar : “Tedarik Zincirlerinde Kağıtsız
Ticaret Dönemine Doğru: Dijital
Dünyadaki Gelişmeler ve
Blokzincir Teknolojisi Elektronik
Ticaret Dokümanları Bakımından
Neler Getirecek?”, **BATİDER**, C.
39, S. 1, 2023, s. 75-81.
- Çamoğlu, Ersin : **Kıymetli Evrak Hukukunun
Temel İlkeleri**, 2. bs., İstanbul,
Vedat, 2023.
- “Kıymetli Evrak Hukuku”*

- Çamoğlu, Ersin : “Kambiyo Senetlerinde Borçlunun Defileri (Savunmaları)”, **BATİDER**, C. 35, S. 3, 2019, s. 5-35.
“*Defiler*”
- Demir Yeşilbağ, Aybüke : “Yargıtay Kararları Işığında Hatır Senetlerinde Bedelsizlik İddiası ve Bu İddianın İleri Sürülmesinde Öne Çıkan Sorunlar”, **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 27, S. 1, 2023, s. 173-216.
- Deryal, Yahya : “Karşılıklı Düzenlenen Hatır Çeklerinde Borçlu-Keşidecinin Teminat Çeki İddiasıyla Menfi Tespit (İptal) Davası Açması ve bir Örnek Olay İncelemesi”, **Prof. Dr. Hüseyin Hatemi’ye Armağan**, C. 1, İstanbul, Vedat, 2009, s. 653-662.
- Domaniç, Hayri : **Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması: TTK Şerhi-IV**, C. 4, İstanbul, Temel, 1990.
- Dural, Mustafa,

- Sarı, Suat : **Türk Özel Hukuku**, C. 1, 18. bs., İstanbul, Filiz, 2023.
- Edis, Seyfullah : “Türk Medenî Hukukunda İyiniyet (Sübjektif Hüsnüniyet)”, **Prof. Dr. Hüseyin Cahit Oğuzoğlu’na Armağan**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1972, s. 135-166.
- Engin, Baki İlkay : **Alacağı Temlik Edenin Garanti Sorumluluğu**, Ankara, Seçkin, 2002.
- Erbayraktar, Burcu : **Alacağın Devrinin Sözleşme ile Engellenmesi (Pactum de non cedendo)**, İstanbul, On İki Levha, 2021.
- Ercoşkun Şenol, H. Kübra : **Alacağı Devredenin Garanti Sorumluluğu**, Ankara, Adalet, 2021.
- Erdem, Fatih Buğra,
- Şahin, Furkan : “Güncel Yargıtay Kararları Çerçevesinde Hatır Senetleri: Hatır Def’i ve Bedel (Malen/Nakden) Kaydı”, **Tekirdağ Namık Kemal**

Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dergisi, C. 5, S. 1, 2024, s. 41-67.

Erdoğan, Mehmet Şirin : “Kambiyo Senetlerinde İyiniyetli Hamilin Korunması”, **TBB Dergisi**, S. 2, 1999, s. 364-394.

Eren, Fikret : **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, 11. bs., Ankara, Legem, 2023.

“Özel Hükümler”

Eren, Fikret : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 29. bs., İstanbul, Legem, 2024.

“Genel Hükümler”

Erman, Hasan : **Medenî Hukuk Dersleri**, 7. bs., İstanbul, Der, 2020.

Erten, Ali : “İyiniyetin Korunmadığı Hukukî Durumlar”, **Prof. Hüseyin Cahit Oğuzoğlu’na Armağan**, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1972, s. 179-212.

Esener, Turhan : **Türk Hususî Hukukunda Muvazaalı Muameleler**, Ankara, Fakülteler Matbaası, 1956.

Feyzioğlu, Feyzi N.,

Doğanay, Ümit,

Aybay, Aydın

: **Medenî Hukuk Dersleri**, C. 1, 2. bs., İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1973.

Feyzioğlu, Feyzi Necmeddin

: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C. 1, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1976.

“Cilt 1”

Feyzioğlu, Feyzi Necmeddin

: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C. 2, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1977.

“Cilt 2”

Furrer, Andreas,

Müller-Chen, Markus,

Çetiner, Bilgehan

: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 2. bs., İstanbul, On İki Levha, 2022.

- Gençcan, Ömer Uğur : “İyiniyetin Korunması”, **Yargıtay Dergisi**, C. 36, S. 3, 2010, s. 5-22.
- Göktürk, Kürşat : **Kambiyo Senetlerinde Şahsi Defiler**, Ankara, Adalet, 2022.
- Gümüş, Mustafa Alper : “Makbuz Verilmesi ve Borç Senedi İadesine Bağlanan Yasal Karineler (BK m.88)”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C. 17, S. 1-2, 2011, s. 351-375.
- “*Yasal Karineler*”
- Gümüş, Mustafa Alper : **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, C. 2, 2. bs., İstanbul, Vedat, 2012.
- “*Özel Hükümler Cilt 2*”
- Gümüş, Mustafa Alper : **Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri**, Ankara, Yetkin, 2021.
- “*Genel Hükümler*”
- Gümüş, Mustafa Alper : **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, C. 1, 3. bs., İstanbul, Vedat, 2013.
- “*Özel Hükümler Cilt 1*”

- Günnergök, Özcan : **Alacağın Devrinde Borçlunun Hukuki Durumu**, İstanbul, Vedat, 2014.
- Gürbüz, A. Hulûsi : “Ticari Senetlerde (Kambiyo Senetlerinde) Bedelsizlik Sorunu ve Tartışmalar”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu**, Ankara, BTHAE Yayınları, 1984, s. 323-351.
- Hatemi, Hüseyin : **Medeni Hukuk’a Giriş**, 10. bs., İstanbul, On İki Levha, 2021.
- Hatemi, Hüseyin,
- Gökyayla, K. Emre : **Borçlar Hukuku Genel Bölüm**, 5. bs., İstanbul, Filiz, 2021.
- Helvacı, İlhan : **Turkish Contract Law**, Springer, 2017.
- “Contract Law”
- Helvacı, İlhan : **Gerekçeli - Karşılaştırmalı - İçtihatlı - Notlu Yeni Türk Borçlar Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu’nun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında**

Kanun, İstanbul, On İki Levha,
2011.

“Yeni Türk Borçlar Kanunu”

Helvacı, Mehmet : “Kambiyo Senetlerinde Defiler”,
Prof. Dr. Hüseyin Ülgen’e
Armağan, C. 1, İstanbul, Vedat,
2007, s. 647-703.

“Defiler”

Helvacı, Serap,
Erlüle, Fulya : **Medeni Hukuk**, 7. bs., İstanbul,
Legal, 2021.

İmre, Zahit : **Medeni Hukuka Giriş**, İstanbul,
Yenilik, 1971.

İmregün, Oğuz : **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul,
Filiz, 2007.

İnan, Nurkut : **Türk Hukukunda Hatır Senetleri**
ve Özellikle Hatır Bonoları,
Ankara, BTHAE Yayınları, 1969.

“Hatır Senetleri”

İnan, Nurkut : “Kıymetli Evrak Hukukuna İlişkin
Bazı Yargıtay Kararları: Bonolarda
Hatır İddiasının Dermeyanı”,

BATİDER, C. 4, S. 4, 1968, s. 704-713.

“Yargıtay Kararları”

Kapancı, Kadir Berk : **Alacağın Devri (TBK m. 183-194) -Şerh-**, İstanbul, Vedat, 2022.

Karayalçın, Yaşar : **Ticaret Hukuku Dersleri II-Ticarî Senetler**, 3. bs., Ankara, Güzel İstanbul Matbaası, 1964.

Karıksız, Muhammet Can : **Ticaret Hukukunda Hatır Senetleri -Ticaret Hukuku Monografileri-**, Ankara, Seçkin, 2024.

Karlı, Özlem : **Sebebi Gösterilmeyen Borç Tanınması (Mücerret Borç İkrarı) BK. mad. 17**, İstanbul, Vedat, 2008.

Kendigelen, Abuzer,

Kırca, İsmail : **Kıymetli Evrak Hukuku**, 8. bs., İstanbul, On İki Levha, 2024.

Kılıçoğlu, Ahmet M. : **Medeni Hukuk**, 3. bs., Ankara, Turhan, 2021.

“Medeni Hukuk”

Kılıçoğlu, Ahmet M. : **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**,
3. bs., Ankara, Turhan, 2021.

“Özel Hükümler”

Kılıçoğlu, Ahmet M. : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 28. bs., Ankara, Turhan, 2024.

“Genel Hükümler”

Kınacıoğlu, Naci : **Kıymetli Evrak Hukuku**, 5. bs.,
Ankara, Nobel, 1999.

Kocayusufpaşaoğlu, Necip,

Hatemi, Hüseyin,

Serozan, Rona,

Arpacı, Abdülkadir : **Borçlar Hukuku Genel Bölüm: Borçlar Hukukuna Giriş, Hukukî İşlem, Sözleşme**, C. 1, 7. bs.,
İstanbul, Filiz, 2017.

Koç, Evren : **Medeni Usul Hukukunda Belge Kavramı**, İstanbul, Sümer, 2021.

Kurşat, Zekeriya : “Yazılı Şekil Şartının Unsuru Olan İmzanın Elektronik Ekrana

Atılmasının Etkisi”, **İÜHFM**, C. 75,
S. 1, 2017, s. 413-430.

Kuru, Baki,

Aydın, Burak

: **Medenî Usul Hukuku Ders
Kitabı**, 8. bs., Ankara, Yetkin,
2023.

Kutluay, Ezgi

: **Bağışlama Sözleşmeleri**, Ankara,
Turhan, 2016.

Nomer, Halûk N.

: **Borçlar Hukuku Genel
Hükümler**, 19. bs., İstanbul, Beta,
2023.

Oğuzman M. Kemal,

Öz, M. Turgut

: **Borçlar Hukuku Genel
Hükümler**, C. 1, 22. bs., İstanbul,
Vedat, 2024.

“*Cilt 1*”

Oğuzman, M. Kemal,

Öz, M. Turgut

: **Borçlar Hukuku Genel
Hükümler**, C. 2, 15. bs., İstanbul,
Vedat, 2020.

“*Cilt 2*”

Oğuzman, M. Kemal,

Barlas, Nami

: **Medenî Hukuk**, 29. bs., İstanbul,
Vedat, 2023.

Oser, H.,

Schönenberger, W.

: **İsviçre Medenî Kanunu Şerhi
(Madde 1-40; TBK: 1-40)**, C. 5, 2.
bs., Çev.: Recai Seçkin, Ankara,
Yeni Cezaevi Basımevi, 1947.

Özsunay, Ergun

: **Türk Hukukunda ve Mukayeseli
Hukukta İnançlı İşlemler**,
İstanbul, Cezaevi Matbaası, 1968.

Öztañ, Fırat

: **Kıymetli Evrak Hukuku**, 27. bs.,
Ankara, Yetkin, 2024.

Pekcanıtez, Hakan,

Atalay, Oğuz,

Özekes, Muhammet

: **Medenî Usûl Hukuku Ders
Kitabı**, 9. bs., İstanbul, On İki
Levha, 2021.

Poroy, Reha

Tekinalp, Ünal

: **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**,
24. bs., İstanbul, Vedat, 2021.

- Pulaşlı, Hasan : **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, 10. bs., Ankara, Adalet, 2023.
- Reisoğlu, Safa : **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 25. bs., Ankara, Beta, 2014.
- Rumelli, Faik Şevket : “Hatır Senetleri”, **İBD**, C. 4, S. 24, 1950, s. 450-457.
- Saymen, Ferit H., Köprülü, Bülent : **Medenî Hukuk Dersleri**, C. 1, İstanbul, Özel İktisadî ve Ticarî İlimler Yüksek Okulu Yayınevi, 1964.
- Schwarz, Andreas B. : **Medenî Hukuka Giriş**, Çev.: Hıfzı Veldet, İstanbul, Üniversite, 1942.
“*Medeni Hukuk*”
- Schwarz, Andreas B. : **Borçlar Hukuku Dersleri**, C. 1, Çev.: Bülent Davran, İstanbul, Kardeşler, 1948.
“*Genel Hükümler*”

Sengir, Turgut : “Hatır Bonoları”, **İBD**, C. C. 38, S. 1-4, s. 2-3.

Serozan, Rona : “‘Culpa in Contrahendo’, ‘Akdin Müsbet İhlali’ ve ‘Üçüncü Kişiyi Koruyucu Etkili Sözleşme’ Kurumlarının Ortak Temeli: Edim Yükümlerinden Bağımsız Borç İlişkisi”, **İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C. 2, S. 3, 1968, s. 108-129.

“Edim Yükümünden Bağımsız Borç İlişkisi”

Serozan, Rona : **Medeni Hukuk Genel Bölüm**, 8. bs., İstanbul, Vedat, 2018.

“Medeni Hukuk”

Serozan, Rona : **Borçlar Hukuku Özel Bölüm**, yay. haz. Başak Baysal, Kerem Cem Sanlı, 4. bs., İstanbul, On İki Levha, 2019.

“Özel Bölüm”

Serozan, Rona : **Serozan Borçlar Hukuku Genel Bölüm: İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme**, C. 3, yay. haz.: Başak

Baysal, Kerem Cem Sanlı, 8. bs.,
İstanbul, On İki Levha, 2022.

“Genel Bölüm”

Soykan, İsmail Cem : “Kambiyo Senedinin Cirounun
Düzenleyen Tarafından
Yasaklanması”, **İÜHFM**, C. 77, S.
1, 2019, s. 241-265.

Sönmez, Numan Sabit : **Kambiyo Senetlerinde Şahsi
Defiler**, İstanbul, On İki Levha,
2019.

Sungurbey, İsmet : **Borç İkrarı ve Borç Vaadi**,
İstanbul, İsmail Akgün Matbaası,
1957.

Tandoğan, Halûk : **Borçlar Hukuku Özel Borç
İlişkileri**, C. 1, 6. bs., İstanbul,
Vedat, 2008.

Tekil, Fehiman : **Kıymetli Evrak Hukuku**, 2. bs.,
İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1994.

Tekinalp, Ünal : “Evraksız Kıymetli Evraka veya
Kıymet Haklarına Doğru”,
BATİDER, C. 14, S. 3, 1988, s. 1-
16.

Tekinay, Selâhattin Sulhi : **Medenî Hukukun Genel Esasları ve Gerçek Kişiler Hukuku**, 6. bs., İstanbul, Filiz, 1992.

Tekinay, Selahâttin Sulhi,
Akman, Sermet,
Burcuoğlu, Halûk,
Altop, Atillâ

: **Tekinay Borçlar Genel Hükümler**, 7. bs., İstanbul, Filiz, 1993.

Tercier Pierre,

Pichonnaz, Pascal,

Develioğlu, H. Murat

: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, İstanbul, On İki Levha, 2016.

Tevetoğlu, Mete

: “Elektronik Çek ve Bono Kanunu Teklifi ile Yapılması Planlanan Düzenlemelere Dair Düşünceler”, **Bilişim Hukuku Dergisi**, C, 3, S. 1, 2021, s. 31-75.

Tongsir, Ferih Bedî

: **Bağışlama**, İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, 1953.

Tunçomağ, Kenan : **Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, C. 2, İstanbul, Sermet Matbaası, 1977.

“Özel Hükümler”

Tunçomağ, Kenan : **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C. 1, İstanbul, Sermet Matbaası, 1976.

“Genel Hükümler”

Turanboy, Asuman : **Varakasız Kıymetli Evrak**, Ankara, BTHAE Yayınları, 1998.

Türk, Ahmet : “Kambiyo Senedi Borçlusu Tarafından Açılan Bedelsizliğe ve Hükümsüzlüğe Dayalı Menfi Tespit Davalarının Gösterdiği Özellikler”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 7, Özel Sayı, İzmir, 2005, s. 307-382.

Ülgen, Hüseyin,

Helvacı, Mehmet,

Kaya, Arslan,

Nomer Ertan, Füsun : **Kıymetli Evrak Hukuku**, 14. bs., İstanbul, Vedat, 2021.

Vardar Hamamcıoğlu, Gülşah : **Taşınır ve Taşınmaz Mülkiyetini Konu Alan Bağışlama Sözleşmesi**, 2. bs., Ankara, Adalet, 2020.

von Tuhr, Andreas : **Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı**, 2. bs., Çev.: Cevat Edege, C. 1-2, Ankara, Ankara, Olgaç, 1983.

von Tuhr, Andreas,
Peter, Hans : **Allgemeiner Teil des Schweizerischen Obligationenrecht**, C. 2, 3. bs., Zürich, Schulthess Verlag, s. 268'den naklen Karlı, **a.g.e.**, dn. 170.

Yavuz, Cevdet : **Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, C. 1, 11. bs., yay. haz.: Cevdet Yavuz, Faruk Acar, Burak Özen, İstanbul, Beta, 2022.

Yıldırım, Mustafa Fadıl,

Memiş, Tekin : “Elektronik Posta Kutusu Kullanımı ile İlgili Karşılaşılan Hukuki Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, **Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi**

Dergisi, C. 9, S. 3-4, 2005, s. 331-353.

Yılmaz, A. Lerzan : **Kambiyo Senetlerinde Def'iler**, 2. bs., İstanbul, Aristo, 2017.

“Defiler”

Yılmaz, Ejder,
Taşpınar Ayvaz, Sema,
Hanağası, Emel

: **Medenî Usul Hukuku**, 8. bs., Ankara, Yetkin, 2022.

Yılmaz, Gülşah

: “Yargıtay Kararları Işığında Bononun Ta'lili”, **ABD**, C. 78, S. 4, Ankara, 2020, s. 1-36.

“Bononun Ta'lili”

Yüce, Aydın Alper

: “9 Haziran 2021 Tarihli Alman Elektronik Kıymetli Evrak Kanunu (eWpG) Üzerine Düşünceler”, **İÜHFM**, C. 79, S. 3, 2021, s. 729-759.

ELEKTRONİK KAYNAKÇA

www.bundesfinanzministerium.de

www.lexpera.com.tr

www.sozluk.gov.tr

www5.tbmm.gov.tr

www.kazanci.com.tr